

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد
وعلى آله وصحبه وسلم أجمعين

İthaf

**Baba dostumuz, sevip saydığımız o güzel insana,
Sağlıkçı İsmail Özdemir Efendiye
rahmet dualarımızla...**

Cemal Nar

CEMAL NAR

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE
SAĞLIK VE ŞİFA

CEMAL NAR

07. 01. 1955 de Kahramanmaraş / Hartlap'ta doğdu. İlkokulu kendi şehrinde, İmam Hatip Lisesini 1973'de Diyarbakır'da, Yüksek İslam Enstitüsü'nü 1977 de Kayseri'de bitirdi ve aynı yıl Kahramanmaraş /Andırın Lisesine Din Dersi Öğretmeni olarak tayin edildi. 1980'de atandığı Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde eğitim ve öğretimin yanında uzun yıllar değişik yerlerde sohbet, vaaz, seminer, konferans ve yazılarıyla halk eğitime katkı sundu, irşat ve tebliğ hizmetlerinde bulundu. Aynı okuldan 2003'de emekli olmak zorunda kalan yazar, halen okuma, yazma, irşat ve tebliğ çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Cemal Nar yazılı çalışmalarının bir kısmını www.cemalnar.com sitesinde yayınlamaktadır. Sohbet, vaaz, ders, seminer, konferans gibi görsel çalışmalarının bir kısmını da videolar halinde Youtube sayfasında sunmaktadır. Zaman içinde değişik gazete, dergi ve sitelerde yazdı. İnternette yazarın binlerce makalesine ve videosuna erişilmektedir.

Yayınlanmayı bekleyen birçok eseri yanında yazarın yayınlanmış kitapları şunlardır:

1- Anılar Ve İbretler, 2- Bu Sistemden İslam'a, 3- İslamlaşma Bilinci, 4- İslam Sancısı, 5- Arş Gölgesi, 6- Tasavvufun Anahtarı, 7- Âlimin Önderliği, 8- İslam'da Devlet Ve Siyaset, 9- İlim Ve Özgürlük, 10- İlim Ve İktidar, 11- İmanın Kıymeti ve Korunması, 12- İman Ve Etkisi, 13- Aydınlanma Yolu Tasavvuf, 14- İnançta Arınma, 15- İnançta Kirlenme, 16- Okuma Aşkı, 17- İslam'a Göre İrkçılık ve PKK Ekseninde Kürt Sorunu, 18- İnsana Ulaşmak, 19-

Cihad ve Zafer Şartları, 20- İnancın Kıvancı, 21- Sistem ve Şeriat, 22- Osmanlıdan Cumhuriyete Büyük Kırılma, 23- Gönül Azığı, 24- Laiklik Sorgulaması, 25- Derdimiz İslam, 26- Adı Konmamış Savaş, 27- Batılılaşmayla Hesaplaşma, 28- Batılılaşma Cinnetine Aydınların Karanlığı, 29- Kitap Sevgisi Yazma Aşkı, 30- İmam Hatip Davası Ve Hacı Kalay, 31- İslam'ın Özeti, 32- İslam'da Irkçılık Ulusalcılık Milliyetçilik 33- İslam'sız Olmaz 34- İlimsiz Olmaz 35- Davetsiz Olmaz, 36- Hesaplaşmadan Olmaz, 37- Kıymet Bilmek. 38- Hatırlatmalar. 39- Laik Sistemde İslamî Siyaset Sorunu. 40- Müslüman Kimliğin Kodları. 41- Bize Düşen. 42- İslam davası. 43- Din Diyalog Ve İlmî İslam. 44- İslam'da Sakal Ve Kıyafet. 45- Okuduğun Kadarsın. 46- İslam'da İnsan İlişkileri - Din Muameledir- 47- İslam'a Ensar Olmak 48- Tanıdığım Maraşlı Hocalar. 49- Acilen İslam Birliği 50- Engin Gönül Yüce Ruh 51- İslam'da İnsan Onuru Ve Çağa Yansıması 52- Güncelin Dili 53- Hizmetten Teröre Gülen Sorgulaması 54- Türkiye'de Dindar Siyaset Pratiği 55- İnternette Kral Sözler

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
I. BÖLÜM: SAĞLIK:	12
SAĞLIĞIN KIYMETİ	13
Sağlık Ve Hastalığın Tanımı	13
İslam Ve Sağlık	17
İslam Sağlıklı İnsan İster	20
Peygamberimizin Bir Doktorla Sohbeti.....	22
Sağlığın Amacı	25
İnsan Ömrü Ve Uzun Yaşama	26
Kaderi Doğru Anlamak.....	28
Sağlığın Konusu	29
Sağlığın Kıymeti.....	30
Şöyle Bir Düşünelim.....	32
Başkasının Musibetinden Ders Alabilmek	33
Hadislerde sağlığın Değeri	34
Sağlığın Faydaları.....	35
Sağlık Büyük Nimettir	37
İlk Sorulacak Sağlıktır	38
Sağlığın Şükürü	41
Rahmetli Babamdan Bir Hatıra	44
Kan Ve Organ Bağışı.....	45

BEDEN SAĞLIĞI.....	47
Koruyucu Hekimlik / Hıfzıssıhha	48
Temizlik.....	49
Sağlıklı Beslenme	50
Diş Sağlığı	52
Bulaşıcı Hastalıklar Ve Karantina	54
Hız. Ömer'in Şam'a Girmemesi	56
 RUH SAĞLIĞI.....	 61
Konunun Önemi	62
Hasta Olmada Kendi Kusurlarımız.....	62
Bir Uzman Görüşü.....	64
İnsanın Parçalanması	65
Ölüm Korkusu	66
Din Ve İdeolojiler	67
Sağlık Ve Tevekkül	68
Allah'a Dayanmayanın Hali	70
Tedavi Tevekküle Mani midir?	71
Sağlık Ve Dua.....	73
Hasta Ve Dua.....	76
Hastalara Bakmak.....	78
 TIP TAHSİLİ	 80
 II. BÖLÜM: HASTALIK	 83

HASTALIK VE ŞİFA.....	83
Şifa Aramak Gerek	83
Kur'an Şifadır	85
Kur'an'da Tedavi.....	87
Kur'an Ve Şifa.....	89
Sünnette Tedavi	95
Tedavi Olmak	97
Hadislerde Hastalıklar ve Tedâvi Yolları	98
a) Perhiz:.....	98
Hacamat.....	99
Su ile Serinletme.....	100
Hava Değişikliği, Tebdîl-i Mekân	100
Îlâçla Tedâvi	100
Duâ.....	102
Bitkiler Ve Balda Şifa.....	103
Hastalara Moral	104
Tedaviyi Teşvik	105
Tedâvinin Hükümü	106
Hayrettin Karaman'ın Yazdıkları	110
Kader Îlâç Ve Şifâ	112
Tatlı Bir Hatıra.....	115
Îlaç Ve İnanç.....	115
Plâsebo / Kandırmaca Îlaç	116
Reçeteyi Yutan Hastalar	117
Kalpleri Hasta Olanlar	118
Engellilerin Değeri.....	122

Kur'an'da Engelliler	123
Engelli Olmanın Sebepleri.....	127
İlâhî İrade Ve imtihan.....	128
İnsanların Hata Ve Kusurları	129
Niçin Engelliler Var?	130
Yaratıcının İsbatı	132
Nimetin Kıymetini Bilmek	133
Sonuç Ve Değerlendirme.....	133
SONSÖZ	1369

ÖNSÖZ

Bugün de sizlere hayatın içinden ta içinden bir kitap sunuyorUZ. Öyle bir kitap ki, anlattığı konularla hayatının hem de birçok dönemlerinde karşılaşmayan insan yok gibidir. Yani her

insana ta can evinden dokunan bir kitaptır Şu anda elinizde tuttuğunuz bu kitap.

Biz bu kitabı çok amaçlarla yazdık ama özellikle ikisi daha belirgin olsun diye önsözde ne almak istedik. Birinci amacımız, erken teşhis için erken uyarma ve farkındalık oluŐturma ile bir sağlık bilinci oluŐturmaktır. Bu gün sağlık sorunu yaŐamayan insanların “ben iyiyim, bana bir Şey olmaz” dememeleri, sağlıklı yaşamayı öğrenip uygulamaları gerekir. Elbette bu arada özellikle kronik hastalıklar konusunda nice sıkıntı ve ızdırap çeken, hayatları solmuş binlerce kardeŐimiz için, kan ve organ bağışı, araç gereç hediyesi, ziyaret, sevgi ve moral gibi maddi manevi ikram ve yardımlardan neleri yapabileceklerini düŐünmeleri gerekir. Hayat bu, belli olmaz, hiç unutmayalım, her sağlıklı insan aynı zamanda potansiyel bir hastadır, öyle değil mi?

İkincisi de Şudur; kim ve ne olursak olalım, hangi konumda ne iş yaparsak yapalım, hangi durum ve ortamda bulunursak bulunalım, bizi yaratanın kanunu böyledir, her an ve mekânda bizi hastalık ve musibetlerle imtihan edebilir, her an her Şeyimiz değişebilir. Yaratanın ve her nimeti verenin geri alma hakkı da vardır. Mademki bizi “**bakalım hangimiz daha güzel amel edecek?**”¹ Diye imtihan için yaratmıştır ve ahirette bundan hesaba çekecektir, yleyse sınavın zamanını, zeminini, Şartlarını, Şeklini, miktarını o belirleyecektir. Bu yüzden her an irademiz dışında - Allah korusun- sağlığımızı kaybederek hasta olabilir, sakat kalabilir, elimizdeki nimet ve imkânları kaybedebiliriz.

İŞte o zaman dahi, hayata olan bağlılığımız bitmemeli, mutluluğumuz gitmemeli, neşemizi kaybetmemeliyiz. Kaderimize razı olarak hamd ve Şükür içinde yeni vaziyetimizle barıŐık olarak yaşamaya devam etmeli, bu arada Őıfa için elden geleni yapmalıyız. Hatta hastalık ve sakatlıklarımızı, engellerimizi birer fırsata dönüştürmeli, bunlardan yeni kazanımlar retmeliyiz.

¹ Mülk, 2.

Mümkün müdür?

Neden olmasın?

Tarihimiz ve etrafımız bunu gerçekleştirmiş insanlarla dolu değil midir?

Hem de ne kadar! Hatta o kadar ki, şikâyetle değil, rıza ile karşılanan bu hastalık ve musibetleri, Allah Teâlâ'nın katında sevilmenin ve seçkin olmanın sebebi gören nice Allah dostları, kendilerine bunlardan yenileri gelmeyince korkmuşlar ve “Allah’ım! Hangi günahımdan dolayı bana bunları layık görmüyorsun? Beni niye terk ettin?” diye ağlamışlardır.

“Can sağlığı” deyimimiz ne güzel fikirler ifade eder değil mi? Canımız sağ ya, yeter. Gerisi mühim değil. Her kayıp telafi edilebilir. Edilmese de olur, hayat öyle de devam eder. Yeter ki canın sağolsun, Kânûnî Sultan Süleyman gibi “olmaya devlet” de diyebilirsin can sağlığın varsa..

Peki, bunu nasıl başaracağız?

İşte bu kitap onu anlatmaktadır. Yüce Yaratıcımızdan okuyucusuna faydalı kılmasını niyaz ederken, emeği geçen herkese de teşekkür ederiz.

Cemal Nar
Kahramanmaraş
2018.

I. BÖLÜM: SAĞLIK

SAĞLIĞIN KIYMETİ

Sağlık Ve Hastalığın Tarifi

“Sağ” kelimesi vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, solun zıddı olarak bir yön bildirdiği kadar, hayatta olan, diri, canlı, sade, temiz, iyi, halis ve sağlam manalarına da gelir. Bu kelimeden türetilen “sağ ol, sağ salim, can sağlığı, canın sağolsun, sağ yağ” gibi deyimlerimiz vardır. Sağalmak, hastalıktan kurtulmak demektir. Sağduyu, eskilerin aklıselim dedikleri mantıklı ve doğru düşünme hassası, iyiyi kötünden ayırma özelliğidir. Sağlam kelimesinin bir anlamı da hasta veya sakat olmayan, sağlığa faydalı, zararı dokunmaz demektir.

Sağlık ise dirilik, hayat, sıhhat, afiyet hasta veya sakat olmama, normal olma, vücut sağlamlığı, fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet demektir. Sağlıklı ise, bu manada hasta olmayan, sıhhatli anlamına gelir. Eskiden sağlık kelimesi yerine daha çok sıhhat kullanılırdı. Sağlık memurlarına da halk kısaca “sıhhiyecî” derdi. Konuşma esnasında afiyet kelimesini daha çok kullanırdık.

Bunun zıddı “hasta” ve “hastalık” kelimesidir. Hasta, sağlığı yerinde olmayan, sıhhati bozuk, mariz, sayrı demektir. Böyle olma haline de hastalık denir. Bu kelimeden de birçok güzel atasözümüz ve deyimlerimiz vardır.² Hasta, tasavvufta ve seyru süluk yolunda geri kalana veya aşık, sevdalı olana da denir.³

² Bkz. D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, İz Yayıncılık, 11. Baskı 1996, İst.

³ Süleyman Uludağ, Tasavvufî Terimler Sözlüğü, Marifet y. İst. 1991, s.210.

Arapça'da hastalık karşılığı olarak “maraz” kelimesi kullanılır. “Maraz”, bedensel hastalıklar için kullanıldığı gibi, Kur'an'da çoğunlukla mecaz olarak mânevî hastalık için kullanılır. Yani haktan, doğruluktan ve güzel ahlâktan ayrılma, hakkı inkar etme, nifak, münafıklık, ikiyüzlülük, riyakarlık, hased, kıskançlık, şehveti haramda kullanma, fücür, günah ve hasseten zinâ arzusu şeklinde ahlâksızlığa niyetlenme gibi nefsi, rûhî hastalıklar için kullanılır.

Erol Göka, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından kabul edilen sağlık tanımını vermiş bize: “Bedensel, zihinsel ve toplumsal olarak tam bir iyilik hali”. Bu tanıma rağmen uyarmayı da bırakmıyor:

“Sağlık, belirsiz bir kavram olmaya devam etmektedir. Bu belirsizlik büyük ölçüde kavramın tanım anlamının alabildiğine geniş olmasından ve tanımın içerdiği alt tanım gruplarıyla ilgili bir fikir birliği sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Bir yandan insanın yaşam koşulları; hijyen, beslenme, ekonomik refah, eğitim ve hatta içinde bulunulan yönelim biçimi insan sağlığını doğrudan etkilerken, bir yandan da insanın kendini sağlıklı, ya da sağlıklı olarak algılamasına yol açan sübjektif değerlendirmeler sağlık tanımında önem taşımaktadır.

Tutarlı bir sağlık tanımı için mutlaka belirlenmesi gereken 'hastalık nedir?', 'normallik nedir?' sorularının cevapları net bir biçimde bir türlü verilememektedir. Modern tıp, hastalıklara yol açan etkenleri tam olarak saptayamadığı gibi, saptayabildiği çok sayıda etkenin karşılıklı ilişkilerini de bilememektedir. Zihin ve bedenin, zihin sağlığı ve beden sağlığının ayrı ayrı ele alınmaları sağlık tanımında yeni karışıklıklara düşülmesine neden olmaktadır. Dahası, sağlık teknolojisindeki gelişmeler, sağlık hizmetlerinin çeşitlenmesi ve bu hizmetlerde çok sayıda işgücünün istihdamı, ülkeler arasındaki ekonomik düzey farklarıyla birleşince sağlık sorunlarının farklılaşması sonucunu doğurmaktadır. Geri kalmış olarak nitelenen ülkelerde hijyen ve yeterli beslenme koşullarının

olumsuzluğundan kaynaklanan hastalıklar, denetlenemeyen doğumlar, eğitimsizlik en önemli sağlık sorunları iken, bunlar gelişmiş sanayi toplumlarında yerlerini zihinsel rahatsızlıklara, trafik ve iş kazalarına, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılıklarına, cinsel yoldan bulaşan hastalıklara bırakmaktadır.”⁴

Evet, sapaşğlam bir insan, bir gün bir ağrı hissediyor bir yerinde. Doktorlar alıyor ve inceliyorlar. Fakat o da ne? Uğraştıkları bedenın başka yerleridir. Maalesef vücutta asıl ağrıyan yer değil de, daha başka bir yerde bambaşka bir tehlikeli hastalıkla karşılaşılıyorlar. Bunu sevdiklerimizde çok yaşadık. Yine çok duyduk; adamı ameliyata alıyorlar. Kesip biçiyor, içini açıyorlar. Bir de bakıyorlar ki, iş bitmiş, organ elden gitmiş. Bir şey yapamadan dikip gönderiyorlar.

O zaman sormadan edemiyoruz: Acaba şu anda vücudumuzun nerelerinde hangi mikroplar nasıl dolaşıyorlar? Kim bilir, hangi virüs, yıkıp yere serme zamanı gelsin diye harıl harıl faaliyettedir içimizde? Şimdi sağlıklı görünmemizin gerçekliği ne kadardır? Daha kaç gün için geçerlidir bu? Eğer sağlık, “hastalığın olmaması” demekse, elbise ve deri ile kaplı içini göremediğimiz birisine sağlıklı demek nasıl mümkün olur?

Bu tanıma göre günümüz dünyasında yaşayan hiç kimsenin sağlıklı olmadığını söylemek mümkün olabilir. İnsan çeşitli organlara, sistemlere (sinir sistemi, solunum sistemi, sindirim sistemi gibi) ayrılmış, ulaşılabilirdiği en küçük birime (örneğin hücre içi yapılara) giderek organ-sistemlerinin yapıları ve işleyişleri inceleniyor, yapı ve işlev bozuklukları, bu bozuklukların nedenlerini araştırılıyor. Araştırmalarının sonuçlarına göre hastalıkları kabaca; doğuştan-kalıtımsal hastalıklar, beslenme bozuklukları, bulaşıcı hastalıklar, neoplazmlar (urlar, kanserler), bedenın yıpranmasına (dejeneratif) ve bağışıklık mekanizmasındaki yetersizliklere (immün defisit) bağlı hastalıklar, kaza ve örselenmelerin yol açtığı

⁴ Bkz. Erol Göka, Sosyal Bilgiler Ansiklopedisi, Sağlık md.

durumlar, iatrojenik hastalıklar (tıbbi yanlış uygulamaların neden olduğu hastalıklar) ve nedeni bilinmeyen (idio-paük) hastalıklar olmak üzere kategorilere ayırır.

Tıbbın belirlediği bu hastalıkları iyileştirmek için değişik tedavi biçimleri (ilaç, cerrahi vb.) uygulanıyor. Tedavisi mümkün olmayan kalıcı özürlere yol açan hastalıklara maruz kalmış bireylerin iş ve gündelik hayatlarını en az yardımla sürdürebilmelerini sağlamak için iyileştirme (rehabilitasyon) ile uğraşılıyor. Özellikle değiştirilebilir yaşam koşullarında ve bilgi eksikliğinden kaynaklanan hastalıkların ortaya çıkmaması için koruyucu önlemler alır.

Bütün bu işlemler için dev bir teknolojiye, yeni kurumlaşmalara, çok sayıda insan gücüne ihtiyaç vardır. Her ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi bu ihtiyaçları karşılayamadığı gibi, çoğu zaman uygulanan genel ekonomik politikalarla, sağlık hizmetlerinin gerektirdiği politikalar arasında uzlaşmazlıklar ortaya çıkar. Modern dünya ülkeleri arasında gelişmişlik düzeylerine göre yapılan ayırım, genellikle sağlık alanına da aynı biçimde yansır. Gelişmiş ülkeler, sağlık hizmetlerini iyi örgütlemiş; gelişmemiş ülkeler sağlık hizmetlerini iyi örgütleyememiş ülkeler olarak karşımıza çıkar. Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar aracılığıyla, gelişmemiş ülkeleri gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarmak için çalışmalar yapılır. Modern tıbbın elde ettiği başarılarından gelişmemiş ülkelerin de azami ölçüde yararlanabilmesi amaçlanır.⁵

Bir gün Tıp Fakültesinden çıkmıştım. Elimde bir sürü evrak, kafamda sorular. Bedenim yorgun. Kan ve idrar tahlilleri, emar, ultrason ve derken biyopsi işlemleri. Sonucu beklemek için geçecek zaman. Birden durdum. “Bu insanı nasıl yarattın böyle Rabbim?” dedim. “Bu bir troid bezinin büyümesi bedenimi allak bullak ediyor ve ses tellerimi felç ediyor. Mesela bu küçücük bez olmasa olmaz mıydı?”

⁵ A.y.

Birden gözlerime yaş hücum etti. Çünkü içimden bir ses, “o zaman ya kütük gibi, ya da insanların yaptığı robot gibi bir beden olurdum. Ne vücut güzelliği, yani “ahseni takvim”, ne hareket kabiliyeti ve estetik, ne de duygu ve düşünceler, zevkler ve şuurlar kalırdı. Baksana yaptığın aletlere? Geliştikçe ara parça sayısı artıyor ve güzelleşiyor. Sana ne büyük bir ikram yapılmış, ne hazineler verilmiş, farkında ol diye işte böyle arada bir hastalık veriliyor. Sızlanma da kıymetini bil.”

Eve gelene kadar Allah Teâlâ’nın övgüsünü, şükürünü ve büyüklemesini dilimden bırakmadım. Dilimden şu ayet döküldü durdu: “Yaratanların en güzeli olan Allah’ın şânı ne yücedir!”⁶

Özellikle de hastalıklı günlerimizin sağlıklı günlere nispeten çokluğunu hatırlayınca, Hz. Eyyûp (as) gibi dilim tutuldu. Rabbimin ikramından, kereminden yana bakınca, azametinin karşısında kulluğumdan utandım, hayâ ettim.

İslam Ve Sağlık

İslam önce sıhhatin önemine dikkat çeker. Allah Teâlâ’nın insanı en güzel biçimde yaratması, hiç şüphesiz sağlığı da kapsar. Yerler ve göklerdeki her şey onun emrine verilmiştir. Bunlardan istifade de, tıpkı varoluş amacı kulluk gibi sağlığı gerektirir. Bu yüzden dini en iyi bilen ve yaşayan Peygamber Efendimiz (a.s) Allah’tan af, merhamet, hidayet ve rızıkla beraber, sıhhat ve afiyet de istemiştir.⁷ “Duanın hangisi faziletlidir? Diye sorana “Rabbinden

⁶ Mü’minun, 14. Bazıları zihinleri çelme amacıyla “Ayette ‘**Yaratanların en güzeli**’ dendiğine göre, ondan başka yaratıcı mı var?” diye sorarlar. Arapça’da “halaka” kelimesi “yaratma” anlamına geldiği gibi “yapma” anlamına da gelir. Öyleyse buradaki “yaratanlar” kelimesinin manası “yapanlar” anlamındadır. Hani bir sanat eseri yapanların sanatkârların eserleri için “yarattı” denmesi var ya, işte öyle. Bir eser yarattığını iddia eden, ilahlığını iddia ediyor değildir. Olsa olsa dili iyi ve dikkatli kullanmayan birisidir. Bizler nezaketin “yaratma” kelimesini sadece Allah Teâlâ için kullanırız. Bunun haklı sebepleri de var, ama burası yeri değildir.

⁷ Müslim, Sahih. Zikr hadis. 35.

dünya ve ahrette lütuf ve afiyet iste.”⁸ diye cevap vermiştir. Kıymeti bilinmeyen iki şeyden biri olarak vücut sağlığını belirtmiş ve buna tenbih etmiştir.⁹ Hastalık gelmeden sağlığa dikkatte acele ve itinayı emretmiş,¹⁰ Allah’a göre, kuvvetli müminin zayıf müminden daha hayırlı ve daha sevimli olduğunu açıklamış,¹¹ sıhhatin en büyük servet ve zenginlik olduğunu hatırlatmıştır.¹²

Sağlık, dünya hayatında Allah Teâl’ın, “Rahman” sıfatının tecellisi olarak -mümin olsun ya da olmasın- herkese verdiği en büyük nimetlerden biridir. Şüphesiz sağlık iman ile birlikte olduğunda ne denli önemli bir nimet olduğu daha iyi bilinmekte ve Allaha daha fazla şükretmeye vesile olmaktadır. Peygamber Efendimiz (sav) sağlıklı olmanın cennet nimeti olduğunu bildirmiştir.

Günümüzden yaklaşık olarak 1400 yıl önce yaşayan Peygamberimiz (sav), aynı zamanda sağlıklı yaşama ve dengeli beslenme konusunda da bütün insanlara, ama özellikle de Müslümanlara örnek olarak, ancak günümüzde ulaşılabilen kimi tıbbi bilgileri daha o zamanda ümmetine aktarmıştır.¹³

Peygamberimiz tıp ilmini çeşitli şekillerde övmüş ve öğrenmeye teşvik etmiştir. Bu öneme binaen selef âlimlerimiz ilmi iki kısma ayırdılar: ilm-i ebdan, ilm-i edyan. Yani beden bilgisi, din bilgisi. Gerçekten de ilimler içinde en lüzumlusu, rûhu koruyan din bilgisi ve bedeni koruyan sıhhat bilgisidir.

İslâmiyet, beden bilgisini, din bilgisinden önce öğrenmeyi emrediyor dersek yeridir. Çünkü bütün ibadetler, taatler, salih

⁸ İbn. Mace. Sünen, Dua B.5 Ahmed b. Hanbel Müsmed I/3,5.

⁹ Buhari Sahih Rikak B.1. Tirmizi Sünen Zühd B.1 Ahmed, Sünen, 1. 258.

¹⁰ Tirmizi, Zühd, 3.

¹¹ Müslim, Kader, 34. İbn Mace, Zühd, 14.

¹² Tirmizi, Zühd, b. 34; İbn Mace, Zühd, 9.

¹³ Önder Çağırın, Tıbbi Nebevi, 1. baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996. Bu kaynaktan yararlanarak yazılan makale için bkz.Tıbb-ı Nebevi Tıp Dünyasına Ufuk Açıyor. İlmi Mercek, s.03/Eylül 2004.

ameller, helal kazançlar, sadaka ve infaklar, her çeşit iyilikler, hatta irşat, tebliğ ve cihat bile ancak bedenin sağlam olmasıyla yapılabilir.

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (sav), her konuda olduğu gibi tıp konusunda da oldukça bilgili ve âlemlere örnek bir kişiydi. “Tıbbu’n Nebevî” başlığı altında işlenen söz, iş ve tavsiyeleri, günümüze dek ulaşmış, hatta günümüz tıbbının pek çok tespitine vakıf olduğunu göstermiş, bu konuda insanlığa büyük bir fayda ortaya koymuştur. Onun hadisleri sayesinde eskilerin tıbbı günümüze sağlıklı bir şekilde ulaşmıştır. Elbette kendisine ait olan tıbbî sözleri, Allah Teâla’nın Hatem-ül Enbiya Peygamber Efendimiz (sav)’e bahsettiği akıl ve ilham sayesinde. O bir insan olarak zaman zaman hasta olmuş, bunun gereği olarak tedavi de görmüştür. Fakat onun hayatı asıl şimdi koruyucu hekimlik denilen hıfzussıha açısından mutlaka incelenmelidir.

Kaderi ilahîye bakınız ki o hayatının sonunda bir ateşli hastalıkla vefat etmiştir. Bazıları onun Hayber’de zehirlenmesinden kaynaklanan ateşinin nüksetmesi ile bu hummaya yakalandığını söyler. Belki de o gün hissettiği acı ve ateşi tekrar yaşadığını ifade etmek istemiştir. Sık sık bayılıyor, soğuk su banyosu yapıyordu. Şu rivayet çektiği acıyı bildirir:

İbn Mes’ûd radiyallahu anh’dan: Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem’e vardım, baktım ki hummanın etkisiyle ateşler içinde titriyor. Elimle tuttum ve dedim ki:

- Şiddetli bir humma yüzünden titriyorsun. Bunun üzerine:
- *Evet, sizden iki kişinin yanması kadar ateş nöbetiyle yanıyorum*, buyurdu.
- Öyleyse karşılığında iki ecir alacaksın, dedim.

- Evet; çünkü herhangi bir müslümana, hastalık veya başka bir sıkıntı isabet ederse, Allah onunla ağacın yaprakları dökmesi gibi, kötülük lerini ve günahlarını döker."¹⁴ Buyurdu.

Sevinerek söylüyoruz ki Peygamberimiz (sav)'in sağlık konusundaki tavsiyelerinin çoğu bugün uzmanlar tarafından önerilen uygulamalardır. Tıp tahsili ve tedavi olmak konusunda Kur'an ve sünnetten delillerinden İslam âlimlerinin çıkardığı hüküm şudur: Tıp ilmini öğrenmek ve tedâvi yapmak farz-ı kifâyedir. Yâni bir toplumda mutlaka hekim olması gerekmektedir. Her hastalığın şifası da vardır, mutlaka araştırılıp bulunmalı ve hastalıklardan tedavi olunmalıdır.

Ortaçağda Avrupa bâtıl inançlar ve karanlıklar içinde yüzerken Müslümanlar tıp ilminde de zirvedeydiler. Her yeniliğin keşfedicisi oldular. Batılılar İslâm üniversitelerine tahsil etmeye gelirlerdi. Batıda akıl hastaları “şeytan tarafından tutulmuş kimseler” olarak canlı canlı yakılırken, Müslümanlar bunların tedâvisi için özel hastâneler kurmuşlardı.

Bilindiği gibi “hastalığın sebepleri daima maddî değildir; mikrobik hastalıklar yanında rûhî, manevî sebep ve âmillere bağlı hastalıklar da vardır. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) "*Göz değmesi gerçektir*" diyerek bir manevî faktöre işaret buyurmuştur.¹

İslam Sağlıklı İnsan İster

Çoğu zaman farkında olmadığımız önemli bir konu da, Allah Teala'nın kullarını sağlıklı bir çevrede sağlıklı bir beden ve ruh ile yaratmış olası gerçeğidir. Eğer Bizler Allah Teâlâ'dan emanet olarak

¹⁴ 2302-Bu hadisi Tayâlisî (no. 370), Ahmed (I, 381, 441, 455), İbn Sa'd (I, 207), Dârimî (II, 316), Buhârî (mardâ 2, 3, VII, 3; mardâ 13/2, VII, 6; mardâ 14/1, VII, 7), Müslim (birr ve's-sıla no. 45, s. 1991), Ebû Ya'lâ (239a), İbn Hibbân (no. 2926) ve Beyhakî (III, 372; VII, 68), el-A'meş an İbrâhîm et-Teymî ani'l-Hâris b. Süveyd an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e aittir.

¹ Buhârî, K. et-Tıb, 36; Müslim, K. es-Selâm, 41.

aldığımız bu bedenimizi ve çevremizi onun istediği gibi kullanabilirsek, hem beden ve ruh, hem de çevre sağlığımız hep devam edip gidecektir. Hastalıklarla perişan olmayacağız. O yüzden unutmamamız gerekir ki asıl olan sağlıktır. Hastalık sonradan insana bulaşmaktadır.

Peki, bu hastalık insanı neden bulaşır?

İşte meselenin püf noktası burasıdır. Bu noktaya bakarak biz diyoruz ki, eğer insan Allah Teala'nın dünya ve ahirette mutlu olmamız için koyduğu kanunlara tam uyabilirsek, her zaman sağlıklı kalır, hasta olmayız. Bunu düşündüğün zaman aklıma rahmetli dedemden sık sık duyduğum şu beyitler gelir:

Hiç kuluna ceza etmez hüdası,

Kulunun çektiği kendi cezası.

Allah Teala din adı altında bize bir kısım kanunlar kurallar koymuştur. Bunlara uyup uymamak ona bir fayda vermez, zarar da getirmez. Bunların yapıldığında bütün faydası veya terk edildiğinde bütün zararı biz insanlara aittir. Allah Teala kendisi için değil, insan için, insanın mutluluğu için din göndermiştir. Eğer ciddi bir bakış açısıyla onun bizden istediği ibadetlere şöyle bir bakacak olursak, görürüz ki, namazın da, orucun da, zekatın ve Haccın da, helal rızık kazanmak için çalışmanın da, tek tek saymayalım, Allah Teala'nın bizden istediği ve yerine getirirsek sevap vadettiği bütün dinin emirleri bizim sağlığımızı korumak ve mutluluğumuzu sağlamak içindir.

Mesela biz namazı kılsak kılmasak Allah Teâlâ'ya bundan bir menfaat veya zarar gitmez. Ama namazı kılmakla biz, hem bedenimizi, hem ruhunuzu, hem kalbimizi, hem de bütün vücudumuzdaki organları sağlıklı kılacak hareketler yaparız. Diğer ibadetler de öyle değil midir? O kadar ki, çağdaş kime zındıkların şöyle dediğini hem duyduk, hem de okuduk:

“Muhammed akıllı bir insanmış. Çölde yaşayan tembel Araplara günde beş vakit namaz adı altında kültürfizik hareketleri yaptırmış. Bedenlerini uyuşukluktan kurtarmış, onlara canlılık

kazandırmıştır. Oruç tutturarak en çok yorulan sindirim sistemimizi dinlendirip sağlığına kavuşturmuştur. Vücudumuzda biriken zararlı toksinlerin atılmasını sağlamıştır. Zekâtı emrederek toplumsal barışı sağlamıştır. Hac ile insanları seyahate teşvik etmiş, gezip görmenin insana kazandırdığı siyasi, iktisadi, sanat, kültür ve benzeri kazanımları görmelerini istemiş, değişim ve gelişimi kendi ülkesine taşımıştır. İslam dininin diğer bütün Emir ve yasaklarını baktığımızda bireysel ve toplumsal faydalar görürüz. Ancak çağımızda biz bütün bunları bilim yolu ile elde ediyoruz. Artık dini aracı kılmaya gerek yoktur. Pozitivizm bunu anlatır. Öyleyse o gün yaşamış olan Muhammed'e insanlığa kazandırdıklarından dolayı saygı duyarız. Fakat bugün gelişen dünyada onu takibe gerek kalmamıştır.”

Bu sözlerin altında muazzam bir gerçek yatar. Evet, İslam baştan sonra insanlığa faydalı bir dindir. Bu faydanın başında da bireysel ve toplumsal sağlık gelmektedir. İnsanlar dinin emirlerini bir de bu açıdan düşünürlerse, seve seve onu yerine getirmede daha başarılı olurlar. Nitekim İslam alimleri her emrin hikmet ve faydasını anlatan kitaplar da yazmışlardır. Bu tür ilim dalına ve kitaplara genellikle “hikmet-i teşri” denir. Her emir ve yasağın konuluş hikmet, menfaat ve maslahatını anlatır. Onları insana sevdirebilir.

Peygamberimizin Bir Doktorla Sohbeti

Sevgili peygamberimizin hicretin 7. Senesinde (Milâdî 628.) çevrede yaşayan devletlere elçiler gönderdiğini ve onların reislerine mektuplar yazdığını biliyoruz. Bunlardan bir tanesi de Mısır Devlet Başkanı Mukavkıs idi. Hatıb bin Ebî Beltaa gece gündüz yoluna devam ederek o sırada İskenderiye'de bulunan Mukavkıs'a Resûl-i Ekrem Efendimizin mübârek mektubunu sundu. Mukavkıs, Peygamberimizin elçisini iyi karşılamış, onun beklenen peygamber olduğunu da söylemiş, fakat dinini kabul etmemişti. Makam sevdası imandan ağır gelmişti. Buna rağmen elçiye güzel davranmış,

Peygamberimize de hediyeler göndermiştir. Bu hediyelerden bir tanesi de özel doktorudur.

Bu doktor bir seneden fazla Medine'de Müslümanların arasında yaşamıştır. Bir gün Peygamberimizin huzuruna çıkarak şöyle demiştir:

- Ey Muhammed, ben bir buçuk yıldır buradayım. Kralım beni hastalarınızı tedavi edeyim diye size gönderdi. Fakat bugüne kadar hiç kimse, “ Ben hastayım” diyerek bana gelmedi. Doğrusu ben de bir hastaya rastlamadım. Böyle olunca kendimi burada faydasız görüyorum. Müsaadeniz olursa memleketime dönmek istiyorum. Çünkü orada bana ihtiyacı olan çok hastalar var.

Sevgili peygamberimiz şöyle cevap verir:

- *Sen bilirsin! Sen bizim misafirimizsin. Burada istediğin kadar kalabilirsin. Varlığın bize ağır gelmez. Misâfire hizmet etmek, ona ikramda bulunmak, Müslümanların başta gelen vazifesidir. Gidersen de uğurlar olsun! Hasta olmaya gelince, burada senelerce kalsan, sana kimse gelmez. Çünkü ben ve ashabım hasta olmayız. İslâm dîni, hasta olmamak yolunu göstermiştir. Ashâbım temizliğe çok dikkat eder. Acıkmadıkça bir şey yemez ve sofradan da, doymadan kalkar! Senede bir hacamat yaptırırız.*

Belki peygamberimiz ona oruç dâhil İslam'ın başka güzelliklerini de anlatmıştır. Olayı bütün detaylarıyla bilemiyoruz. Ancak doktor, ülkesine geri döndü. Bu arada Rum İmparatoru Heraklius'un da Resûlullah efendimize böyle bir doktor gönderdiği, onun da bu şekilde geri döndüğü kaynaklarda bildirilmektedir.

Mukavkis, Peygamberimizin mektubuna çok hürmet gösterip, fildişinden yapılmış bir kutu içine koymuş, kutuyu da mühürleyip bir câriyesine teslim etmişti. Bu mektup 1850 senesinde Mısır'ın Ahmin bölgesinde eski bir manastırdaki Kibt kitapları arasında bulunmuş ve Osmanlı Padişahı Sultan Abdülmecid Hân tarafından

satın alınarak, İstanbul Topkapı Sarayında, Mukaddes Emânetler Bölümüne konmuştur. Orada muhafaza edilmektedir.¹⁵

Her neyse, İslam dini insanın hayatını o kadar güzel tanzim eder ki, buna uyan bir insan sağlığını kaybetmez. Çünkü Allah Teâlâ insanı sağlıklı yaratmıştır ve ondan salih ameller beklemektedir. İslam'ın istediği insan dünyada imanla beraber ibadetler ve iyi işler yapmakla vazifeli insandır. Üstelik sadece kendisi için yaşamaz. İnsanlar için de çıkarılmış bir ümmetin parçasıdır. Yeryüzünde yaşayan bütün insanlara İslam'ı götürmekle vazifeli bir insandır müslüman. Bunun için sağlıklı olması, hasta olmaması gerekir.

Allah Teâlâ imanını kemale erdiren, ahlakını güzelleştiren, ihlas ve samimiyetle hayırlı ameller işleyen kullarından razı olur. Eğer sağlık bunu elde etmek için gerekiyorsa ki öyledir, o zaman rahatlıkla şöyle diyebiliriz; Allah, sağlıklı Müslümanı sever ve ondan razı olur. Nitekim sevgili peygamberimiz *“Güçlü kuvvetli müminin zayıf müminden daha hayırlıdır”* demiştir¹⁶.

Nitekim dinin emirlerini yerine getiren sağlıklı insanın burada rahat ve huzur içerisinde yaşayacağına dikkat çekerek bunun cenneti dünyaya taşımak olduğunu söylemiştik. Aynı şekilde hastalıkların, sakatlıkların, kötülüklerin Cehennemi dünyaya taşıyacağını ifade etmiştik. İnsan İslam'ın emir ve yasaklarına bağlı kaldığı, yediklerini helal ve temiz yediği, sağlıklı beslenmesine dikkat ettiği ve ibadetlerini zamanında yerine getirdiği sürece sağlıklı kalarak hastalıklara yakalanmayacağını da görmüştük. Öyleyse sağlık bir cennet, hastalık bir cehennemdir ve biz kendi yapıp ettiklerimiz ile bunları daha bu dünyada kazanırız. Bu açıdan bakıldığında İslam ile sağlık arasında çok yakın bir ilişki vardır.

¹⁵ <http://m.dinimizislam.com/detay.asp?Aid=3694>

¹⁶ Müslim, Kader, 34; İbn Mace, Zühd, 4168.

Sağlığın Amacı

İnsanın dünyada varoluş amacı bir yandan yaratıcısını tanıyıp sevmek, iman ve itaat etmek, emir ve yasakları çerçevesinde bu dünyada yaşayarak mamur ve bayındır hale getirmek, fitne ve fesattan korumak, elindeki emaneti gelecek kuşaklara tabî ve fitrî olaral salimen aktarip teslim etmektir. Bu görevleri yapabilmek için insanın sağlıklı, çevresinin de temiz olması gerekir. Yoksa vazife yapılamaz veya hayli zorlanarak yapılır. Bu ise insanın acı çekmesi ve mutsuz olması demektir. Oysa dinin amacı, getirdiği kanunlarla insanları hem bu dünyada, hem de öteki dünya hayatlarında mutlu etmektir.

Unutmamak gerekir ki insanın İslam'ın hükümlerine muhatap sayılması akıl sağlığının yerinde olmasına ve belli yükümlülükleri yerine getirebilecek güç ve kuvvete, takate sahip olmasına bağlıdır. Kısacası insanın bedenen ve ruhen sağlıklı bulunmasına bağlıdır. İslâmî kaynaklarda ruh ve beden sağlığını olumsuz yönde etkileyen durumlar yanında iyi bir mümin olmayı da engellemesi sebebiyle insanın iman, ahlâk ve amel bakımından mâruz kalabileceği mânevî hastalıklar üzerinde önemle durulmuştur¹⁷. Bu yüzden tedavi ve şifa arama dinimizde ısrarla istenen bir durumdur.

Sağlık ve hastalığı bilmenin amacı, sağlığı korumak, hasta olmamaya bakmak, olunmuş ise tedavisine teşebbüs ederek şifa bulmak için çalışmaktır. Tıp ilminin amacı da öncelikle sağlıklı yaşamayı öğretmektir. Buna eskiden hıfzussıha denirdi. Şimdi ise koruyucu hekimlik diyoruz. Sonra tıp ilmi insanlara hastalıkları ve tedavi yollarını öğreterek sağlıklarına kavuşmada insanlara faydalı olmaktadır. Aynı işlem insanların haricindeki diğer canlılar için de geçerlidir. Mesela hayvanların sağlık ve hastalıkları ile ilgilenen ilim dalına eskiden baytarlık denirken, şimdi veteriner hekimlik diyorlar. Bitkiler, topyekûn ziraat, ağaçlar, meyve ve sebzeler de, tıpkı toprak ve su gibi sağlık ve hastalık konularına muhataptır. Sağlık onlar içinde mühimdir. Bütün bu ilimlerden amaç ise sağlıklı

¹⁷ Bkz. DİA. Abdullah Kahraman, Tedavi md. 40/. 254-256.

kalmak, hastalığa yakalanmamaktır. Çünkü hastalık, bireysel ve toplumsal bütün alanlarda maddî manevî büyük zararlara, acı kayıplara sebeptir.

Allah Teâlâ'nın takdiri odur ki insanı yarattıkları içinde en güzel biçimde halketmiştir. Onun iç ve dış azaları öyle muntazam, münasip, birbiriyle uyumlu, ahenkli, orantılı yaratılmıştır ki bu şaheser taploya baktıkça aklınız fikriniz hayran kalır, gözünüz bayram eder, kalbiniz mutmain olarak şükre durur. Bunun aynı güzellikte sağlıklı olarak devam etmesi sağlık bilgisinin ve tıbbın amacıdır.

Sağlığı korumanın bir amacı da uzun ve mutlu yaşamaktır. Mutlu yaşamak için sağlıklı olmalıyız. Dişi veya başı ağrıyan insan nasıl mutlu olur? Diğer azalarımızın hastalığı da az çok böyledir. Uzun yaşama gelince, isterseniz onu yeni bir başlıkta görelim.

İnsan Ömrü Ve Uzun Yaşama

İnsanın ömrü de bedeni gibi bir ortalama takdire tabidir. Yani mitarı bellidir. Bu beden ve organlarımız normal haliyle örneklerini gördüğümüz kadarıyla söylersek, 110 veya 120 yıl yaşamaya yetiyor. Bazen 130 yılı nadir de olsa görüyoruz. Öyleyse insan beden ve ruh sağlığını koruyabilir ve bu aleti kullanma kılavuzunda yazıldığı gibi, en sağlıklı ve verimli bir şekilde kullanabilirse, bu ömrü az bir sorunla yaşayabilir.

Mehmet Ali Bulut 120 yaşına hep dikkat çeker. Ona göre insanlar kendi elleriyle kendilerini hasta ederler, sonra da kaderden şikâyet ederler. Oysa insanoğlu kendi yapısına uygun gıdalar alsa, her anlamda temiz ve tabii gıdalarla beslense, bu vücudun 120 yıl pürüzsüz, meşakkatsiz yaşaması planlandığına dikkat çeker. Bu görüşünü desteklemek için Kur'an'dan Hazreti Nuh'un, Sünnetten Hz. Âdem'in yaşı ile ilgili örnekler sunar. Ona göre 120 yıl ortalama bir zamandır.¹⁸ Demek bunun üstüne çıkmak da mümkündür. Bunu

¹⁸ A.g.e. s. 64.

garipsemiyoruz. Bir de gerçekten sağlıklı ve disiplinli yaşayan ile sağlıksız, ilkesiz ve disiplinsiz yaşayan insanlar arasında bir ömür farkı olmasından daha doğal ne olabilir!

“Ama çoğu kişi daha bu rakamın yarısına dahi varmadn bozduğu beden yapısı sebebiyle ölür gider. Çünkü kişi bu bünyeyi doğru besleyemediği ve bünyedeki unsurları takdir edilen ölçülerde tutamadığı zaman onu vaktinden önce tüketir.

Sağlıklı beslenme bunun için vardır: İnsanın, kanıyla, hücreleriyle, tüm beden yapısı ile kendi türünün gerçek oranlarına varması ve kendisine takdir edilen ömrün sonuna kadar sağlıklı yaşayabilmesi için. Beslenmeyi Bu açıdan ele aldığımızda bir başka tarifi de “ beslenme bireysel gelişmeyi tamamlamak üzere besin maddelerinin bir araya gelmesidir” şeklinde yapabiliriz.

Gıdalar, vücudumuzun yapı taşı olan hücrelerin beslenmesini, bölünüp çoğalmasını ve insanın, tür olarak kendisine tayin edilen biçime ulaşmıncaya kadar gelişip bir kamete varmasını, harcadığı enerjiyi Bu Yollar edilmesini sağlar.”¹⁹

Bu açıdan baktığımızda ilim ve refah seviyesi geliştikçe insanların daha uzun yaşadıklarını görüyoruz. Benim çocukluğumda Türkiye’de ortalama ömür seviyesi 65 yaş diye bilirdik. Şimdi bu yazıları yazarken bunu internetten sordum. Karşıma Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’nun verdiği bilgiler çıktı. “Türkiye’de yaşam süresi uzadı” başlığı ile verilen bilgileri Takvim Gazetesinden alarak sizin için özetledim.

“Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2016’ya ilişkin "İstatistiklerle Yaşlılar" çalışmasının sonuçlarını açıkladı. Hayat tabloları, 2015 yılı sonuçlarına göre, doğuştan beklenen yaşam süresi, Türkiye geneli için 78, erkekler için 75,3 ve kadınlar için 80,7 yıl oldu. Genel olarak kadınlar erkeklerden daha uzun süre yaşarken, doğuştan beklenen yaşam süresi farkı 5,4 yıl oldu.

¹⁹ Mehmet Ali Bulut, Can Boğazdan Çıkar, Hayat y.Ankara, 2017, s. 25.

Türkiye'de 65 ve daha yukarı yaşta 6 milyon 651 bin 503 kişi bulunuyor. Yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı, 2012'de yüzde 7,5 iken geçen yıl yüzde 8,3'e yükseldi.

Buna göre, Türkiye'de 65 ve yukarı yaştaki nüfus 2012'de 5 milyon 682 bin 3 kişi iken son beş yılda yüzde 17,1 artarak 2016'da 6 milyon 651 bin 503 kişi oldu. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2012 yılında yüzde 7,5 iken, 2016'da yüzde 8,3'e yükseldi. Yaşlı nüfusun yüzde 43,9'unu erkekler, yüzde 56,1'ini kadınlar oluşturdu. Yaşlı nüfusun yüzde 61,5'i 65-74, yüzde 30,2'si 75-84 ve yüzde 8,2'si 85 ve daha yukarı yaş grubunda yer aldı.”²⁰

Şimdi siz diyeceksiniz ki, “kader ne olacak?”

Haliyle akla şöyle bir bilgi gelecektir; insanın ömrü değişmez. Ezelde Allah Teâlâ kaderimize ne ömür biçti ise, o kadar yaşarız. Ecel gelince bir an olsun ne ertelenir, ne de öne alınır. Öyleyse bunun hayat şartları ve beslenme ile ne ilgisi var?

Var efendim var! Kader inancımız da var çok şükür. Ama bu bilgiler ile kader inancımız birbirine ters düşmez ki! Hemen anlatalım.

Kaderi Doğru Anlamak

Kader size bakacak. Kalem yazmadan önce sizin niyetinize, azim ve iradenize, teşebbüs etme girişminize ve yapma faaliyetinize bakacak. Ona göre yazacak yani. Öyle yapacak ki, sonunda siz bu yaptıklarınızın iyi veya kötü yükünü çekeceksiniz. Sorumlu olacaksınız.

Kader, yani kaderi yazan kudret eli bunu bilir mi?

İşte bütün sorun, Allah Teâlâ'nın her şeyi kuşatan, gizli açık, geçmiş gelecek her şeyi bilen mutlak ilmini doğru anlamak ve kabul etmektedir. Onu bir insan gibi düşünenler, kaderi anlamazlar. Onu bir yaratıcı olarak üstün sıfatları ile düşünüp kabul edenler, iman edenler bu gerçeği hemen anlarlar.

²⁰ <https://www.takvim.com.tr/yasam/2017/03/16/turkiyede-yasam-suresi-uzadi>

İleride söz konusu edeceğimiz fakat hemen söyleyelim, Allah Teâlâ kaderimizi yazarken, bizim kendi arzu ve isteğimizle, cüz'î ama özgür irademizle bu bedeni nasıl kullanmak istediğimizi, bunu nasıl gerçekleştirmeye çalıştığımızı hesap ederek, değerlendirecek o kaderi yazıyor. Yani bizim ömrümüzü tespit ederken, levhi mahfuza, yani kader tahtasına yazarken, bizim sağlıklı yaşama, sağlıklı beslenme, sağlıklı alışkanlıklar edinme için neler yapıp yapmadığımıza bakarak karar veriyor. Sonuçta biz kendi yapıp ettiklerimizin iyilik veya kötülük, kâr veya zarar, karşılığını görüyoruz. Burada Allah Teâlâ'nın derin bilgisi kafamızı karıştırmayın, o işte o muazzam bilgisi ile bizim bilerek yapıp ettiklerimizi önceden biliyor ve ona göre kaderimizi yazıyor, o kadar. Yoksa sorumlu olan biziz.

Ama her zaman Allah Teâlâ'nın küllî, genel iradesi hâkimdir. Mesela insan sağlıklı yaşar, fakat başkasının kusurlu olduğu bir trafik kazasında hayatını kaybedebilir. O zaman da bu onun için bir rahmet olur. Başına gelen eza, bela ve musibetlere sabrederse, mükâfatını alır. Bu işlerden ona bir sorumluluk yüklenmez, aksine mükâfat yüklenir, ödül verilir.

Velhasıl insan, kendine düşen sağlıklı olma gereğini yapmalı, güzel karşılığını da almalıdır.

Sağlığın Konusu

Sağlığın konusu insandır. Bedeni ve ruhu ile insan bir bütündür. Mutluluğu ve verimliliği sağlığına bağlıdır. İşte bunu konu edinen ilim dalı tıp ilmidir. Sağlığın veya tıbbın konusu deyince biz bir yerde tıp ilminin kısımlarını görmüş olacağız. Bu açıdan bakıldığında İslâm âlimleri genellikle tıp ilmini **nazarî** ve **amelî** olmak üzere ikiye ayırırlar.

Amelî tıp da kendi içinde ikiye ayrılır.

Birincisi, sağlam insanın hasta olmaması ve sağlığını koruması için gereken tedbirlerdir. Buna koruyucu hekimlik veya eski tabirle hıfzıssıhha diyoruz.

İkincisi de hasta olduktan sonra onu tekrar sağığına kavuşturmak için yapılması gereken teşhis ve tedavidir.

Tedavi hastalandıktan sonra olduğına göre, eğer Peygamber Efendimizin (sav) hassasiyetle üzerinde durduğı, eskilerin hızussıha, şimdikilerin koruyucu hekimlik dedikleri ilim dalına gereken önem verilirse, insanlar hem hastalıkla kaybettikleri zaman ve enerjilerini korumuş olacaklar, hem de tedavi için harcadıkları emek ve masraflardan peşinen kurtulmuş bulunacaklardır. İşte burada hıfzıssıhhayı biraz yakından tanımak iyi olacaktır. Bu konuda aşağıda Kur'an ve sünnetten güzel çıkarılmış bazı özet bilgileri sunacağız.

Sağığın Kıymeti

İnsan için sağık ve afiyetin öneminin ne kadar büyük olduğunu hastalık kadar öğreten ne olabilir? Bu yüzden zaman zaman hastalık bizi daha çok Rabbimize şükretmeye vesile olur. Sağığımızın kıymetini öğretir ve daha dikkatli yaşamamıza sebep olur. Elbette hastalıklardan kaçınmalı, sağığımızı korumalı, bunun için gerekenleri yapmalıyız.

Yukarıda İslâmiyetin, beden sağığı ile ilgili bilgileri din bilgileri ile birlikte öğrenmeyi emrettiğini söylemiştik. Gerçekten de bütün ibadetler, taatlar, salih ameller, helal kazançlar, sadaka ve infaklar, her çeşit iyilikler, hatta irşat, tebliğ ve cihat gibi faaliyetler bile ancak beden sağığınla yapılabilir. Bu yüzden sağığımızı korumamız vaciptir. Ancak geldiğinde hastalığa sabretmek de insana verilen hayırların en güzeli ve en geniş sayılır. Allah Resulü şöyle buyurur:

“Mü'minin hayranlık verici bir hali vardır ki, başka hiç kimsede bulunmaz. O'nun her işi hayırdır. Eğer bir genişliğe (nimete) kavuşursa şükreder ve bu onun için bir hayır olur. Eğer bir darlığa (musibete) uğrarsa sabreder ve bu da onun için bir hayır

*olur”.*¹⁶⁷

Zaman zaman kendimize şu soruyu sormalıyız: “Hayatımızda sağlığın kıymeti ne kadardır?”

Bu soru bize sağlıklı olma şuuru kazandırır. Böyle bir soruyu sormak ve cevabını vermek hastalara da faydalıdır. Aslında sağlığın kıymetini en iyi onlar bilirler. Nitekim şair Bosnalı Sabit güzel beyitleriyle bize şu soruyu sordurmaktadır: “Sağlar bunu nereden bilecekler?”:

Şeb-i yeldâyı müneccimle muvakkıt ne bilir,

*Mübtelâ-yı gama sor kim geceler kaç sâ'at.*²¹

Belki doktorlar ve hasta bakıcılar tecrübeleriyle bir fikir verebilir. Çünkü “Sağlığın değeri kaybedilince anlaşılır” sözü çok önemlidir. Bunu tecrübe söyletıyor. Siz istediğiniz kadar “sağlığın değerini iyi bilmeliyiz” deyiniz, hikâye gibi dinler insanlar. Ama ne zaman ki hasta olurlar, “onu kaybetmeden bilinmeli, onu kaybettikten sonra bulmak ne kadar da zordur” sözleri beyinde cirit atmaya başlar. Pişmanlıklar kavurur içini. Ne yaparsın, dünya böyle işte. Cihan padişahı Kanuni Sultan Süleyman’ın dillere destan bir beyti vardır:

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.

Bunu ne zaman yazmıştır, biliyor musunuz?

Hastalanıp yatağa düştüğünde!

Sağlığın değerini kimse inkâr etmez ama başına hastalık gelmeden kimse de onu tam idrak edemez maalesef. Herkes sağlıklı olmak, sağlıklı yaşamak ister. Ama ne kadar çabalar bunun için? Hâlbuki sağlık olmayınca hiçbir şey olmaz. Olsa da tadı tuzu olmaz. Çünkü hayat demek, sağlık demektir. Zıddı ise ölümdür. Ölüm

¹⁶⁷ Müslim, Zühd, 64.

²¹ Bugünkü dile çevrilirse şöyle denebilir: “En uzun geceyi (21 Aralık) müneccim veya muvakkıt nerden bilsin, sen asıl gama, kedere düşmüş kişiye sor gecelerin kaç saat olduğunu. Zira gam çeken geceleri hiç uyuyabilir mi? En iyi o bilir gecelerin ne kadar uzun olduğunu.”

karşısında imandan başka bir şeyin ne değeri kalır? İşte koca sultan Kanuni Sultan Süleyman'ı düşünün. Ölüm ile sultanlık arasında muhayyer kalsa, acaba hangisini seçerdi?

Her canlı ölümü tadacaktır. Ölüm mukaddredir. Ondan kurtuluş yoktur. Sağlığın kıymeti, ecel dediğimiz ölüm vakti gelene kadar ömrü rahat ve huzurlu yaşayabilmek, vazifelerimizi güzelce yapabilmek içindir. Tıp ilminin amacı insanı ölümden kurtarmak değil, sağ olanın sağlığını devam ettirmek, hasta olanın hastalığını tedavi ederek rahata kavuşturmaktır. Yoksa ölüm, bizim içimizde bir yerde bizimle beraber gezmektedir. Ne var ki vaktinden önce gelmez. İşte “insanı ölümden eceli korur” sözü bu anlamda söylenmiştir.

Söyle Bir Düşünelim

Siz kendinize sorun mesela. Sağlıklıysınız, çok paralar kazanmışsınız. Yatırımlar yapmış, mülkler almışsınız. İstedığınız her şeyi satın alabilirsiniz. İnsanlar arasında büyük bir itibarınız var. Her şey gayet güzel giderken birden ölümcül bir hastalığa yakalandığınızı söylüyor doktorlar. Diyelim ki şifanız da ellerinde. Şimdi soru şu:

Bundan kurtulmak için bütün paranızı verebilir misiniz? Yoksa “yok arkadaş, ben bu parayı kolay kazanmadım. Hepsini veremem. Ama bir kısmını seve seve” der misiniz?

Aynı soruyu mallarınız, mülkleriniz ve itibarınız için de soralım. Ne dersiniz?

Şöyle dediğinizi duyar gibiyim: “Karnı ağrısın paranın, malın mülkün, itibarın. Ben öldükten sonra ne işe yararlar ki?”

İşte bu!

İnsan için hayatında önemli olan bu bilince erken ulaşması ve sağlıklı yaşamanın kurallarını keyfe dönüştürmesidir. Çünkü bütün bu sayılan sevgililer, insanın yaşaması için gerekli bir araç olmaktan öte bir değer ifade etmezler. Bunların bütün saltanatı, bir hastalık

veya ölüm kapımızı çaldığı an biter. Bu acı gerçeği Hz. Peygamber Efendimiz (a.s) şöyle ifade etmiştir:

*“İnsan ölünce onu üç şey takip eder; aile fertleri, yakın dostları, malı ve ameli. Bunlardan ikisi geri döner. Biri onunla kalır. Aile fertleri, dostları ve malı geri döner gider, ameli onunla kalır.”*²²

İşte o zaman insan gerçeği açık seçik anlar. O zaman paranın, malın mülkün ve itibarın sağlık karşısında ne değer ifade ettiğini anlar. Ama o zaman anlamının ne faydası vardır? Marifet bunu sağken zamanında kavramaktır. Fakat neylersin, her nimet gibi maalesef sağlığın değeri de genellikle kaybedilince anlaşılıyor. Her şey zıddı ile kaim imiş. Başına gelmeyen hoşuna gelir. İyi de, “atı alan Üsküdar’ı geçtikten” sonra, “bade harabil Basra” olduktan sonra neye yarar? “Bor’un pazarını geçirenler, eşeklerini Niğde’ye süeseler” bile, acaba zamanında yetişebilecekler midir oraya da? Çok zor! Hayırlı işlerini zamanında yapmayan ve hep erteleyenler, hep helak olmuşlardır. Dünün işlerini de bugüne sığdırmaya çalışan bilmeli ki, iki ayak bir papuca sığmaz.

Başkasının Musibetinden Ders Alabilmek

Hz. Peygamber (SAV) yatalak birisinin yanından geçerken inip secdeye kapandılar. Daha sonra Hz. Ebubekir’le Ömer de bu hastanın yanında geçerken aynı şekilde inip şükür secdesi yaptılar.²³ İşte muhteşem idrak, işte müthiş şükür, işte kulluk bilinci!

Çevrenize şöyle bir bakınız, malı, mülkü, parası olmasına rağmen hastalığı nedeniyle nice mutsuz insanlar görürsünüz. Bütün hayatları boyunca kazandıkları mal varlıklarını bir çırpıda vermeye hazır dırlar, ama sağlık nimeti ellerine geçmez. İşte biz bu kitabı, önsözde de belirttiğimiz gibi bu gerçeğin farkına varılması için

²² Buhari, Rikak, 42, Müslim, Zühd, 5, Tirmizi, Zühd, 46.

²³ Mecma’UZ Zevaid, II/289 (Taberani, İbn Ömer’den); Kandehlevi, Hayatu’s-Sahabe, 3/152.

yazdık. En büyük amacımız, sağığın değerini anlama, hastalığa karşı erken uyarma ile bir sağık bilinci oluşturmadır. Çünkü biliyoruz, insanın mayasında biraz gaflet vardır, laubalilik vardır, sıkışmadıkça harekete geçmez. İşlerini hep en sona erteleme alışkanlığı vardır. Bunların ne kadar kötü olduğunu kimse inkâr etmez, ama yine de bildiğinden veya alışkanlığından geri durmaz. İşte o yüzden diyoruz ki, akıllı insanlar, başkalarının başına gelen felaketlerden ders alırlar.

Bu halimizi haber veren bir atasözümüz vardır; “acıkan doymam, doyan acıkmam sanırmış”. Aynen öyle, bugün hasta olmayan sağık insanların “ben sağıklıyım, bana bir şey olmaz” dememeleri, sağıklı yaşamayı öğrenip uygulamaları gerekir. Hastalık veya kazalar, yaralanma ve sakatlanmalar, bugünkü dünyada öyle çok da uzağıımızda değildir. Üstelik siz ne kadar düzgün yaşasanız, kurallara uysanız dahi, maalesef uymayan asilerin kurbanı da olabilirsiniz. Mesela trafiktesiniz her gün. Karşıınızda bir yığın insan var. Kimi alkol almış, kimi uyuşturucu kullanmış, kimi eşiyle veya patronuyla kavga etmiş öfkeli, kimisi akşamdan kalma ve uykusuz, kimisi panik ataklı, kimisi acemi vs. olabilir. Allah korusun, hiç dahliniz olmayan bir kaza içinde kendinizi kaybedebilirsiniz. Gözlerinizi açabilerseniz belki anlarsınız, hayat kim bilir ne kadar değişmiştir!

Velhasıl “Sağık ve hayat, hastalık ve ölüm bütün bunlar biz insanlar içindir. Bu iki grup yekdiğerinin zıddını oluşturmaktadır. Ancak her birinin ayrı ayrı birer nimet olduğu da bir gerçektir. Ne var ki insanoğlu, sağık ve hayatı sever ama hastalık ve ölümü sevmez, hiç arzu etmez. Bir başka ifade ile bu dört nimet, bir anlamda da birbirlerinin değerini ortaya koyar.

Hadislerde sağığın Değeri

İnsanoğlu sahip olduğu nimetleri kaybedince, onların farkına varır. Sağık da bu nimetlerden biri, hatta en önemlisidir. Nitekim Hz. Peygamber Efendimiz de birçok hadislerinde buna dikkat

çekmiş, bu noktadaki gaflet ve ihmali gözler önüne sermiştir. Burada birkaç uyarıcı hadisi görelim mi?

“İki nimet vardır ki, insanların çoğu onlar konusunda aldanır da kıymetini bilemez, değerini takdir edemez: Sağlık ve boş vakit”²⁴.

“Hastalanmadan önce sağlığının, ölüm gelmeden önce de hayatının kıymetini bil!”²⁵

“Allah’a göre, kuvvetli mü’min, zayıf mü’minden daha hayırlı ve daha sevimlidir.”²⁶

“Allah, sıhhatte ve âfiyette olmanı sever.”²⁷

“Her kim âilesi emniyette ve vücudu sıhhatli olarak sabahlarsa, yanında günlük yiyeceği de bulunursa, sanki bütün dünya ona verilmiştir.”²⁸

“Yedi şey gelmeden önce iyi ameller işlemekte acele edin: (Kulluk vazifelerini) Unutturan yoksulluk, azdıran zenginlik, (bedenî güçleri bozan) hastalık, bunaklık getiren yaşlılık, ansızın gelen ecel, Deccal ve Kıyâmet. Kıyâmet daha ağır ve acıdır.”²⁹

“Allah’ım! Bedenime, gözlerime ve kulaklarıma sıhhat bahşet.”³⁰

Sağlığın Faydaları

Az önce sağlığın kıymetini gördük. Bu bize sağlığın faydalarını da bildiren bir konudur. Ama gerek günlük olağan hayatımızda, gerekse bir ömür yaşadığımız özel ve genel, bireysel ve toplumsal hayatımız içinde sağlığın faydaları saymakla bitmez. İnsanın rahat, huzurlu ve mutlu bir hayat yaşamasında en büyük etkenlerden birincisi din ise, ikincisi sağlıktır. O kadar ki, bütün özel

²⁴ Buhârî, Rikak 1; Tirmizî, Zühd 1; İbnî Mâce, Zühd 15; Ahmed, I/258.

²⁵ Buhârî, Rikak 3; Tirmizî, Zühd 25.

²⁶ Müslim, Kader 34; İbn Mâce, Zühd 14.

²⁷ Tirmizî, Zühd 59.

²⁸ Tirmizî, Zühd 34; İbn Mâce, Zühd 9.

²⁹ Tirmizî, Zühd 3.

³⁰ Ebû Dâvud, Edeb 101; Ahmed bin Hanbel, V/42.

ve genel işlerimizi istediğimiz gibi yapabilmek, sağlığımızla doğrudan ilişkilidir. Bunlar nelerdir? Sorusu üzerinde azıcık düşünersek, ilk aklımıza gelen şunlar olacaktır: Dini gönlümüzce yaşamak. Vatanı korumak. Devleti sağlıklı yürüterek adalet ve hukuk ile sosyal hayatın düzenini sağlamak, içte ve dışta barış, emniyet, asayiş ve huzuru sağlamak. İş hayatını istikrar içinde korkusuzca sürdürerek kazanç sağlamak ve hem kendisinin, hem de sorumlu olduklarının geçimini temin etmek. İlim, kültür ve sanat hayatını gönlünce geliştirmek. Hatta seyahata çıkarak bilgi ve görgüsünü geliştirmek, dersler ve ibretler alarak tefekkür etmek, keyfince gülüp eğlenerek gezip tozmak. İşte bütün bu sebepler yüzünden sağlık çok önemlidir ve onu korumak gerekir.

Mesela din açısından düşündüğümüzde, Resul-i Ekrem Efendimizin de dediği gibi, güçlü, kuvvetli, sağlıklı Müslüman, öyle olmayanlara göre hem kendisine, hem de toplumuna nisbeten daha hayırlıdır. İnsan hasta olduğunda dini vecibelerini zevk alarak tam yapamaz. Hasta bir Müslümanı namaz, oruç, zekât, hac, cihat vs. açısından bir düşünün. Farkı görmemek mümkün mü? Gerçi sevap bakımından kaybı olmaz, ama dini duyguyla yaşamak, zevk almak, vecd ve istiğrak açısından etkisi inkâr olunmaz.

Aynı şekilde aile ve toplum açısından da sağlık önemlidir. Çünkü hastalık bazen iş yapmaya engeldir. Ekonomik olarak ferde ve ülkeye zarar verir, yük getirir. Elbette bu zararlar sosyal yardımlaşma sayesinde önlenir. Ama her insan kendi elinin emeği ile kazanıp yemekten mutlu olmaz mı?

Hastalık veya engelli olmak, insanın arzu ettiği ilimleri okumasına, sanat ve kültür çalışmalarına da olumsuz etki yapar. Spor, gezi gözlem ve eğlence hayatını da öyle etkiler. Toplum içinde fertlere düşen görevleri yapamamak insanın ruhuna hüznün verebilir. Mesela askerliğini yapamama, gerektiğinde cihada gidememe, anarşist ve teröristlerle mücadele edememe, barış ve emniyetin, hatta adaletin sağlanmasına fiili destek çıkamama da insnı üzer ve etkiler.

Bazen de sağlık giderleri karşısında topluma ekonomik katkı sunamama, insanda başkalarına yük olma gibi kaygılara yol açabilir. Olmaması gerekir. Hasta ve engelli kardeşlerimiz bunun bir ilâhî imtihan olduğunun bilincinde olurlarsa, kendilerinin de tolumun bir imtihanı olduklarının bilincinde olurlar demektir. Gerçekte de bu böyledir. Herkes hep beraber imtihanı sabırla, hatta rıza ve şükürle karşılayıp kazanca çevirmeleri gerekir. Öyleyse mutsuz olmak da ne demektir?

İnsanlar elbette sağlıklı olmayı ister. Ama bu bir şekilde kaybedilmişse, hayatın sonu demek değildir. Hayat sınavı devam etmektedir. Yaşama sevinci sürdürülmeli, gönülden Allah Teâlâ'nın muhabbetine dokunulmalı, o kapının daima kendilerine özel olarak açık tutulduğu unutulmamalı, hastalık veya engelli oluşu şu tez geçici fani dünyada bâkî olan Allah Teâlâ'nın sevgi ve hoşnutluğunu kazanmada fırsata dönüştürmelidirler. Dünyada zaten bunun için var değil miyiz? Hani derler ya, akıllı ve başarılı insanlar, krizleri fırsatlara dönüştürür de onlardan faydalanırlar. Zararla değil, bilakis krizi kârla kapatırlar.

Unutmayalım, dünya cefa yeridir, asıl ve ebedî sefamız cennette olacaktır inşallah. Görelim Mevla neyler, neylerse güzel eyler.

Sağlık Büyük Nimettir

Bize bu hayatı bahşeden Allah Teâlâ'nın imandan sonra en büyük nimeti herhalde akıl ve ruh sağlığıdır. İnsan bir yerde bu ikisidir dense yeridir. Bu yüzden imtihan için geldiğimiz bu dünyanın şu iki büyük nimetinden de o mahşer gününde mutlaka sorulacağız. Çünkü Rabbimiz “Sonra o gün, na’imden mutlaka sorulacaksınız” (Tekâsür: 16/8) buyuruyor. Ayetteki “na’im” kelimesi hayatta lezzet alınan, zevk veren her türlü nîmeti kapsar. Yaşamak, sağlık, afiyet, yeme içme, elbise, eş, aile, ev bark, bağ bahçe, hattâ içilen bir yudum su dahi o na’im'den sayılan bir nimettir. Hele bir de buz gibi soğuk ve içimi Yavşan suyu gibi tatlı olursa...

Bu ayet indiğinde Müslümanlar büyük bir fakirlik içindeydiler. Buna rağmen ayet, nimetleri hatırlatıyor ve şükür istiyor. Zübeyr İbn el-Avvâm diyor ki: "O gün, her na'îmden sorulacaksınız ayeti indiği zaman dedim ki:

- Ey Allah'ın Elçisi, biz hangi nimetten sorulacağız? Elimizde olan şu iki siyah: hurma ile su'dur, başka nimetimiz yoktur. Buyurdu ki:

- *İşte o olacaktır. Yani onlardan sorulacaktır*"³¹.

Hadîsin başka bir rivayetine göre, "**Sonra o gün, na'îmden sorulacaksınız**" âyeti indiği zaman halk:

- Yâ Resûlallah, demişler, biz hangi nimetten sorulacağız? Bizdeki nimet sadece iki siyah, yani hurma ile sudur; düşman karşımızda, silâhlarımız da omuzlarımızda beklemekteyiz. Yani rahat ve huzurlu bir günümüz yoktur.

Allah 'ın Elçisi:

- *İşte o olacaktır. Siz o iki siyahtan sorulacaksınız, buyurmuştur.*"³²

Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.) ashâbı ile birlikte hurma yiyip üstüne su içmiş, sonra: "İşte bu, sorgulanacağınız nimettendir" buyurmuştur³³.

İlk Sorulacak Sağlıktır

Ebû Hüreyre (r.a.) Hz. Peygamber'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Kıyamet gününde, kula sorulacak ilk nimet sorusu şöyledir: "Biz senin bedenine sağlık vermedik mi, sana su içirmedik mi?""³⁴

Bu konuda aktarılan haberlerin en meşhuru da şu hadîstir:

³¹ Tirmizî, Tefsir: b. 89, sûre: 102; et-Tâc: 4/297.

³² Tirmizî, Tefsir: b. 89, sûre: 102, h. 3357.

³³ et-Teshîl:4/216.

³⁴ A.y.

"Kıyamet günü şu dört şeyden sorulmadıkça kul bırakılmaz:
Ömrünü ne işte geçirdiği, malını nereden kazanıp nereye harcadığı
ve ne iş yaptığı sorulur."³⁵

Bazı müfessirler, bu sorgunun, mü'mine değil, kâfire yapılacağını belirtmişler ve aşağıdaki hadîsi de buna delil getirmişlerdir:

"Bu âyet indiği zaman Hz. Ebûbekir:

- Ya Resûlallah, acaba Ebû'l-Heysem 'in evinde seninle beraber yediğimiz arpa ekmeği, et, hurma ve içtiğimiz tatlı su, sorgulanacağımız na'îmden midir? Demiş. Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

- *O soru kâfiredir*, cevabını vermiş ve: **'Biz nankörden başkasını cezalandırır mıyız?'**³⁶ âyetini okumuştur."³⁷

Yine bir gün kuşluk vakti Hz. Peygamber Efendimiz (sav) evinden çıktı, yolda Ebûbekir ve Ömer'e rastladı:

- *Sizi bu sâ'atte evinizden çıkaran nedir?* dedi.

- Açlık, yâ Resûlallah, dediler.

- *Nefsimi elinde bulunduran hakkı için sizi çıkaran şey, beni de çıkardı, gelin bakalım*, dedi.

Birlikte ensârlı bir adamın, Ebû'l-Heysem Mâlik ibnu't-Teyyehân 'in evine, başka rivayette bahçesine geldiler. Kendisi yoktu. Karısı:

- Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz, diyerek onları içeri buyur etti. Resul-i Ekrem Efendimiz:

³⁵ Tirmizî, Kıyamet, 1.

³⁶ Sebe': 58/17.

³⁷ Bkz. Câmi'u'l-beyân, 30/287; Kurtubî, el-Câmi', 20/177. Bu rivayetin başka bir tarikine göre Peygamber Efendimiz (sav) gündüzün bazı arkadaşlarıyla birlikte bir adamın bahçesine gelmiş, adam onlara hurma ve su ikram etmiş. Allah'ın Elçisi, ashâbıyla birlikte hurmayı yiyip suyu içtikten sonra bunun, kıyamet gününde insana sorulacak nimetlerden olduğunu söylemiştir. Gerek bu rivayetlerin çokluğu, gerekse ayetin genel oluşu hükmün Müslümanları da kapsadığı ifade eder kanaatindeyiz.

- *Falan nerede?* dedi. Kadın:

- Tatlı su getirmeğe gitti, dedi.

O sırada ev sahibi de geldi, Allah'ın Elçisi ve iki arkadaşını görünce:

- Elhamdülillâh, bugün benden daha şerefli konukları olan yoktur! Dedi.

Gidip onlara, üzerinde hem yeni kızarmış, hem yarı yetmiş, hem de tam olgunlaşmış hurmalar bulunan bir hurma dalı getirdi:

- Siz bundan yiyedurun, dedi.

Bıçağı aldı, Peygamber (s.a.v.) ona:

- *Sakin sağılı hayvan kesme*, dedi.

Ensârlı onlara bir koyun veya oğlak kesti. Koyundan ve hurmalardan yediler, tatlı sudan içtiler. Yemekten doyup suya kanınca, Allah'ın Elçisi (s.a.v.) Ebûbekir ve Ömer'e:

- *Nefsimi elinde bulunduran hakkı için kıyamet gününde size bu nimetlerden sorulacaktır. Açlık sizi evlerinizden çıkardı, bu nîmet size erişmeden dönmediniz'* buyurdu.³⁸

Bu rivayetlerin ifade ettiği gerçek, insanın kendisine verilen nimetlerden sorgulanacağıdır. Âyetin anlamı geneldir. Hadîsler ise bu genel içinde özel bir duruma örnek veriyor. Yani insan, kendisine verilen bütün nimetlerden, bu arada sağlık ve afiyet nimetinden de sorgulanacak, karşılığında nasıl davrandığından hesaba çekilecektir. Zaten insan için varoluşun ve yaşamının amacı da bu sınav değil midir?

"Allah, hanginizin daha güzel iş yapacağını denemek için ölümü ve hayâtı yarattı."³⁹

Allah insanı yaşadığı hayâtta imtihan etmektedir. Bu imtihanın bir konusu da yaşadığı ömür içinde zamanını nasıl tükettiği, nimetlere nasıl karşılık verdiği, bu arada sağlık, sıhhat ve afiyet nimetini nasıl değerlendirdiği, hasta olduğunda buna nasıl

³⁸ Müslim, Eşribe: 140.

³⁹ Mülk: 77/2.

sabır ve tahammül göstererek tedavi olup şifasını aradığıdır. Bu konu ileride geniş olarak işlenecektir. Halk tabiriyle insana iğneden ipliğe ömrünü nasıl geçirdiği sorulacaktır. İmtihanın sonunda ya cennet vardır veya cehennem.

Bunu mecâzî anlamda dünya için de söyleyebiliriz. Sağlıklı olma halimiz dünyamızı da cennete çevirecektir. İşimizi rahatlıkla yapabilmemiz, geçim için gereken maddî imkânları kazanabilmemiz, fazla kazancımızla çevremize faydalı olabilmemiz, dilediğimiz gibi hareket edip gezebilmemiz bizi maddî manevî huzur içinde yaşatabilir, mutluluğumuzu hayat boyu sürdürebilir. Cennetten kastımız budur. Bunun tam tersi de mümkündür. Sağlığımızın kıymetini bilmemek, onu olmadık yerlerde harman gibi saçıp savurmak, hoyratça harcamak, sağlıksız işlerde ve yerlerde bulunarak ona dikkat etmemek, bize cehennem gibi bir hayat yaşatabilir. Bunlarla beraber yanlış beslenmelerden, yasal olmayan haram işlerden, alınan alkol, uyuşturucu, tütün ve benzeri zararlı gıdalardan ötürü yakalandığımız hastalıklar, içimizi kemiren dertler, bizi hareketten engelleyen aşırı kilolar, yersiz hırslar, tatmini zor arzular ve şehvetler, nihayet hata ve günahlardan doğan stres, sıkıntı, bunalım ve vicdan azapları hayatı çekilmez kılarak bize daha bu dünyada cehennem hayatı yaşatabilirler. Allah bu dünya imtihanında başarılı olup yüz akıyla ahirete gitmeyi nasip ve müyesser etsin.

Sağlığın Şükrü

İslam dininden sonra en büyük nimetimiz sağlıktır. Dinimizi güzelce yaşayabilmek için de sağlığa ihtiyacımız vardır. Sağlığı yerinde olan her insan bir sultandır. Bunu unutmasın ve kıymetini iyi bilerek ona göre şükretsin. Bu söze Kanunî Sultan Süleyman'ın o güzel beyti şahittir. Fakat sağlık sultanlığının tacını ancak hastalar görmüş. Bu da Peygamberimizin “mağbûn” dediği aldanmışlık halidir maalesef. Ancak bu aldanmaşlığı ya ilimle, ya da ilk hasta oluşumuzdan ders ve ibret alarak tez savmalı, bu nimete çok

şükretmeliyiz. Zira nimet için edilen şükür, onu hem korur, hem de artırır. Aslında sağlığın kıymetini öyle uzun uzadıya anlatmaya da gerek yoktur. Akıllı başında olan her insan bunu bilir. Bilgisi oranında bu nimeti ihsan edene şükür etmesi gerekir.

Şükür noktasında insanlar çok farklıdır. Bu farklılığın sebebi, insanlardaki iman, bilgi ve şuur seviyesinin çok farklı olmasındandır. Bu iman ve bilginin bilince dönüşmesi, üzerinde tefekkür edilip içselleştirilmesi, derinlemesine kavranması oranında sağlığa şükür artacak, korunması için daha dikkatli ve tedbirli olunacaktır. Allah Teâlâ bizden şükür istiyor ve şükredilen nimetleri artıracığını bildiriyor:

*“Andolsun şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.”*⁴⁰

*“Beni anın ki Ben de sizi anayım. Bana şükredin, nankörlük etmeyin.”*⁴¹

Peygamberimiz (s.a.s)’in dilinden ise şükür konusunda şu dua dökülüyor:

*“Allah’ım! Seni anıp zikretmek, nimetine şükretmek, sana en güzel şekilde kulluk etmek için bana yardım eyle!”*⁴²

Hiç şüphesiz şükür, dilimize kalbimizin ve işlerimizin güzelce eşlik etmesiyle gerçek bir şükür olacaktır. O yüzden şükür sadece “Elhamdülillah, Ya Rabbi çok şükür” demek değildir. Gök gürler de yağmur yağmazsa kuraklığa ne faydası olur? Bizde bir söz vardır: “Guru guru gadanı alayım, takır takır yoluna öleyim.” Laf işte! Laf la peynir gemisi yürümezmiş. Olması gereken, her nimetin getirdiği sorumlulukları bilip yapmaktır. Buna “fiilî şükür” denir. Bundan sonra dil ile şükür gelir. Veya beraberce edilir.

Öyleyse önce kalp şükretmelidir. Yani her nimeti Allah Teala’nın verdiğini bilmek ve bu verilen nimeti O’nun razı olacağı

⁴⁰ İbrahim, 14/7.

⁴¹ Bakara 2/152.

⁴² Ebû Dâvûd, Vitir 26.

şekilde değerlendirmeye niyet ve azmetmek, karar vermektir. Sonra bedenimiz, azalarımız şükretmelidir. Yani canımızın, aklımızın, sağlığımızın, maddî manevî zenginliğimizin, ilmimizin, velhasıl aldığımız her nefese varıncaya kadar bütün ömrümüzün kendine has bir şükrü vardır. Bedenimizin şükrü, onu yaratılış hikmet ve amacına uygun olarak kullanmaktır; zararlı alışkanlıklar ve boş uğraşlarla onu israf etmemektir. Aklımızın ve ilmimizin şükrü, bildiğimiz hakikatleri öncelikle kendi hayatımızda tatbik etmek ve başkalarına da öğretmektir. Gücümüzün kuvvetimizin, sağlığımızın şükrü, sahip olduğumuz enerjiyi hak, hakikat, adalet ve insanlığa hizmet uğrunda tüketmek, dini yaymaktır. Servetimizin şükrü, insanlarla, özellikle de yoksul veya mazlum olanlarla paylaşmaktır. Tasadduk ve infakta bulunmaktır. Ömrümüzün şükrü, onu bize lütfeden Rabbimizin rızasını kazanmak için, İslam çerçevesinde, şer’i şerîfe uygun bir hayat yaşamaktır. Allah, herkese şükretmesine vesile olabilecek nimetler ve imkânlar bahşetmiştir. Onun lütuf ve keremiyle ihsan ettiği bu nimet ve imkânlar her insana göre farklılık gösterebilir. Bize düşen, tamahkâr değil, kanaatkâr olmamız ve az çok demeden onun bize ihsan ettiği gibi bizim de başkalarına ihsan etmemizdir. İlim ise ilim, mal ise mal, beden sağlığı ve iş ise meccanen hizmet, izzet ve itibar ise izzet ve itibar ihsan etmektir. Elbette dil de bunlara eşlik edecektir.

Bu konuda nefsin ve şeytanın fakirlikle korkutan vesvesesine aldırmmalı⁴³, “bendeki ancak bana yeter” dememeli, var olanı eşe dosta ikram, muhtaçlara infak ve tasadduk ederek bölüşmeli, paylaşmalıyız. Resul-i Ekrem (s.a.v) Efendimiz sahip olmamız gereken bu yüce meziyete şöyle işaret etmektedir:

⁴³ “Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size, çirkinliği ve hayâsızlığı emreder. Allah ise size kendi katından mağfiret ve bol nimet va’dediyor. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir”. (Bakara, 268.)

“Maddi anlamda durumu sizden daha kötü olanlara bakın; daha iyi olanlara bakmayın. Bu, Allah’ın size verdiği nimetleri küçümsememeniz bakımından daha uygun olur.”⁴⁴

Rahmetli Babamdan Bir Hatıra

Rahmetli babamın gençliğinde ayaklarının üstünden kamyon tekeri geçerek kırmış. Burada kemikleri üst üste getiremeden sarmışlar. Yürümesine zarar verince, ayaklarını kırdırıp yeniden sardırılmış. Yine olmayınca Ankara’ya göndermişler. Orada gurbet elde yalnız yatarken, karşısındaki bir ayağı kırık arkadaş gazete okuyormuş. İşi bitince babam istemiş biraz vakit geçirmek için. Adam:

- Ayağım kırık, gel al, demiş.

Kalbi kırık babacağzım çarşafı örtülü ayaklarını göstererek:

- Benimkinin ikisi de kırık, demiş.

Adam o zaman yatağından kalkmış ve tekayak üstünde sekerek gazeteyi verip gitmiş. Babam diyor ki:

- Düşündüm de, tek ayağın kırık olması ne nimetmiş!

Öyleyse Hz. İbrahim (a.s)’in dilinden bizlere öğretilen duayı iyi anlamaya çalışalım ve gereğini yapalım:

“Allah, beni yaratan ve bana doğru yolu gösterendir. O, beni yediren ve içirendir. Hastalandığımda da bana şifayı Allah verir. O, benim canımı alacak ve sonra diriltecek olandır. O, hesap gününde, hatalarımı bağışlayacağını umduğumdur. Rabbim! Bana hikmet ver ve beni sâlihlerin arasına kat!”⁴⁵

Hz. Süleyman’ın dilinden bakınız buyurulmaktadır:

“Şükreden ancak kendi iyiliği için şükretmiş olur; nankörlük eden de bilsin ki rabbimin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, O büyük kerem sahibidir”⁴⁶

⁴⁴ Müslim, Zühd ve Rekâik, 9.

⁴⁵ Şuarâ, 26/78-83.

⁴⁶ Neml, 27/40.

Bu âyette şükürün faydasının Allah’a değil kula yönelik olduğu ifade edilmektedir. Zira kul şükrederek Allah’a olan minnet borcunu ödemiş olur, ayrıca şükrettiği için O’ndan daha çok nimet umabilir. O yüzden aynı Peygamber Efendimiz nimetlere şükür konusunda bakınız Allah Teâlâ’dan nasıl yardım istiyor:

“Süleyman, onun bu sözüne tebessüm ile gülerek dedi ki: “Ey Rabbim! Beni; bana ve ana babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve razı olacağın salih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat!”⁴⁷

Biz de herkes ve kendimiz için bu duaya “âmîn” diyoruz.

Kan Ve Organ Bağışı

Elbette sağlıklı yaşarken bunun şükürü olarak özellikle kronik hastalıklar konusunda nice sıkıntı ve ızdırap çeken, hayatları solmuş binlerce kardeşlerimiz için, kan ve organ bağışı, araç gereç hediyesi, ziyaret ve sevgi gibi maddî manevî yardım cihetinden neler yapabileceklerimizi de düşünmemiz gerekir. Hayat bu, hiç belli olmaz, asla unutmayalım, her sağlıklı insan aynı zamanda potansiyel bir hastadır.

Bir de şu gerçeğin bilincinde olmalıyız yaşarken. Kim ve ne olursak olalım, hangi konumda ne iş yaparsak yapalım, hangi durum ve ortamda olursak olalım, bizi yaratanın kanunu böyledir, bizi her an ve mekânda imtihan edebilir, her şeyimiz değişebilir. Yaratanın ve her nimeti meccanen verenin buna hakkı vardır. Malum, imtihanın zamanını, zeminini, şeklini, miktarını o belirler. Bu yüzden her an irademiz dışında hasta olabilir, sakat kalabilir, elimizdeki nimet ve imkânları kaybedebiliriz. İşte o zaman dahi, önsözde de belirttiğimiz gibi, hayata olan bağlılığımız bitmemeli, mutluluğumuz gitmemeli, neşemizi kaybetmemeliyiz. Kaderimize razı olarak hamd ve şükür içinde yaşamaya devam etmeliyiz. Hatta

⁴⁷ Neml, 27/19.

hastalık ve sakatlıklarımızı, engellerimizi birer fırsata dönüştürmeli, bunlardan yeni kazanımlar üretmeliyiz.

“Mümkün mü?” sorusuna ne cevap vermiştik? “Neden olmasın? Tarih ve etrafımız bunu gerçekleştirmiş insanlarla dolu değil midir? İleride genişçe göreceğiz, şikâyetle değil, bilakis rıza ile karşılanan bu hastalık ve musibetler, Allah Teâlâ’nın katında sevilmenin ve seçkin bir veli kul olmanın sebebi ve vesilesidir. Bunu bilen nice Allah dostları, kendilerine Allah Teâlâ’nın katında yüce makamlar kazandıran bu musibetlerin yenileri gelmeyince korkmuşlar ve ‘Allah’ım, hangi günahımdan dolayı bana bunları layık görmüyorsun? Beni niye terk ettin?’ diye ağlamışlardır.”

BEDEN SAĞLIĞI

Bilindiği gibi tıp, insanları hastalıklara karşı korumaya, hastaların acılarını dindirmeye ve onları iyi etmeye çalışan bir bilim dalıdır.

Allah Teâlâ kimi peygamberlere kitap, kimi peygamberlere de suhuf / kitapçık göndererek, bunları insanlara tebliğ etmelerini istemiştir. Bu kitaplarda insanların dünyâda rahat ve huzur içinde yaşamaları, âhirette de ebedî saâdete kavuşabilmeleri için çeşitli ilimleri içeren bilgiler vardı. İşte bu bilgilerden biri de sağlık bilgileri, yâni tıptır. Çünkü Allah Teâlâ imtihan gereğince insanın dünyâdaki bedenini, hastalanıp zayıf düşecek, hatta ölecek şekilde yaratmıştır.

İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'e, Allah Teâlâ tarafından gönderilen on suhuf içinde tıp ve ilâçlar hakkında bilgilerin varlığından bahsedilir. Bu bize garip gelmez. İnsanın ilk defa karşılaştığı yeryüzü hayatına böyle bir bilgi ile fayda sağlamak ve onları koruyup mutlu etmek, kitap göndermenin temel amaçları içindedir. İnsanların sağlıklarına ehemmiyet vermelerini bütün insanlara Allah Teâlâ emretmiştir. Öyleyse dinin temel gerçekleri, ilkeleri değişmez. Nitekim Hz. İdris'e gönderilen otuz sayfalık kitapçık içinde tıp ve ilâç bilgileri de bulunuyordu denilir. Hattâ Yunanlıların Hermes dedikleri filozof, Hz. İdris'den sonra yaşamış, bildirdiği sağlık bilgilerini onun kitaplarından almıştır denilir. Yine Hz. Dâvûd'un zamânında yaşayan Lokman Hekim tabiplerin pîridir.

İslâmiyetin doğuşuna kadar uzun bir süre tıp ilmi de karanlık devresini yaşadı. Peygamber efendimize tıp ve sağlık hakkında

Allahü teâlâdan gelen vahiyler ve O’ndan nakledilen hadîs-i şerîfler Müslüman tıp âlimlerine ışık oldu. İsmail Raci el-Farukî’nin deddiği gibi “İslam’da, insan vücudu, kabiliyetleri ve fonksiyonları ve bunları takiben sağlığı ve refahı bir hayret ve hayranlık kaynağı olmuştur. İslam’ın tesiri altında eczacılık (farmakoloji / ilaçbilim) tıptan ayrıldı; yeni bir disiplin ve meslek olarak ayrı bir statü kazandı.”⁴⁸

Beden sağlığını korumanın en önemli noktası, hasta olmamaktır. Çünkü asıl olan sağlıktır. Hastalık genellikle sonradan gelir. İşte bu yüzden gerek Kur’an-ı Kerîm’de gerekse hadîs-i şerîflerde hıfzıssıhha denilen koruyucu hekimliğin temel ilkeleri sunulmuştur. Dinini yaşayan bir Müslüman için bu mesele çok önemlidir. Şimdi o konuyu biraz açalım.

Koruyucu Hekimlik / Hıfzıssıhha

Eskilerin “hıfzıssıhha” dedikleri kavram, şimdilerde “koruyucu hekimlik” olarak kullanılmaktadır ve sağlık bilgisi ile sağlığın korunmasıyla ilgilenen tıp dalını ifade etmektedir. Hıfzıssıhha, İslâm’ın iki temel kaynağını meydana getiren Kitap ve Sünnet’te önemli bir yer tutar. Bunları yeri geldikçe kendi bölümlerinde genişçe göreceğiz inşallah. Nebi Bozkurt, bu konuda DİA için yazdığı maddesinde şöyle der:

“Hıfzıssıhha (hıfzu’s-sıhha) tıp ilmiyle paralel bir gelişme göstermiş ve çok eski dönemlerden itibaren onun bir dalı olarak kabul edilmiştir. İslâm tıp literatüründe “tedbîrî’s-sıhha” adıyla da geçer. Günümüzde Araplar, Türkçe’de son zamanlarda kullanılan “koruyucu hekimlik” tabirine benzer şekilde “et-tıbbü’l-vikâî” de demektedirler. Batı dillerindeki karşılığı olan hijyen ise (hygiene) Grek mitolojisindeki sağlık tanrısı Asklepios’un (Esculape) kızı ve yardımcısı Hygieia’dan gelmektedir. Hemen hemen bütün dinler genelde insan sağlığıyla ilgilenmiştir. Hıfzıssıhhaya kökü vahye

⁴⁸ Bkz. İslam Kültür Atlası.

dayanan dinlerde daha fazla önem verildiği görülür. Kitâb-ı Mukaddes'te ve yahudi şeriatının temel kitaplarında konuyla ilgili birçok esas yer almaktadır. Ahid'in çeşitli bölümlerinde fizikî temizlik öngörülür.”⁴⁹

İslam, koruyucu hekimliğe özen göstererek, kişileri hastalığa yakalanmadan korur. Allahu Tealanın ve Peygamber Efendimizin bu konulardaki emir ve uygulamaları öteden beri müstakil kitaplara konu olmuştur. Hiç şüphesiz koruyucu hekimliğin başında herhalde temizlik gelir.

Temizlik

İslamiyette manevi temizlik gibi maddi anlamda temizlik de başlıca unsurlardan biridir. Müslümanlara yakışan, Rabbimizin farz kıldığı ibadetleri yaparken gösterdiği hassasiyeti her an temizlik için de göstermektir.

Temizliğe bu denli dikkat çekilmesinin bir diğer sebebi de insan sağlığını korumada önemli bir etken olmasıdır. Hastalıklara neden olan mikroplar, kirli ortamlarda rahatlıkla çoğalıp insan sağlığını tehdit edebilmektedir. Sevgili Peygamberimiz (sav) de “*Temizlik, imandandır*”⁵⁰ buyurarak bu konunun önemini vurgulamıştır. İmandan sayılan bu temizlik, kalp ve beden temizliği diye ifade ettiğimiz maddî ve manevî temizliktir. Bu yüzden Sevgili Peygamberimiz el, vücut, elbise, mesken ve çevre temizliğini emretmiştir.

Peygamberimiz (sav)'in temizlik konusunda vurguladığı bir diğer nokta ise yemeklerden önce ve sonra ellerin yıkanması ile ilgilidir. Bu konuyla ilgili hadis şöyledir:

⁴⁹ Nebi Bozkurt, DİA. Hıfzussıha md. 17/316-319.

⁵⁰ Müslim, taharet 1; Darimi, Vudu 2; Müsned, 5/342, 344; Acluni, Keşfu'l-Hafa, 291.

H. Selmân radiyallahu anh anlatıyor: "Tevrat'ta okudum; "Yemeğin bereketi, yemekten sonra (el ve ağzı) yıkamadır" diyordu. Bunu Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'a söyledim:

"Yemeğin bereketi yemekten önce ve sonraki yıkamalardadır!" buyurdular."⁵¹

İbadet, tebliğ ve cihad gibi müslümanın vazgeçilmez görevlerini yapabilmesi büyük ölçüde sıhhate, sağlığa bağlıdır. Bu yüzden efendimizin de talim ve terbiyesinde koruyucu hekimlik önem taşır. Koruyucu hekimliğin başında herhalde temizlik gelir. Sevgili Peygamberimiz el, vücut, elbise, mesken ve çevre temizliğini emretmiştir. Müslümanlara yakışan, Rabbimizin farz kıldığı ibadetleri yaparken gösterdiği hassasiyeti her an temizlik için de göstermektir.

Sağlıklı Beslenme

Can boğazdan geçer de, çıkar da. Beslenme insanın bedenine olduğu kadar ruhuna, ahlakına, karakterine de tesir eder. İnsan aldığı gıdalara göre hücrelerini tazelerken ya meleklerle doğru yücelir, ulvîleşir, ya da şeytanlara yoldaşlığa doğru düşer, alçalır. İnsanın manevî sağlığı da maddî sağlığı gibi yiyip içtiklerinden oluşur. Bu muazzam ve mükerrem varlığın sağlıklı veya hasta oluşu, kaderine durup dururken yazılmamıştır. Bir ödül olan sağlık da, bir ceza olan hastalık da tamamen onun yapıp ettikleri ile alakalıdır. Hiç unutmayalım, **"İnsana ancak kendi yaptığıının karşılığı verilir. Muhakkak ki o, yaptığıının iyi veya kötü karşılığını görecektir."**⁵²

Bu ceza veya mükâfat olarak tecelli eden sağlıklı veya hastalıklı olmak, en çok da yediğimiz içtiğimizden kaynaklanmaktadır. Maalesef maddî manevî sağlık ve

⁵¹ Ebu Davud, Et'ime, 12, (3761); Tirmizi, Et'ime, 39. (1847).

⁵² Necm, 39-40.

mutluluğumuza beslenmenin bu kadar etki edeceğini çok geç ve zor anlıyoruz. Bu da başka bir bela!

Kur'an-ı Kerim'de yiyecek ve içeceklerden, uyku ve dinlenmeden, iş güç başta olmak üzere çok çeşitli günlük hayatta başımıza gelen davranışlardan bahsedilir. Sevgili Peygamberimiz (sav) de yaşadığı dönemde yetersiz beslenmenin zararına olduğu gibi aşırı beslenmenin de zararına dikkat çekmiştir. Dengeli ve yeterli beslenmeyi de emretmiş ve her gün oruç tutanları bundan nehyetmiştir. Beslenmede önemli olan karbon hidratlar, yağlar, proteinler ve vitaminleri tavsiye etmiş, hatta yemek yeme, su içme adabını en ufak ayrıntılarıyla anlatmış, pis ve zararlı yiyecek ve içeceklerden, mesela alkol, akmiş kan, domuz eti, leş vs. gibi şeylerden de yasaklamıştır. Uykuya dikkat çekmiş, çeşitli tedavi usulleri göstermiş bulaşıcı hastalıklardan korunmak için karantina esaslarını koymuştur.

Yaşadığımız yüzyılın en önemli hastalıklarından biri olan obezite (aşırı şişmanlık)nın başlıca nedeni olan aşırı ve dengesiz beslenmenin zararlarına Peygamberimiz (sav) şöyle dikkat çekmektedir:

*"Âdemoğlu karnından daha kötü bir kap doldurmamıştır. Oysaki Âdemoğlu için belini doğrultacak birkaç lokma yeterlidir. Şayet mutlaka yemesi gerekiyorsa, o zaman midesinin üçte birini yemek, üçte birini su, üçte birini de nefes için ayırsın."*⁵³

Peygamberimiz (sav) sağlığına çok dikkat ederdi. Yediklerini özenle seçer, çevresine de faydalı yiyecekleri tavsiye ederdi. Damar sağlığına yararları ancak günümüzde anlaşılmış olan kolesterolü az etleri, baklagilleri, sebze ve meyveleri tüketmekteydi. Abur cubur her şeyi yemezdi. Şöyle derdi:

*"Kişinin her iştahını çeken yemesi israf olarak yeter."*⁵⁴

⁵³ Tirmizi, Zühd, 47.

⁵⁴ İbn Mace, Et'ime, 51.

Günümüzden asırlar önce yaşayan Peygamberimiz (sav), aynı zamanda sağlıklı yaşam ve dengeli beslenme konusunda da tüm Müslümanlara örnek olarak, ancak günümüzde ulaşılabilen tıbbi bilgileri ümmetine aktarmıştır.¹

Hiç unutmayalım, aldığımız gıdalar sidirim sistemi ile büyük bir değişim geçirerek vücut yapısına dönüşüyor. Böylece eskiyen, yıpranan, bozulan hücreler beslenme sebebiyle yenileniyor. Biz de birkaç yılda bir yepyeni bir bedene kavuşuyoruz. Yani biz, çok garip ama birkaç yıl önceki biz değiliz. Bedenimiz çaktırmadan değişmiş oluyor. Ne harika bir makine ile karşı karşıyayız değil mi?

Unutmayalım, insnın tabî, fitrî, aslî bir ortalama beden ölçüsü ve miktarı vardır. Her insana göre bu az çok değişir. Doğal haliyle insan bedeni çok güzeldir. Azalar birbiriyle uyumlu ve ahenklidir. Ahseni takvim olarak yaratılmıştır. Ne gül gibi, ne lale gibidir. Güneşten de güzeldir. Baktıkça zevk alınan bir sanat eseridir. Eğer doğru beslenmeye devam edersek bu güzelliği hem de sağlıklı olarak koruyabiliriz. Fakat sağlıksız beslenme, hem bu şaheseri yok ederek görüntü kirliliğine dönüştürür, hem de ceza olarak başına bir sürü dert açar.

Diş Sağlığı

Sağlıklı beslenmenin kapısı ağız ise, anahtarı da dişlerdir. Dişler, insan için sadece estetik güzellik unsuru olsalar bile bakılmaya değerdir. Kaldı ki diş sağlığı, bütün beden sağlığının

¹ Önder Çağırın, Tıbbi Nebevi, 1. baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996. Bu kaynaktan yararlanarak yazılan makale için bkz. Tıbb-ı Nebevi Tıp Dünyasına Ufuk Açıyor. İlmi Mercek, s.03/Eylül 2004. yine bu konuda yapılmış güzel bir çalışma olarak bkz. Ayhan Tekineş, Tıbb-ı Nebevi'de Tıbbî Etik. http://www.sosyalsiyaset.com/documents/tibbi_etik.htm#_ftn14. Biz makalenin aslına havale ederek hadislerin kaynaklarını yazmadık. Merak edenler için Kütüb-ü Sitte'nin 6979 – 7004 numaraları arasındaki 'Tıp' bölümü hadislerini salık veririz. İbrahim Canan Kütübü Sitte Şerhinde güzel bir özet sunmuştur. Bkz. 11/ 225 vd.

anahtarıdır. O yüzden bu önemli organımıza bakmayıp da hastalığına sebep olanlara verdiği ceza çok çetin ve acıdır. Az çok hepimiz biliriz ki hastalıklı dişin ağrısı çok organımızın ağrısından beterdir. Diş ve ağız sağlığı vücut sağlığı için oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Zira mikropların vücutta en kolay ulaştığı yer orasıdır.

Peygamber Efendimiz (sav) de Rabbimizin öğretmesi ile maddî manevî olarak ağız ve dil temizliğine dikkat eder, diş bakımına çok önem verirdi. Bunun için lifleri uygun olan Erak ağacının dallarından misvak yapar, onu uykuya varırken de, uykudan kalkarken de kullanırdı. Abdest alırken, namaza dururken, konuşma yapmadan önce, yemeklerden sonra misvakı diş fırçası gibi kullanırdı. Sahabeler, Sevgili Peygamberimiz (sav)'i anlatırken onun dişlerinin inci gibi parladığını, tertemiz, bembeyaz ve ıslıl ıslıl olduğunu aktarmaktadırlar. Peygamberimiz (sav) İslamiyet öncesi temizlik konusunda hiçbir bilgisi olmayan bir topluma bu konuda örnek olarak ve Yüce Allahın ilhamı olan bilgilerini aktararak onları en uygun şekilde eğitmiştir. Şöyle buyururdu:

*"Misvakla hilâl eylemek dişleri arıtır, pâk eyler, diplerini sağlamlaştırır ve ağız kokusunu güzel eyler."*⁵⁵

Hadis-i şerifte belirtilen bir ayrıntı da dişlerin nasıl fırçalanacağıdır. Hilallemek diye tarif edilen yöntem dişlerin yarım ay şeklinde, dairesel olarak fırçalanmasıdır. Bu yöntem diş minelerine zarar veren ve dişin yıpranmasına yol açan, sağa-sola fırçalama şeklinden farklıdır. Günümüz diş hekimliğinde de dairesel fırçalama önerilmekte ve diş aralarında besin artıklarının birikmesinin en iyi bu yöntemle önüne geçilebileceği tarif edilmektedir. Sadece yemeklerden sonra bu yapılacak olsa bile demek ki günde en azından iki veya üç kere muhakkak fırçalamak gerekir. Buna abdest ve sair kullanımları katarsanız, kim bilir o dişler nasıl sağlam ve güzel olur. O yüzden Peygamberimiz (sav)

⁵⁵ Önder Çağırın, a.y.

sadece yemekten sonra değil, birçok işlerden önce veya sonra bunu yapardı ve tavsiye de ederdi. Son zamanlarda yapılan araştırmalar, misvak maddesi olan erak ağacında sindirim başta olmak üzere insan vücuduna çok faydalı unsurlar tespit etmişlerdir. Bu yüzden ondan bugün diş macunu bile yapılmıştır.

Bulaşıcı Hastalıklar Ve Karantina

Bugün artık bazı hastalıkların insanlar arasında temasla yayıldığı bilinmektedir. Geçmişte çok görülen veba, cüzzam ve benzeri bulaşıcı hastalıklar insanlara çok zarar vermiştir. Veba salgınları ancak hastalığa yakalanan kişilerin sağlıklı kişilerden ayrı tutulması ile durdurulabilmiştir. Günümüzde de bulaşıcı hastalıkların yayılması bu şekilde karantina uygulamaları ile önlenebilmektedir.

Peygamberimiz (sav) yaşadığı 6. yüzyılda bulaşıcı hastalıklar için karantina uygulamasını tavsiye etmiştir. Hatta sıkı bir şekilde riayet edilmesini bildirmiş ve hastalığı dışarı taşımayı oradan ayrılmayı yasaklayarak önlemiştir. Hz. Âişe radiyallahu anhâ diyor ki:

- Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem'e vebayı sordum. Şöyle buyurdu:

- *O, sizden öncekilere Allah'ın gönderdiği bir azaptı. Şimdi Allah, onu mü'minlere bir rahmet kılmuştur Herhangi bir mü'min bulunduğu bir ülkede buna yakalanıp da sabrederek karşılığını ancak Allah'tan bekleyip, bunun Allah'ın bir yazgısı olduğunu bilir ve orayı terketmezse mutlaka bir şehidin aldığı ecir alır.*"⁵⁶

Karantina, bulaşıcı hastalıklardan korunmak için insan veya hayvanların belli bir yerde gözetim altında tutulmasıdır. Günümüzde

⁵⁶ Bu hadisi Ahmed (VI, 64, 154, 251), Buhârî (enbiyâ 54, IV, 150; tıbb 31, VII, 22; kader 15, VII, 215) ve Beyhakî (III, 376), Dâvud b. ebî'l-Furât an Abdillâh b. Bureyde an Yahyâ b. Ya'mer an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

bazı hastalıkların insanlar arasında temasla yayıldığı bilinmektedir. Karantina hakkında DİA şu bilgiyi verir:

“Sözlükte “yolcuların gözetim altında tutulma süresi” demek olan ve İtalyanca “kırk” anlamına gelen quarantenadan gelir. Osmanlı Devleti karantina usulünü uygulamaya başladığında bu kelimenin yerine daha çok “usûl-i tehaffuz”, karantina yeri olan lazaret veya lazarettoya karşılık da “tehaffuzhâne” tabiri kullanılmıştır.

Bulaşıcı hastalıklar sebebiyle çeşitli tedbirlerin alınması ve hastalığa yakalanmış olanların tecrit edilmesi eskiden beri görülen bir uygulamadır. Hz. Peygamber bir yerde veba çıktığını duyanların oraya girmemelerini, bulundukları yerde zuhur etmesi halinde ise oradan çıkmamalarını emretmiştir (Buhârî, “Tıb”, 30; Müslim, “Selâm”, 92). Cüzzamlı hastalardan kesinlikle uzak durulmasını isteyen Resûl-i Ekrem (Buhârî, “Tıb”, 19), kendisine biat etmek üzere Medine’ye gelmekte olan Sakîf heyetinde cüzzamlı bir hastanın bulunduğunu haber alınca onun geri dönmesini istemiş ve biatının kabul edildiğini bildirmiştir (Müslim, “Selâm”, 126; İbn Mâce, “Tıb”, 44). Hz. Peygamber, hastalıklı hayvanların sağlıklı hayvanlardan ayrı tutulması gerektiğini de belirtmiştir (Müslim, “Selâm”, 104-105; Ebû Dâvûd, “Tıb”, 24). Suriye’ye gitmek üzere yola çıkan Hz. Ömer’e bölgede veba salgını olduğu haber verilince geri dönmüştür (Buhârî, “Tıb”, 30; Müslim, “Selâm”, 98; Taberî, IV, 57-58). Emevî Halifesi Velîd b. Abdülmelik cüzzamlıların tecridine yönelik tedbirler almış, yaptırdığı hastahane onların bakım ve tedavileri için para tahsis etmiştir (Taberî, VI, 437; Makrîzî, II, 405).

Modern anlamda karantina uygulamasının yaygınlaşmasında ve karantina teşkilâtlarının kurulmasında büyük salgınlar etkili olmuştur. Özellikle XIX. yüzyılın karakteristik hastalığı olan kolera sağlık teşkilâtlarının kurulmasını hızlandırmış, sağlık alanında milletlerarası iş birliği ve antlaşmalar yapılmasına yol açmıştır.

Osmanlı Devleti'nde ilk karantina uygulaması 1831 yılındaki büyük kolera salgını sırasında olmuştur. Rusya'daki hastalık üzerine İngiltere, Fransa, Nemçe sefâret tercümanları Rusya'dan Osmanlı limanlarına gelecek gemilere karantina tatbik edilmesini istediler. Bunun üzerine II. Mahmud devlet ricâlinden karantina işinin müzakere edilerek karantina icrasına başlanmasını emretti.⁵⁷

H. Ömer'in Şam'a Girmemesi

İbn Abbâs radiyallahu anh anlatıyorn: H. Ömer, Şam'a doğru çıkıp Serğ mevkiine varınca kendisini Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh gibi ordu komutanları ve arkadaşları karşıladılar ve ona Şam'da veba olduğunu söylediler. Ömer dedi ki:

- Haydi, bana ilk muhacirleri çağır.

Çağırdım. Onlarla istişare etti ve onlara Şam'da veba salgını bulunduğunu bildirdi. Bunun üzerine aralarında ihtilâfa düştüler. Kimisi:

- Sen bir iş için çıkmış bulundun, geri dönmeni doğru bulmayız, derken; kimileri de: "Beraberinde kalan insanlar ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabı vardır; onları veba salgını bulunan yere götürmeni doğru bulmayız" dediler.

- Haydi, gidebilirsiniz, dedi ve sonra:

- Bana Ensâr'ı çağırın, dedi.

Onları çağırdım. Onlarla da istişare etti. Onlar da aynen muhacirler gibi çeşitli görüşler bildirdiler.

- Haydi, siz de gidebilirsiniz, bana Kureyş'in yaşlılarından Fetih muhacirlerinden olanları çağır! Dedi.

Onları da çağırdım. Onlar söz ve fikir birliği halinde, hatta aralarında iki kişi bile anlaşmazlığa düşmeden görüşlerini şöyle bildirdiler: "Orduyu veba bulunan yere sürüklemeni istemiyoruz, geri dönmeni salık veriyoruz."

Bunun üzerine Ömer şöyle seslendi:

⁵⁷ Bkz. DİA, Gülten Sarıyıldız, Karantina md. 24/ 463-465.

- Ben deveme binip geri dönüyorum, haydi hazırlanın!

Hepsi dönmek üzere hazırlandılar. Ebû Ubeyde şöyle dedi:

- Ey Ömer! Allah'ın kaderinden mi kaçıyor sun?

Cevap verdi:

- Ey Ebû Ubeyde! Bunu keşke senden başkası söyleseydi!

Çünkü Ömer ona muhalefet etmekten hoşlanmazdı. İlave etti:

- Biz Allah'ın bir kaderinden, yine Allah'ın diğer kaderine kaçıyoruz. Vallahi, senin develerin olsa; bir tarafı otluk, öbür tarafı çorak olan bir vadiye inerlerse ve sen de onları tercihen otluk olan yerde otlatsan bu Allah'ın kaderiyle olmuş olmaz mı? Tutup onları çorak yere götürüp otlatsan yine bu da Allah'ın kaderiyle değil midir?

O sırada bazı işleri için orada bulun mayan Abdurrahman b. Avf çıkageldi. Onların aralarındaki ihtilâfi duyunca, şöyle dedi:

- Bu hususta benim bir bilgim vardır; Allah Resulü sallal lahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu duydum: *“Bir ülkede veba olduğunu duyarsanız, ora ya gitmeyin. Eğer veba olan bir yerde bulunursanız sakın oradan çıkmayın!”*

Bunun üzerine Ömer radiyallahu anh, Allah'a hamd ü senada bulundu ve sonra oradan ayrıldı.⁵⁸

Üsâme radiyallahu anh'dan: Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem, vebadan söz ederek buyurdu ki:

"Bu öyle bir ceza ya da azaptır ki, bazı milletler buna uğratılmıştır. Daha sonra ondan bir kısmı yeryüzünde kalmıştır. Bazen gider, bazen gelir. Onun bir ülkede olduğunu duyan, oraya

⁵⁸ Bu hadisi Buhârî (tıbb 30/2, VII, 21), Müslim (selâm no. 98-100, s. 1740-2), Ebû Dâvud (muhtasar olarak no. 319) ve Mâlik (k. el-câmi' no. 22, s. 894-6), ez-Zührî an Abdilhamîd b. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb an Abdillâh b. Abdillâh b. el-Hâris b. Nevfel an İbn Abbâs an Abdurrahman b. Avf asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

Ayrıca Mâlik (no. 24, s. 896-7), ez-Zührî an Abdillâh b. Âmir b. Rebî'a an Abdurrahman senedi ile de tahrîc etmiştir.

gitmesin. Bulunduğu ülkede olursa, ondan kaçmak için oradan ayrılmasın!"⁵⁹

Enes radiyallahu anh'dan: Ona vebayı sorduklarında şöyle dedi:

"O, size bir rahmettir. Peygamberiniz sallallahu aleyhi ve sellem'in de bir duasıdır. O, bu duayı Rabbine, ümmetinden kargaşa (cinayetleri) kaldırmasını dileyip de bu dileğini Allah kendine vermediği zaman yapmış ve şöyle demiştir: Allahum! Ta'n (cin çarpması) ve tâûnu (vebayı) ver!"⁶⁰

Yahya b. Abdillâh b. Buhayr'dan, dedi ki: Bana, Ferve b. Müseyk el-Murâdî'den duyan biri haber vererek dedi ki: Şöyle dedim:

- Ey Allah Resulü! Bizde Ebyen denilen bir yer var. Orada ekinlerimiz ve yiyeceğimiz var. Ancak orası vebalı bir yer. Ya da şöyle dedi: Oranın vebası pek şiddetlidir.

Bunun üzerine Allah Resulü sal-lallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

- *Orayı tamamen bırak! Zira hastalıklardan insanı helak eden de vardır."*⁶¹

Ebû Musa radiyallahu anh'dan: (Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu:)

- *Ümmetimin tükenişi ta'n ve tâûnla ola caktır.*

Denildi ki:

⁵⁹ Bu hadisi Mâlik (k. el-câmi' no. 23, s. 896), Buhârî (enbiyâ 54/8, IV, 150; hiyel 13, VIII, 64, lafız buna ait), Müslim (selâm no. 92-97, s. 1737-1739) ve Tirmizî (no. 1065), Âmir b. Sa'd b. e. Vakkâs an Usâme b. Zeyd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

⁶⁰ Bu hadisi Mâlik (k. el-câmi' no. 23, s. 896), Buhârî (enbiyâ 54/8, IV, 150; hiyel 13, VIII, 64, lafız buna ait), Müslim (selâm no. 92-97, s. 1737-1739) ve Tirmizî (no. 1065), Âmir b. Sa'd b. e. Vakkâs an Usâme b. Zeyd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

⁶¹ Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3923), Abdürrezzâk an Ma'mer an Yahyâ b. Abdillâh b. Buhayr asl-ı senedi ile tahrîc etti. Görüldüğü gibi isnâdında mechûl bir râvi vardır.

- Ey Allah Resulü! Tâûnu (vebayı) biliyoruz, peki ta'n nedir?

Cevap verdi:

- *Ta'n, cinlerden olan düşmanlarınızın çarpmasıdır. Her ikisinde de şehitlik vardır.*⁶²

Onun (Ebû Ya'lâ'nın) ayrıca Âişe'den benzeri rivayeti vardır ki, onda şöyle geçmektedir:

*"Tâûn ümmetime develerin vebası gibi, cin düşmanlarından arız olan bir şeydir. Kim ona sabredip durursa kendini Allah'a adanmış gibi olur. Kim de ona yakalanıp ölürse şehit olur. Ondan kaçan ise, savaştan kaçmış gibidir."*⁶³

*"Bu (bulaşıcı vebâ) hastalığın bir yerde çıktığını işittiğiniz zaman oraya gitmeyin. Hastalık sizin bulunduğunuz yerde ortaya çıkarsa ondan kaçmak için sakın o yerden ayrılmayın."*⁶⁴

*"Muska asan, ona bırakılır (Allah ondan elini çeker)."*⁶⁵

*"Yarasını dağılayan, afsun yaptıran tevekkülden uzak olmuştur."*⁶⁶

Ruhî berginlik, sıkıntı, depresyon, çağımızın en sık rastlanan hastalıklarındandır. Bu hastalığa neden olan sıkıntı ya da günümüzde sıkça kullanılan deyimıyla stres pek çok hastalığı beraberinde getirmekte, kanserden kalp hastalıklarına kadar pek çok hastalığa neden olabilmektedir. Bunun sebebi incelendiğinde, hücreler arasındaki hassas dengelerin sıkıntıdan direkt olarak etkilendiği görülmektedir.

⁶² Bu hadisi Tayâlisî (no. 534) ve Ahmed (IV, 395, 417), Ziyâd b. İlâka an raculin an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İrâkî, isnâdı hakkında "ceyyiddir"; Heysemî: "Ahmed'in tariklerinden birinin ricâli güvenilir kimselerdir"; İbn Hacer: "mübhem râvisi dışındakiler güvenilir kimselerdir" demişlerdir (Feyd IV, 444).

⁶³ İsnâdı Heysemî'ye göre hasendir (Mecma' II, 315).

⁶⁴ Buhârî, Tıb 30; Müslim, Selâm 98.

⁶⁵ Tirmizî, Tıb 24.

⁶⁶ Tirmizî, Tıb 14.

Örneğin bağışıklık sistemimiz bizi kanser dâhil pek çok hastalığa karşı korumaktadır. Sağlıklı bir bağışıklık sistemi ancak stresten uzak bir yaşam tarzı ile mümkündür. Sıkıntı ve kuruntular olmadığına, lenfositlerimiz enfeksiyonlara, romatizmal hastalıklara ve hatta kansere karşı daha etkili bir mücadele vermekte ve başarı kazanmaktadırlar.

Bunun için de dua ve tevekkül şarttır. Kuşkusuz Allaha devamlı dua eden, başına gelen her olayın Allahın verdiği özel birer imtihan olduğunun farkında olan ve tevekkül eden bir mümin sıkıntıdan daha çabuk kurtulacaktır. Yüce Rabbimizin sıkıntıları gideren ve duaya cevap veren sıfatları Kuran'da şöyle bildirilmektedir:

“Ya da sıkıntı ve ihtiyaç içinde olana, Kendisi'ne dua ettiği zaman icabet eden, kötülüğü açıp gideren ve sizi yeryüzünün halifeleri kılan mı? Allah ile beraber başka bir İlah mı? Ne az öğüt-alıp düşünüyorsunuz.”⁶⁷

Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav), sıkıntının hastalıklara yol açtığını şu hadisi şeriflerinde buyurmuşlardır:

Ebû Hüreyre anlatır: "Peygamber 'aleyhi's-selâm buyurdu ki: *"Her kimin huyu kötü olsa, kendi nefisini sıkıntıda tutar ve her kimin kederi çok olsa, kendisini hasta eder."*

İbni Mes'ûd anlatır: "Peygamber 'aleyhi's-selâm buyurdu ki: *"Çok türlü kaygılanmalar, çok türlü hastalıklar getirir."*

Aliyyi İbni Ebu Tâlib anlatır: "Peygamber 'aleyhi's-selâm buyurdu ki: *"Hak Te'âlâ'nın yarattığı mahlûkta kaygıdan daha kötü ve daha şiddetli birşey yoktur."*

⁶⁷ Neml Suresi, 62.

RUH SAĞLIĞI

Konunun Önemi

Bilindiği gibi hastalık hali, bütünüyle insan duygu ve davranışlarını etkileyen, dolayısıyla farklı tepkiler vermesine sebep olan fevkalâde zor bir durumdur. En basitinden en ağırına kadar hastalıklar, insan psikolojisini - şu veya bu oranda ama mutlaka etkiler. Bu sebeple de hasta, sağlığında üzerinde durmadığı konulara ilgi duyar; iyi günlerindeki akraba ve dostlarını yanında görmek ister. Nitekim “dostla buluşmak, hastaya şifâdır (likâü’l-halîl, şifâü’l-alîl)” denilmiştir. Hatta sağlığında arayıp sormadığı kişilerin bile kendisini ziyaret edip hal hatır sormasını bekler. Gelmezlerse kızar, üzülür. Mevsimi olup olmadığını düşünmeden temin edilmesi güç ve hatta imkânsız birtakım yiyecekler içecekler ister. Hâsılı hasta, İmam Yûsuf’un dediği gibi, “*idare edilmesi gerekli*” bir kişidir.⁶⁸

İman ve ona dayanarak yaşanan bir hayat insanı her türlü hastalıklardan, özellikle de akıl, ruh ve sinir hastalıklarından korur. İman burada koruyucu hekimlik görevini üstlenmiştir. Bu konuda imanın kıymeti, özellikle bugün açığa çıkan bu değeri tartışmasız kabul edilmektedir. Zira çağın hastalığı strestir, bunalımdır, gerilimdir, panik ataktır, deprasyondur. Daha adını sayamayacağımız bir sürü ruhsal hastalıklardır. Yani bu tür hastalıklar bugün geçmiş zamanlara göre daha da artmış ve önemi öne çıkmıştır, daha bir yaygınlık kazanmışlardır.

Hasta Olmada Kendi Kusurlarımız

Maalesef çağımızda çok yaygın olan alkol, uyuşturucu, fuhuş ve daha birçok cinayetlerin arkasında hasta ruhlar, bunalımlı insanlar buluruz. Nice akıl almaz cinayetler ve sapıklıkların arkasında hep bir psikolojik hastalık, marazi bir kişilik yatar.

⁶⁸ Bkz. Komisyon, Riyazu’s Salihin Tercümesi, Erkam y. 4/494.

Özellikle bu gün batı toplumlarında bu oranın inanılmaz boyutlara ulaştığı acı gerçeği yazılıp söylenmektedir.

Ancak bu hastalıklı insanların içinde yaşayan masumlar da büyük bir tehlike içerisinde. Çünkü atalarımızın dediği gibi “kurunun yanında yaş da yanar.” Bazen nice masumlar da sağlıklı bir ortamda bulunmanın bedelini çok ağır öderler. Bu da toplumsal sorumluluk bilincini bir kerre daha gündeme getirir. Bir kere daha eğitimin, irşat ve tebliğin, iyiliği emretme ve kötülüğü nehyetmenin –emr-i bil ma’ruf ve nehy’i anil münkerin- önemini ortaya koyar.

Neden genellikle inkârcı batı toplumlarında görülen bu bunalım ve sapıklıklar, bu tür hastalık ve cinayetler İslam toplumunda görülmez, ya da nisbeten daha az görünürler?

Evet, çok net bir durumdur bu. Neden?⁶⁹

Bunun sebebi gayet açıktır: İmansızlık. Batı önceleri Allah’ın dinini tahrip etti. Kendi aklını dine karıştırdı ve onu kendince yeniden düzenledi. Böylece dini beşerileştirdi. Bize göre bozdu attı dini. Sonraları zamanla gelişti ve kendi eski aklını da beğenmedi. Tabi, aklıyla oluşturduğu yeni dini de beğenmedi. Çünkü eski aklıyla yeni aklı çelişiyordu. Dolayısıyla din karşısında yapabileceği iki şey vardı. Ya dini din olmaktan çıkaracak, dünyevileştirecek, bugünkü yaygın kullanımıyla sekülerleştirecek, laikleştirecekti. Yani yaşanan hayattan, canlı hayattan, sosyal hayattan kovacak, kilise ve vicdanlara hapsedecekti. Ya da dini tamamen atarak dinsiz ve tanrı tanımaz olacaktı.

Bu ikisini beraberce yaptı batı. Yaptı ama insanda beden yanında bir de ruh vardır ve o ruh tıpkı beden gibi acıdır. Onun

⁶⁹ İslam medeniyetini terkedip Batı medeniyetini aldığımız günden beri bu tür “çağdaş” sapıklıklar, hastalıklar ve cinayetler, halkı Müslüman olan ülkelerde de görülmeye başlanmıştır. Bu bizim tezimizi çürütmez, aksine güçlendirir. Çünkü terk ettiğimiz İslam’ın üstümüzdeki koruyucu şemsiyesi kalkmıştır artık. “Hamama giren terler”miş. Küfrü seçenler, sonuçlarına katlanmak zorundadırlar.

açlığını iman, ibadet ve Allah'ı zikir giderir ancak.⁷⁰ Allah Teâlâ böyle yaratmış insanı. İşte o ruh doyurulmayınca vücudun dengesi bozuldu. Zavallı ruh doyacağım diye, zavallı kalp mutmain olup yatışacağım diye kendini açlığa ve azgınlığa daha da atan yukarıda saydığımız alkol, uyuşturucu, seks, oyun, eğlence, karnaval, kumar, israf, tüketim çılgınlığı gibi akla hayale gelmez densizlik ve dengesizliklere başvurdu. Vurdukça da nefsin alışkanlıkları bağımlılık kazanarak azgınlığı daha da arttı. Çünkü bunlar gerçekten alkol ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapan şeylerdir. Tuzlu yiyeğin susuzluğu artması gibidir yani. Nefis azdıkça azla tatmin olmuyor, daha fazlasını istiyordur. Daha fazla, daha değişik ve daha başka istiyorur. Bu nefsin bir özelliğidir, yedikçe kudurur. Denediği her yeni, zevk vermekten çıkar ve daha başka yenileri denemek ister. Yaşadığı eskimiştir, bitmiş tükenmiştir, zevk vermez artık. Hastalığın altında yatan temel sebep işte bu nefse dayalı zevklerdir, şehvetlerdir, hırslardır, yeni heyecanlardır. Ve tabi ki ruhu inkârdır. Yani imansızlıktır.

Bir Uzman Görüşü

Amerikalı psikiyatrist Dr. Henry Lenk araştırmaları sonucu bu ruhsal hastalıkların sebeplerinin imansızlık olduğunu görünce iman etmiş ve bu konuda “İmana Dönüş” adlı bir kitap yazmıştır. Bu kitabında hastalarını iman etmeye çağırıyor ve dinin hastalıklara şifa verdiğini belirterek onları mabedlere ve dini müesseselere gitmeyi tavsiye ediyor, teşvik ediyor. Batının dinsizliğinin kaynağına da işaret ederek şöyle diyor: “Nasıl ki ilk defa ilim beni dinden uzaklaştırdıysa, sonra da yine ilim beni tekrar dine yöneltti.”⁷¹

⁷⁰ Ra'd, 28.

⁷¹ Bkz. Mikdat Yalçın, İman Ve Ahlakın Hayatî Değerleri, s. 36.

İlmin insanı Allah'a imana ve O'nun dinini saygı ile yaşamaya götüreceğini en güzel ifade eden Kur'an'dır: "Allah'tan kulları içinde ancak âlimler hakkıyla korkar."⁷²

Evet, ruhun da acıktığını ve doyurulmamasının her türlü kötülük ve ahlaksızlığın kaynağı olduğunu Dr. Alexis Carrel de şöyle ifade ediyor: "Bugün eğer biz vahim bir buhran içindeyssek, bunun tek ve en önemli sebebi modern toplumun maddi değerlere fazla düşkün olması ve temel manevi problemlerini ihmal etmesidir. Maddi hayata düşkünlük insanlığa bir saadet getirmek şöyle dursun, harap olmasını bile önleyememiştir."⁷³

İnsanın Parçalanması

Çünkü inkarda insanın parçalanması vardır. Ruh ve bedenden oluşan insanın bir tarafını alıp atmakla meydana gelen korkunç parçalanma, yani kişilik bölünmesi. Artık geriye hep vehimler, vesveseler, hafakanlar kalır. Allah Teala bunu ne güzel ifade eder: **"Allah'a ortak koşan kimse gökten düşüp de kuşların kapıştığı veya rüzgarın bir uçuşuma attığı şeye benzer."**⁷⁴

Ne müthiş ifadeler değil mi?

Gökten düşenin iç sıkıntısını, kalbinin korkularla parçalanmasını, yokluğun bir bıçak gibi içine saplanmasını, hayatla ölüm arası bir ihtimalin, bir şüphenin dayanılmaz sarsıntısını ne güzel ifade etmiş... Gökten düşen gibi... Ya üstelik bir de böyle düşerken, ikinci bir tehlike, havada kuşlar yakalayarak gagalıyor, kartallar pençeliyor, şahinler parçalıyor, akbabalar paylaşıyorsa kendini... Geriye bir şey kalıyorsa eğer, onu da rüzgâr savurup, atıyorsa bilinmez uçurumlara... Müthiş son!... Müthiş ifadeler...

Bir çok putlara, sözgelimi kendi nefsi putuna, kadın putuna, para putuna, politika putuna, makam putuna, göze girme, sevilme,

⁷² Fatır, 28.

⁷³ Mikdat Yalçın, age., s. 36-37.

⁷⁴ Hac, 31.

kamuoyunca beğenilme putuna, meşhur ifadesiyle şan, şöhret ve hubbi riyaset putuna, devlet veya sistem putuna, sistem içinde oluşan hukuk, kanun putuna, velhâsıl güç ve kuvvet putlarına tapan çağın insanı, aslında Allah Teâla imanı kaybetmekle kişiliğinin bütünlüğünü ve hürriyetini kaybetmiştir. Evet, Allah Teâla'ya inansa, yalnız ona inanıp tevhide erse yalnız ona ibadet edip kullukta bulunsa, bu kadar tanrıların isteğini yerine getirip razı etme yerine, sadece bir Allah Teâla'nın emir ve isteklerini yerine getirecekti. Şüphesiz bu daha kolaydır ve daha sağlıklıdır. Ama işte aksine çok tanrılar edinmiş. Gel gör ki nasıl birleştirecek bu kadar zıtları bir yerde? Zavallı bölük pörçük bir ruh haliyle hep çırpınıp duracak, hem de neticesi hep boş olacak.

İşte onların halini Allah Teâla şöyle açıklıyor:

“Allah, geçimsiz birçok efendileri olan (ve her birinin de kendisinden köleliğin gereğini isteyen) bir adamla, yalnız bir kişiye bağlı olan bir adamı misal olarak verir. Bu ikisi eşit midir? Övülmek Allah Teala içindir fakat çoğu bilmezler.”⁷⁵

Ölüm Korkusu

Ruhi hastalıkların bir kaynağı da ölüm olayına tatminkâr bir cevabın bulunmayışıdır. Eğer iman olmasa tıpkı var oluşa sağlıklı bir açıklama bulunamadığı gibi işte o zaman, bu yokluğa, bu hiçliğe, bu kadar emek ve uygarlığın, bu kadar duygu, düşünce ve bilgi birikiminin yok olup gitmesine dayanamayan ruh allak bullak olacaktır.

Oysa müminin inancına göre ölüm bir yok oluş değil belki dünyadan terhis olup sıkıntılı bir görevin bitişiyle yepyeni ve çok güzel bir hayatın başlangıcı, Mevlana'nın dediği gibi şeb-i âruz, yani bir düğün gecesi, bir gerdek gecesi, sevenlerin hasretlerine son veren vuslat gecesi, sonsuz iyiliklerin ve güzelliklerin başlangıcı. İşte imanın değeri... Derin düşünmek ve ibret almak gerekmez mi?

⁷⁵ Zümer, 29.

Evet, düşünmek gerek hak olan dine inanan insan, dünyada birliğe, dirliğe ve huzura ermiştir. Onun ruhu artık birçok sistem ve ideolojilerden acaba hangisi doğrudur gibi tereddüt, tecesüs ve yıkımlardan kurtulmuştur. Kalp, bunların çarpışmasından meydana gelen yıkımlardan kurtulmuştur. Bunu küçümsememek lazımdır. Binlerce, yüzbinlerce, hatta milyonlarca insanı zevk alarak öldürebilen hasta kişilikli ideolojiler çökmüştür. Bütün bu cinayetleri, ideolojileri uğruna yapmışlardır. Teröristler, anarşistler aynı ruhsal hastalıklı insanlardır ve dünyanın baş belalarıdır.

Din Ve İdeolojiler

İmanın yerine konan ideoloji ve izimlerin cinayetlerini yazan kalem ustası büyük düşünce adamlarımızdan Cemil Meriç “izimler’ idrakimize giydirilen deli gömlekleri. İtibarları menşe’lerinde geliyor. Hepsi de Avrupalı”⁷⁶ diyerek buhranın biçim ve kaynaklarını belirtirken, bunların imanla mukayesesini de şöyle yapıyor:

“Din asırlardan beri yaşayan ve nesilleri huzura kavuşturan tecrübeden geçmiş bir inançlar manzumesi; sıcak, dost, köklü. Batının dünyevi dediği kültür ise, hâkimiyetini tahkim için düşman ülkelere ihraç ettiği sefil bir ideolojisi. Taarruzun hedefi heçli seferlerinden beri aynıdır; kılıçla kazanılmayan zaferi yalanla kazanmak. İdeolojiler tahribe yeltendikleri imanın yerine sahtelerini ikama etmek için uydurulan birer ersatz’dır. Başka bir deyişle, remizleri, merasimleri ve kiliseleriyle çağın icaplarına uydurulmuş birer inanç manzumesi. Rüştünü idrak etmemiş nesillere ilim diye yutturulan, yalnız zarflarıyla ilmî, muhtevalarıyla masal, birer bulamaç.”⁷⁷

⁷⁶ Cemil Meriç, Bu Ülke, s. 23.

⁷⁷ Age. s. 92.

Düşmanlarımızın amansız oyunları ile mukaddesi öldürülen, imanları boğulan nesillerin ülke içindeki acı maceraları anlatılır daha sonraki satırlarda.

Sonra fakirliğin getirdiği ruhi depresyonlara ve isyana, ümitsiz hastalıkların sebep olduğu ruhi bozukluklara, inkâr ve inançsızlık hangi huzuru, hangi çareyi verir? Yüzde yüz öleceğine inanan insanı imandan başka ne teselli eder? İşlediği suç ve cinayetlerin vicdan azabından ezilen insanı, Allah'ın tevbeleri kabul edeceğine ve bağışlayacağına, hatta eğer tövbesinde sadık olursa onu seveceğine imandan başka ne kurtarır? Cemiyet nasıl kazanabilir onu o haliyle yeniden? Mazlumların ahını kim dindirebilir, karamsar kim ümitlendirebilir.

İşte bütün bunlar hep imanın insan ruhuna kazandırdığı sağlıklardır. İslam, insanı hasta olmadan önce davranıp hasta olmaktan kurtarır. Haliyle hasta olmayınca tedavi denilen şey de söz konusu değildir.

Sağlık Ve Tevekkül

Dinde tevekkül, bir amaca ulaşmak için, maddi ve manevi elden gelen bütün işler yapıldıktan sonra gerisini Allah (cc.)'a ısmarlama, O'na güvenip dayanma, sonucu O'ndan bekleme demektir. Yani tevekkül, Allah'a (cc.) iman ve itimat ile işleri O'na havale etme, sonra da nasıl olursa olsun sonuca rıza ve teslimiyettir. Çünkü kaderi yazan Allah Teâlâ'dır ve o merhametli Rab, daima kulunun iyiliğine hükmeder. Zaten onun hükmüne karşı gelinmez. Gelse ne yazar? İş olacağına varır. Teslimiyet hiç olmazsa insana huzur verirken Rabbi de razı eder.

İnsanın ruh dünyasını bilen, “tevekkülün ne faydası var?” diyemez. Çünkü Allah'a (cc.) teslimiyet ve rıza, işini ona ısmarlama özellikle hastaya güven ve huzur verir. Stresi, bunalımı önler. Moral desteği verir. Bunlar da ruh sağlığını güçlendirerek korur. Ölürsa günahlarından kurtulur, cennete gider. Sağ kalırsa daha sağlam bir bünyeye sahip olur. Her ikisi de kazançtır, hoştur. O yüzden

hatırlatıyoruz: Yaratan Allah (cc.) yarattığı insanı en iyi bilendir ve işte şu ayetleriyle ona tevekkülü emretmektedir:

“Bir kere de azmettin mi, artık Allaha dayan. Muhakkak ki Allah kendine dayanıp güvenenleri sever.”⁷⁸

“Sen, ölümsüz ve daima diri olan Allaha güvenip dayan. Onu hamd ile tesbih et. Kullarının günahlarından haberdar olarak O yeter.”⁷⁹

“Kim Allaha güvenirse O, ona yeter. Allah, emrini yerine getirendir.”⁸⁰

Ancak yanlış anlamamak gerekir. Tevekkül, tedbire ters düşmez, tedavi olmaya da mani değildir. “Mademki kaderimde bu hastalık var, öyleyse çaresiz çekeceğiz, tedbir ve tedavini bir faydası yoktur. Çünkü kaderimiz, alinyazımız değişmez” demek ise kaderi yanlış anlamak veya hiç anlamamaktır. Çünkü kul, kendine düşeni yapmakla sorumludur. Az önce görmüştük, zaten hasta olmak ile bizim yaptığımız hataların, kusurların, yanlış beslenme ve hayat tarzının çok yakın ilişkisi vardır. Allah kaderimizi yazarken, bizim irademize bakan işleri bizim o konudaki cüz’î de olsa özgür irademizi nasıl özgürce kullanma istek, niyet, irade ve kararımıza bakar, ona göre yazar, tespit eder. Zaten biz de bu niyet, istek, karar, azim ve irade ile harekete geçipkesbetmemiz, yapmamız yüzünden sorumlu oluyoruz. Yoksa işleri yaratan Allah Teâlâ’dır. Ondan başka yaratıcı yoktur. Bizim sorumluluğumuz, dediğimiz gibi, iyi veya kötü, faydalı veya zararlı, sevap veya günah olanı isteyip, irade edip karar vererek harekete geçme işimiz sebebiyledir. Çok önemli bir nokta işte burada Allah Teâlâ’nın ezel ve ebedi kapsayan bilgisi ile bizim geleceği bilmeyn bilgimiz arasındaki farkı anlamaktır. Biz ilerde ne olacağını biliyor muyuz? Hayır! Hatta ilerde ne olacağını, bizim olacaklara nasıl bir tepki vereceğimizi, ne yapacağımızı

⁷⁸ Al-i İmran, 159.

⁷⁹ Furkan, 58.

⁸⁰ Talak, 3.

bilmiyoruz. Vakti gelince iyi veya kötü kararını biz verip yapmak için teşebbüse geçiyor ve yapıyoruz. Allah Teâlâ da dilediği kadarına izin veriyor ve o kadarından kararımız sebebiyle bizi sorumlu tutuyor. Öyleyse bize düşen, ileride yacağımız işleri dinin emir ve yasaklarına göre yapmaktır. İyi, helal, hayır, sevap ve faydalı olanı yapmaya karar verip teşebbüs etmek, haram, kötü, zararlı, günah işlerden de kaçınmaktır. Bu yapma veya kaçınmadan doğan neticenin sevap veya günahına elbette katlanacağız. Çünkü bir kul olarak Allah Teâlâ'nın dinine itaat borcumuz vardır. O yüzden ileride yacağımıza işler için "inşallah" demeye varıncaya kadar⁸¹ bizden isteneni yapmalı, yasaklanandan kaçmalı ve faydalı ve zararlı olanla karşılaşmada üstümüze düşen tedbiri almalıyız. İşte bu gerekçe ile hasta olmadan önce olmamak için gereken tedbirimizi almalı, olmuş isek de tedavi olmalı, neticeyi tevekkül ederek beklemeli, işimizi Allah Teâlâ'ya ısmarlamalı, onun engin rahmetine sığınmalı, ilaçlara hayırlı sonuçlar verdirmesi ve tedaviyi başarılı kılması için dua etmeliyiz. Asla moralimizi bozmamalı, kader inancımıza sarılarak kederden kurtulmalıyız.

Allah'a Dayanmayanın Hali

Kur'an'da kâfir'in, müşrik'in ve münafık'ın ruhi hali yine şöyle anlatılır:

“Onların durumu, bir ateş yakanın durumu gibidir. Ateş çevresini aydınlatır aydınlatmaz Allah onların gözlerinin nurlarını giderdi ve onları karanlıklar içinde bıraktı, artık görmezler. Onlar sağırdılar, dilsizdirler, kördürler. Artık hakka dönmezler. Yahut onların durumu, gökten boşanan, içinde karanlıklar, gök gürlemesi ve şimşekler bulunan bir yağmura tutulmuşun hali gibidir. Yıldırımlardan ölmek korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Oysa Allah, inkârcıları tamamen kuşatmıştır. O şimşek nerdeyse gözlerinin

⁸¹ Kehf, 23-24.

nûrunu kapıverecek. Önlerini aydınlattımı ışığında yürürler, karanlık üzerlerine çöktümü de dikilip kahrılar. Allah dilemiş olsaydı işitmelerini, görmelerini de alıverirdi. Şüphesiz Allah her şeye kâdirdir.”⁸²

Buna nasıl dayanılır? Bu adamın ruh sağlığı nasıl bozulmaz? Bu strese kim dayanabilir? Hangi insan katlanabilir?

Depresyon, çağımızın en sık rastlanan hastalıklarındandır. Bu hastalığa neden olan sıkıntı ya da günümüzde sıkça kullanılan deyimle stres pek çok hastalığı beraberinde getirmekte, kanserden kalp hastalıklarına kadar pek çok hastalığa neden olabilmektedir. Bunun sebebi incelendiğinde, hücreler arasındaki hassas dengelerin sıkıntıdan direkt olarak etkilendiği görülmektedir.

Örneğin bağışıklık sistemimiz bizi kanser dâhil pek çok hastalığa karşı korumaktadır. Sağlıklı bir bağışıklık sistemi ancak stresten uzak bir yaşam tarzı ile mümkündür. Sıkıntı ve kuruntular olmadığında, lenfositlerimiz enfeksiyonlara, romatizmal hastalıklara ve hatta kansere karşı daha etkili bir mücadele vermekte ve başarı kazanmaktadırlar.

Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav), sıkıntının hastalıklara yol açtığını şu hadisi şeriflerinde buyurmuşlardır:

"Her kimin huyu kötü olsa, kendi nefisini sıkıntıda tutar ve her kimin kederi çok olsa, kendisini hasta eder."

"Çok türlü kaygılanmalar, çok türlü hastalıklar getirir."

"Hak Te'âlâ'nın yarattığı mahlûkta kaygıdan daha kötü ve daha şiddetli bir şey yoktur."

Boşa dememişler “demiri nem, yigidi gam öldürür” diye. İşte tevekkül bu gamı kaygıyı, kederi giderir.

Tedavi Tevekküle Mani midir?

Ancak burada akla bazı sorular gelmektedir. Acaba tedavi olmak Allah'a tevekkül ve itimada aykırı mıdır? Tedavi olmanın din açısından hükmü nedir? Allah Teâlâ'nın şifa vermesini umarak

⁸² Bakara, 17-20.

tedaviden uzak durmak günah mıdır? Okumak ve dua etmekle hastalık iyileşir mi?

Şimdi isterseniz bu soruların cevabını aramaya çalışalım. Önce “tedavi tevekküle mani midir?” orusuna “asla!” diyerek söze başlayalım ve hatırlatalım; yukarıda Hz. Ömer’in Şmd’da zuhur eden vebaya karşı tutumunda kader ile hastalığa yakalanma ve ölme arasındaki ince çizgiyi nasıl açıkladığını görmüştük. Allah Teâlâ’nın yazdığı kader bizce bilinmiyor. Öyleyse Allah Teâlâ’nın kaderinde yine onun kaderine sığınmak ne güzeldir!

Bütün koruyucu hekimlik ilkelerini yerine getirmesine rağmen insan şayet yine de hasta olursa ona, bilinsin ki, her hastalığın bir devası da vardır. Hz. Peygamber Efendimiz (sav) bunu bildirip insanı ümit vermiş ve tedaviye teşvik etmiştir. Kendisi de o zamanda bilinen perhiz, kan aldırma, soğuk su ile serinletme, hava değişikliği ve birçok bitkilerden oluşan ilaçlarla tedavi olmuş ve etmiştir. Konu ile ilgili ciltler dolusu kitaplar vardır. “Tıbb-ı Nebevî” bizde özel bir bilgi alanıdır.⁸³

Peygamberimiz (sav) de, hastalıkların şifasıyla birlikte yaratıldığını anlatmış ve şifa için gerekli sebepleri yerine getirmeyi tavsiye etmiştir. Bunlar arasında doktora başvurma ve ilgili ilacı kullanma da bulunmaktadır. Peygamber Efendimiz (sav)’in konuyla ilgili bazı hadislerini görelim:

*"Hak Te'âlâ şifasını yaratmadığı hiçbir türlü dert yaratmamıştır. Her kim o şifâyı bilirse 'Îlâç edip kurtulur, her kim bilemezse o dertle kalır. Fakat ölümün (bazı rivayetlerde 'ihtiyarlığın') dermanı yoktur."*⁸⁴

Hilâl bin Yesâr anlatır: "Peygamber 'aleyhi's-selâm bir hastayı sormaya varmıştı. Buyurdu ki:

⁸³ Değerli bir özet ve yukarıdaki bilgilerin ana kaynaklardan bulunup incelenebilmesi ve değerlendirilebilmesi için, Mehmet Denizkuşları'nın "Peygamberimiz ve Tıp" adlı eserine bakılabilir. Marifet y. İst. 1981.

⁸⁴ Ebu Davud, Tıb, 11 (3874).

- *Tabip getirin.*

Dediler ki:

- *Yâ Resûlu'llah, sen de mi tabip getirmek buyuruyorsun?*

Buyurdu ki:

- *Evet. Hak Te'âlâ devasını birlikte indirmedeği hiçbir dert göndermemiştir.*

Hiz. Muhammed (sav) sahabeye sağlıklarına düşkün olmalarını tavsiye ederken, hastalandıklarında da en iyi doktoru arayıp bulmalarını emretmiştir. Bu konuda yaşanan bir örnek, Onun bu konudaki örnek hassasiyetini vurgulamaktadır:

Zeyd bin Eslem anlatır: "Bir kişinin yarası azmıştı. Peygamber 'aleyhi's-selâm onun için Beni Enmâd kabilesinden iki tabip getirdi. Onlara sordu ki:

- *Hanginiz iyi tabiptir?*

Dediler ki:

- *İşte şu! Yâ Resûlu'llah, tıpta hayır ve fayda var mıdır?*

Buyurdu ki:

- *O, dert verdi, devasını da göndermiştir.*⁸⁵

Sağlık Ve Dua

Dua, Allah Teâlâ'ya yalvarma, yakarma, maddi manevi dilekte bulunma, niyaz etme anlamındadır. Kelimenin kökünde isteme vardır. Fakat âcizden mutlaka kadire, yani her şeye güç yetirene boyun bükerek, tezellül ile olan bir istemedir dua. Kulluk ile Rab'lık ilişkisinin en güzel ortaya çıkarandır dua. Bu yüzdendir ki samimi dua ibadetin özü ve iliğidir.

Kur'an ve sünnet, inananları dua etmeye davet etmiş ve bu konuda bol bol örnekler sergilemiştir. İşte birkaçı:

⁸⁵ Bu ve benzeri rivayetlerin açıklamaları için bkz. İbrahim Canan, Kütübü Sitte, 11/255 vd.

“Şayet kullarım, sana benden sordularsa, gerçekten ben çok yakınımdır. Bana dua edince, duacının duasını kabul ederim. O halde onlar da benim davetime koşsunlar ve bana hakkıyla iman etsinler ki, doğru yola gidebilsinler.”⁸⁶

“Rabbinize yalvara yalvara ve gizlice dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez. Düzeltildikten sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. O'na, korkarak ve rahmetini umarak dua edin. Muhakkak ki Allah'ın rahmeti, iyilik edenlere yakındır.”⁸⁷

“Onların yanları yataklardan uzaklaşır, korku ve ümid içinde Rablerine dua ederler ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan hayırlara sarfederler.”⁸⁸

“Oysa en güzel isimler Allah'ındır. Bundan dolayı Allah'a onlarla dua edin.”⁸⁹

Hadis-i şerifler de duaya teşvik etmiştir. İşte hadislerde duadan birkaç örnek:

Nu'man İbnu Beşîr (ra.) anlatıyor: "Resûlullah (sav.): *"Dua ibadetin kendisidir"* buyurdular ve sonra şu âyeti okudular: **"Rabbiniz: "Bana dua edin ki size icâbet edeyim. Bana ibadet etmeyi kibirlerine yediremeyenler alçalmış olarak cehenneme gireceklerdir" buyurdu."** (Gâfir 60).⁹⁰

*"Kime dua kapısı açılmış ise ona rahmet kapıları açılmış demektir. İstenilen dünyevî şeylerden Allah'ın en çok sevdiği afiyettir. Dua, inen ve henüz inmeyen her çeşit bela ve musibet için faydalıdır. Kazayı sadece dua geri çevirir. Öyle ise sizlere dua etmek gerekir."*⁹¹

Ebû Ümâme (ra.) derdi ki:

⁸⁶ Bakara, 86.

⁸⁷ A'raf, 55-56.

⁸⁸ Secde, 16.

⁸⁹ A'raf, 180.

⁹⁰ Tirmizî, Tefsir, Gâfir, (2973); Ebû Dâvud, Salât 358, (1479).

⁹¹ Tirmizî, Daavât 112, (3542).

- "Ey Allah'ın Resûlü! En ziyade dinlenmeye ve kabule mazhar olan dua hangisidir? diye soruldu.

- *Gecenin sonunda yapılan dua ile farz namazların ardından yapılan dualardır!* diye cevap verdi."⁹²

Hiz. Âişe (ra) anlatıyor: "Resûlullah (sav) özlü duaları tercih eder, diğerlerini bırakırdı."⁹³

Hiç şüphesiz Allah (cc.) her duaya cevap verir. Ama biz bu icabeti anlamamış olabiliriz. Eğer bizim isteğimiz olmamışsa bunun sebepleri vardır. Mesela, o istek, hakkımızda hayırlı olmayabilir, eksik olabilir. Belki Allah(cc.) daha da güzelini ihsan edecektir. Hakkımızda hayırlı da olmayabilir. Allah(cc.) bilir, biz bilemeyiz. En son şu da denebilir; bu dünyada kabul olmasa bile, duadan ötürü ahirette sevap muhakkak verilecektir. Bu da bir icabettir.

Dua etmenin birçok adabı vardır. Duada kalb ile dil beraber olmalıdır. İhlasla ve ısrarla ve kabul edilir ümidiyle yapılan dualar kabul görür. Tabi alınan gıdalar da helal olmalı. Allah (cc.), haramla beslenen vücudun ne duasını, ne de diğer ibadetlerini kabul etmez. Duaya, hamd-u sena ile Allah (cc.)' ın güzel isimleri ve salavat-ı şerifelerle başlamalı, onlarla ortalamalı ve bitirmeli, sonunda da "duamı kabul buyur" anlamında "âmîn" demelidir. Eller dua esnasında semaya çevrilmelidir. Gıyabında mü'minlere dua da, kendi dualarının kabulüne vesile olduğu için ihmal edilmemelidir. Dua içten gelerek, bağırıp çağırmadan, kafiyele dizmeye kalkışmadan, hatta artistik pozlara girmeden, yani Allah(cc.)' a derdini duyurma yerine insanlara kendini beğendirme riyakârlığına düşmeden dua etmelidir.

"Me'sûr" dediğimiz Kur'an ve sünnetten alınan dualar kabule daha yakındır. Onları manasıyla bilmiyorsa, ana diliyle, kendi ihtiyacını Allah (cc.)'a arz etmesi daha güzeldir. Ancak haram ve günah şeyler asla duada istenmemelidir, bu çok büyük edepsizlik

⁹² Tirmizî, Daavât 80.

⁹³ Ebû Dâvud, Salât 358, (1482).

olur. Hayırlı insanlardan dua istemek de sünnettir, yapmalıyız. İlle de sıkıştığı, başı dara düştüğü zaman değil, her zaman dua etmelidir. Dua için hayırlı zaman ve mekânlar vardır. Bunları öğrenip gereğince dua etmek faydalıdır.

Dualar ve zikirler hakkında sevgili Peygamberimiz'den gelen rivayetleri toplayan eski ve yeni pek çok güzel kitaplarımız vardır. Onları okumak, bizim için en güzel örnek olan Resulullah (sav) Efendimiz'i tanımak ve takip etmek açısından fevkalade önemli olduğu için âlimler hep tavsiye etmişlerdir.

Hasta Ve Dua

Konumuz açısından düşünüldüğünde sağlıklı olmak için dua da kadere iman ve tevekkül gibi faydalıdır. Kuşkusuz Allah'a devamlı dua eden, başına gelen her olayın Allah'ın verdiği özel birer imtihan olduğunun farkında olan ve O'na itimat ve tevekkül eden bir mümin, maneviyatı sağlam, morali düzgün olarak sıkıntıdan daha çabuk kurtulacaktır. Yüce Rabbimizin sıkıntıları gideren ve duaya cevap veren sıfatları Kuran'da şöyle bildirilmektedir:

“Ya da sıkıntı ve ihtiyaç içinde olana, Kendisi'ne dua ettiği zaman icabet eden, kötülüğü açıp gideren ve sizi yeryüzünün halifeleri kılan mı? Allah ile beraber başka bir ilah mı? Ne az öğüt alıp düşünüyorsunuz.”⁹⁴

Doktora gidip tedâvî olmak, hastalığın ilâcını bulup kullanmak önemlidir, ama bunun yanında Allah'a du'â edip O'ndan şifâ dilemek de önemlidir. Hz. Peygamber Efendimiz (sav) hem kendisi için, hem de ailesi için dua okuduğu gibi, kendisine gelen bazı kimselere de dua okumuş veya dua okumalarını öğütlemiştir. Çünkü duâ insana moral verir. İnsan gönülden duâ eder de du'âsının kabul edileceğine inanırsa bu hal, ondaki ruh gücünü, hastalığa karşı savunma sistemini faaliyete geçirir. Yani insanın moral gücünü harekete geçiren dua, vücutta bir adeta doping yapar. Zaten yüce

⁹⁴ Neml Suresi, 62.

Allah, insan organizmasını son derece mükemmel yaratmış, dışarıdan gelecek mikroplara karşı gayet güzel, düzenli bir savunma sistemiyle donatmıştır. Ama bu savunma sistemi tam çalışmazsa hastalıklar baş gösterir. Bedende mikroplara karşı antikorlar vardır. İşte dua, bu savunma sistemini tam kapasite ile işler duruma sokabilir. Psikologlar, psikiyatristler duanın moral gücü üzerindeki olumlu etkisini kanıtlamışlardır.

Duâ gerçekten de ruhumuz için etkili bir ilaçtır. Zayıf düşmüş kalbimize şifadır. Boşalan enerjimizi şarja bağlamaktır. Dua ederek en kimselere açamadığımız en gizli duygularımızı dile getirir, içimizi boşaltır, ümidimizi kuvvetlendirir, korkularımızı hafifletiriz. İçimize eşsiz bir rahatlık verir, gerginlikleri gideririz. Duâ ile kendimizi Allah'a daha yakın hissederiz.

Duâsız bir insan, ışısız bir mahzene benzer. Duâsız insan, yalnızlığın karanlık hapisanesi içinde çırpınan bir zavallıdır. Duâ ile benlik duvarlarını aşabiliriz. Çünkü duâ, engel ve uzaklıklar tanımaz. Zaman ve mekânlar ona engel olamaz. Duâ ile sonsuz aczimizi Yüce Allah'ın sonsuz kudretine bağlama saâdetine ereriz. Duâ ile ruh gücümüzü kanatlandırırız. Duâda iç varlığımız aydınlanır. Duâda kendi gücümüzle değil, Allah'ın sonsuz gücüyle iç ve dış düşmanlarımıza meydan okuruz. Dolayısıyla duâ; ruhun, kalbin ve gönlün, kısacası insanın mânevî varlığının Allah'a yönelişidir.⁹⁵

Hastanın kendine ve başkalarına duası ne kadar makbul ise, hastayı ziyaret ederek ona dua edenlerin duası da o kadar makbudür. Hasta ziyaretinin fazileti ve sevabı, uyulacak usul ve adabı hastalarla ilgili kitabımızda geniş olarak yazacağız. Ancak yeri gelmişken söyleyelim, Peygamber Efendimiz (sav) bu durumda duanın tesiri hakkında şöyle buyurur:

⁹⁵ Bkz. Süleyman Ateş, Kur'an Ansiklopedisi, 7/ 496.

*“Kim, henüz eceli gelmemiş bir hastayı ziyâret eder de onun başucunda yedi kere; ‘Es’elullahe’l-azîm Rabbe’l-arşe’l-azîm en yeşfiyeke (Büyük arşın sahibi Yüce Allah’tan seni iyi etmesini dilerim)’ diye duâ ederse, Allah o hastayı iyi eder.”*⁹⁶

Yine İbn Abbas (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre, Nebî (s.a.s.), hasta bir bedevîyi ziyâret etti. Her hastayı ziyâret ettiğinde yaptığı gibi ona da şöyle buyurdu:

*“Geçmiş olsun, hastalığın günahlarına keffâret olur inşâallah!”*⁹⁷

H. Âişe (r.a.) şöyle diyor:

*“Rasûlullah hastalandığında kendi üzerine muavvizât sûreleri (İhlâs, Felak, Nâs sûreleri) okumak itiyadında idi. Hastalığı şiddetlendiği zaman ona ben okur ve elinin bereketini ümit ederek kendi eliyle kendisini meshederdim.”*⁹⁸

Hastalara Bakmak

Evet, hastalara bakmak, çok büyük sevapları olan çok önemli bir iştir. Hastaların keyfini, halini hatırını sormak, onlarla ilgilenmek, moral vermek ve neşelendirmek, sıkmamak, usandırmamak şartıyla ziyaret etmek, Sevgili Peygamberimiz (sav)’in sünnet-i seniyyedir ve çok faydalı, çok kıymetli, çok sevap, maddî manevî mükâfatı çok fazla bir salih ameldir.⁹⁹ Sevgili Peygamberimiz (sav)’in hadislerine göre bu aynı zamanda günahlara kefarettir. İşte bir hadis-i şerif:

⁹⁶ Ebû Dâvud, Cenâiz 8; Tirmizî, Tıb 32.

⁹⁷ (Buhârî, Tevhid 31, Menâkıb 25, Merdâ, 10, 14.

⁹⁸ Müslim, Selâm 51.

⁹⁹ Hasta ziyaretini “Hastaların Kazancı” kitabımızda genişçe işledik, bakılabilir.

*"Hastaların duasını alınız; onların duası makbuldür"*¹⁰⁰

Özellikle hasta, ana baba ve yakın akrabalarından olursa onlara hizmet çok daha mühim bir ibadettir, çok daha önemli bir sevaptır. Hastaların kırılğan kalbini hoşnud etmek, zayıf düşmüş moralini yükselterek teselli vermek, manevi bir sadaka hükmüne geçer. Ne mutlu böyle bir fırsatı kazanca dönüştürerek kendisini mahvedecek günahlarından kurtulanlara!

Resul-i Ekrem Efendimiz mescidinin yanında bir çadır hastane yaptırmıştı. İşte İslâm tarihinde ilk hastane sayılabilecek bu çadırda, Rufeyde isimli bir hanım sahâbî, hastabakıcılık görevi yapar, yardıma muhtaç olanların yardımına koşardı. Rufeyde, ilk Müslüman hemşire ve doktor kadın sayılır¹⁰¹. Hendek Savaşında kol damarı kesilmiş bulunan Sa'd ibn Mu'âz da bu hanım sahâbînin çadırında tedâvî görmekte iken, Kurayza olayında hakem olarak atanınca buradan alınıp Kurayza yurduna götürülmüştür.¹⁰²

¹⁰⁰ İbni Mâce, Cenâiz: 1; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 1:280.

¹⁰¹ Sîretu İbn Hişâm: 2/5-6.

¹⁰² Bkz. Süleyman Ateş, a.y.

TIP TAHSİLİ

Kur'ân-ı Kerim, her biri ilim adamları tarafından araştırma konusu yapılan tıp, astronomi, jeoloji, botanik gibi çeşitli bilim dallarına temel teşkil edecek bilgiler veriyor. Özellikle insan sağlığını ilgilendiren tıbbî konular önemli bir yer tutuyor. Aynı şekilde Peygamberimiz (sav)'in de sağlıkla ilgili pek çok hadis-i şerifleri var. İşte Tıbb-ı Nebevi bunlardan oluşuyor.

Hz. Peygamber Efendimizi (sav) (sav) “tabîb-i kulûb”, "kalblerin tabibi" olarak tanırız. Hz. Peygamber (sav)'in tıbbı dair hadisleri, tabib gözü ile ele alınırsa, bir bölümünün genel tıp konularına, fakat pek çoğunun koruyucu hekimliğe, bir kısmının da tedavi edici hekimliğe ait ilaç tariflerinden ibaret olduğu görülür. Bunlar tıbbî tavsiye, öğüt ve reçeteler de olarak özetlenebilir.¹⁰³

Bu hadisler bugünkü tıbbi telakkilerimize uygunluk göstermesinden başka, Arap yarımadasındaki tıbbi uygulamaları düzeltmek ve tababete ilmi bir hüviyet kazandırmak gibi önemli bir rol oynamış ve Orta Çağ'a hakim olan bir İslâm tababetinin doğmasına sebep olmuştur. Gerçekten o devirde Araplar tababet konusunda çeşitli yanlış telakki ve uygulamalara sahip bulunuyorlardı. Bu konuda şu örnekler verilebilir:

¹⁰³ Peygamberimiz ve tıp hakkında, belki daha da geniş olarak İslam tıbbı ve tarihi hakkında geniş bir özet bilgi için bkz. İbrahim Canan, Kütübü Sitte, 11/225 vd.

Araplar, beraberlerinde bir tavşan kemiği taşıdıkları takdirde hastalıklardan korunacaklarına inanırlar; yılan sokmuş bir kimseyi yılanın zehiri vücutta yayılmasın diye uyutmaz, üstüne başına ziller takarlardı. Korkmuş bir kadının yüreğinin soğuduğuna inanarak sıcak su içirirlerdi. Çocukların çürük dişlerini güneşe doğru attıkları takdirde yeni dişlerin muntazam çıkacağına inanırlar, şaşılığı değirmen taşına baktırarak tedavi ederler, yaraları kızgın demirle dağlar, vebadan korunmak için merkep gibi anırırlar, hastaları kâhinlere götürür, sihir yapar, tapınaklara kurban keser, böylece hastaların içine girmiş şeytanların çıkacağına inanırlardı.

Hz. Peygamber (sav) yukarıda zikredilen batıl ve ilmî değeri olmayan bu uygulamaları kaldırmış, tababete yeni bir anlayış getirmiştir. Şöyle ki, tabib olmayanların hasta tedavi ettikleri takdirde verdikleri zararın ödetilmesi, tabiblerin alacağı ücretin meşru olduğu, bulaşıcı hastalıklara karşı korunma, salgının bulunduğu yere girmemek ve bu yerde bulunuyorsa dışarı çıkmamak (karantina), vücut temizliği, yiyeceklerin ve çevre temizliğine önem vermek, yiyecek ve içeceklerde itidali muhafaza etmek, hastalanınca tedavi olmak ve tedaviye inançla bağlanmak, hastalıklarda çeşitli tedavi usulleri tarif ederek bir ilaç telakkisi oluşturmak, haram nesnelerle tedavi yapılmaması gibi tavsiyeler yanında, hastalık anında hazık, mütehasıs hekime müracaat etmek, cahil tabiblerden uzak durmak gibi çok önemli konulara temas buyurmuşlardır.

Bu konuda pek çok örnekler verilebilir. Kitabımızın ilerleyen bölümlerinde bu hadisleri göreceğiz. Tıp tahsili ve tedavi olmak konusunda Kur'an ve sünnetten İslam âlimlerinin çıkardığı hüküm şudur: Tıp ilmini öğrenmek ve tedâvi yapmak farz-ı kifâyedir. Yâni bir toplumda mutlaka hekim olması gerekmektedir.

Bir kere daha ifade edelim ki, ortaçağda Avrupa bâtil inançlar ve karanlıklar içinde yüzerken Müslümanlar tıp ilminde de zirvedeydiler. Her yeniliğin keşfedicisi oldular. Batılılar İslâm üniversitelerine tahsil etmeye gelirlerdi. Batıda akıl hastaları “şeytan

tarafından tutulmuş kimseler” olarak canlı canlı yakılırken, Müslümanlar bunların tedâvisi için özel hastâneler kurmuşlardı.

Peygamberimiz (sav) hastalıkların şifasıyla birlikte yaratıldığını anlatmış ve şifa için gerekli sebepleri yerine getirmeyi tavsiye etmiştir. Bunlar arasında doktora başvurma ve ilgili ilacı kullanma da bulunmaktadır. Bilindiği gibi “hastalığın sebepleri daima maddî değildir; mikrobik hastalıklar yanında rûhî, manevî sebep ve âmillere bağlı hastalıklar da vardır. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) *"Göz değmesi gerçektir"* diyerek bir manevî faktöre işaret buyurmuştur.¹ Bugün modern tıp da bu konularla yakından meşguldür.

¹ Buhârî, K. et-Tıb, 36; Müslim, K. es-Selâm, 41.

II. BÖLÜM: HASTALIK

HASTALIK VE ŞİFA

Şifa Aramak Gerek

Gerçi yaşadığımız hayat da öğretmiştir ama eğer buraya kadar yazılanları okuduysak şimdi sağlığın ne büyük bir nimet olduğunu

daha iyi biliyoruz demektir. İleride konu ile ilgili ayet ve hadisleri okuduğumuzda gerek bu meseleyi, gerekse dinimizin hastalandığımızda bizden tedavi olmamızı istediğini anlamış da oluruz. Sıhhat ve afiyetin kıymetini bilmemiz ve sağlıklı bir hayat yaşattığı için Allah'a hamd-ü sena ile şükretmemiz artar.

Öyleyse bütün bunları bilmemiz, bir o kadar da onu korumaya çalışmamız gerektiğini kavramamız demektir. Allah Teâlâ'nın verdiği nimete ne kadar şükretsek azdır. Zira insanın vücudu hastalanmamak üzere tasarlanmıştır. İnsan Allah Teâlâ'nın koyduğu ölçülere uygun yaşasa, hastalık görmeyecektir. Fakat fitrata uygun biçimde doğru hareket edip çalışma, yiyip içme, giyinip kuşanma alışkanlığını kaybeden insan, adeta kendi tercihleriyle kendisini zorla hasta eder. Bugün insanın hastalanmasının ve kendisinden beklenen fonksiyonları icra edemeyecek hale gelmesinin en birinci sebebi yanlış beslenmesidir.¹⁰⁴

Şimdi şükürü gereken bir başka nimet de, hastalandığımızda tedavi olup eski sağlığınıza tekrar kavuşabilmektir. Yani hatamızı telafi edebilme imkânıdır. İşte bu nimet sebebiyle hasta olduğumuz zaman onun tedavisine çalışıp şifa aramamız gerekir. Hastalığın tedavisi demek, çeşitli usul, ilaç, hareketler ve ameliyatlara hastalığı iyi etmek, hastayı sağlığına tekrar kavuşturup iyileştirmek demektir. Şu tedavi yöntemlerinden bazılarını mutlaka görmüşüzdür: Ayakta tedavi, fizik tedavi, ışın tedavisi, kimyasal tedavi, antibiyotik tedavisi, kaplıca veya deniz tedavisi, ısı tedavisi, müzik veya koku tedavisi vs.

Bu manada “şifâ” kelimesi de yaygın olarak kullanılır. Şifa, tedaviden daha geniş ve kapsamlı bir kelimedir. O yüzden DİA onu tanımlarken şöyle diyor: “Dinî, ahlâkî ve bedenî hastalıkların tedavisi ve ilâcı anlamında bir Kur'an terimi. Sözlükte “bir hastalığı tedavi etmek, hastayı iyileştirmek” anlamında masdar olan şifâ” “hastalıktan kurtulma, iyileşme; ilâç” mânasında isim

¹⁰⁴Bkz. M. Ali Bulut, a.g.e. s.34.

şeklinde kullanılır. Kelime mecazen “cehalet hastalığını giderme” anlamına da gelir (Lisânü'l-‘Arab, “şfy” md.; Kâmus Tercümesi, “şfy” md.)¹⁰⁵.

Kur'an Şifadır

Evet, Kur'an maddî manevî şifadır. Kur'an'a baktığımızda tıp ile ilgili birçok ayet ve bu ayetlerde geçen hastalık, hastalık sebepleri ve hikmetleri, hastalığa karşı tavır, çeşitli şifa unsurları ve bunlarla tedavi, hasta olmamak için yapılan emir ve tavsiyeler ve bu konular çerçevesinde geçen yaşanmış olaylar buluruz. Bunlardan bazılarını kısaca zikrederim.

Kur'an'ın bizzat kendisi şifadır:

“Ey insanlar! Size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerdekine bir şifa, müminler için bir hidayet ve rahmet gelmiştir.”¹⁰⁶

Bu ayette Kur'an'ın dört güzel özelliği anlatılmaktadır. Şöyle ki: Kur'an-ı Kerim'in bütün iyi ve kötü huyları bildirmesi ve insanları güzel ahlaka teşvik etmesi ile en güzel bir öğüttür. Kalpleri manevi hastalıklar içinde bırakacak olan inkârcılık, şirk ve münafıklıktan insanları alıkoymas ve güzel inançlar ile ruhları tedavi etmesi de bir şifadır. Mutluluk yollarını insanlığa göstermesi ve onları bu yola iletmesi de bir hidayettir. Nihayet insanları iman nuruna kavuşturması ve onlara ebedi mutluluğu kazandırması da sırf rahmettir.

Kur'an'ın şifa özelliği, anlatıldığı gibi ruhî olmakla beraber, aynı zamanda bedenîdir de. O maddî manevî açıdan çift yönlü bir şifadır. Özellikle bazı sure ve ayetlerin maddî ve ruhî hastalıkların şifası için okunduğu, yazılıp taşındığı (rukye) hadis ve sahabe söz ve uygulamaları ile sabittir. Yukarıda, tedavi ve şifa bahsinde bunu görmüştük. Yeri geldikçe bunun örnekleri görülecektir.

Kur'an, Kalplere egemen olan kuşku ve tereddütlerden kurtarır. Onları hasta eden pisliklerden, şaşkınlığa düşüren

¹⁰⁵ Bkz. Âdem Yerinde, DİA Şifa md. 39/ 129-131.

¹⁰⁶ Yunus, 10/57.

krizlerden uzaklaştırır. Bu öğüttür ki, kalplerinize iman ile beraber, şifa, afiyet, kesin inanç, güven ve huzur verir. Bu öğüt, imandan nasibini almış olan insanlar için hedefe ulaştırıcı yolun kılavuzudur. Her türlü sapıklık ve çılgınlıklardan, suçlar ve cezadan, vicdan azabından kurtaran bir rahmettir.

“Biz, Kur'an'dan öyle bir şey indiriyoruz ki o, müminler için şifa ve rahmettir; zalimlerin ise yalnızca ziyanını artırır.”¹⁰⁷

Mümin, Kur'an'dan feyz almasını bildiği, bu maksatla okuduğu, dinlediği için, Kur'an ayetleri kendisine şifa ve rahmet vesilesidir. Buna karşılık, hastanın ilaçtan yararlanmak istemeyişi onun hastalığını artırdığı gibi, zalimin Kur'an'dan uzak durması da onun hüsrânını artırır.

Celal Yıldırım bu ayetlerin tefsirinde² der ki: “Kur'ân-ı Kerîm yirmi üç yıla yakın bir süre içinde olayları hedef alarak parça parça indirilmiş ve her parçası inananlara şifa ve rahmet olmuştur. Kur'ân'ın şifa özelliği, biri bedenî, diğeri ruhî olmak üzere iki yönlüdür. Kur'ân getirdiği ilâhî hakikatlerle kalplerdeki cehalet ve şüphe hastalığını giderip insanları derunî, diğeri bir tabirle ruhanî şifâyâ kavuşturur. Kalpleri örten madde kesafetini kaldırır da ilâhî feyiz ve rahmeti alacak düzeye ve kıvama getirir.

Ayrıca unutmayalım ki, tabibin verdiği ilâç, Kur'ân'ın şifâ iksiriyle karıştırılıp içilirse çok daha tesirli olur. Onun için İslâm bir hastalık zuhur ettiğinde tabibe başvurmayı emrederken şifâyı ondan değil Allah'tan dilemeyi telkin eder. Diğeri yandan tıbbın iyileştiremediği veya tıbbın elinin yetişemediği birtakım ruhî hastalıkları, iki taraf da kesinlikle inanıyorsa, Kur'ân'dan şifâ niyetiyle tavsiye edilen şifâ âyetlerini okumakta çok büyük tesirler ve yararlar bulunduğunu unutmamak gerekir. Nitekim Ashab-ı Kirâm'dan Ebû Saîd el-Hudrî (R.A.) anlatıyor:

¹⁰⁷ İsrâ, 17/82.

² Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, Anadolu Yayınları: VII. 3565-3566.

“Biz otuz kişilik bir süvari mangası olarak bir tarafa gönderilmiştik. Akşam olunca bir Arap kabilesine indik. Bizi konuk edinmelerini rica ettik, kabul etmediler. Sonra çok geçmeden telâşla bize gelip kabile reislerini akrep veya yılan gibi zehirli bir hayvanın ısırıldığını ve adamın ölmek üzere bulunduğunu anlatarak, afsun yapıp onu iyileştirmemizi ısrarla istediler. Gittik ve ben şifâ niyetiyle yedi defa Fâtiha-i Şerîfe'yi okudum. Bunun üzerine kabile reisi gözlerini açtı ve iyileştiğini söyledi. Onlar buna karşılık bize otuz koyun verdiler. Koyunlardan birkaç tanesini kesip yedik. Ancak arkadaşlarımızdan bir kısmı yemedi. Medine'ye döndüğümüzde durum Hz. Peygamber'e (A.S.) arzedildi. Peygamber (A.S.) Efendimiz bana sordu:

- *Fâtiha'da manevî şifâ bulunduğunu nereden biliyordun?*

Ben de,

- Ya Resûlullah! o anda kalbime öyle doğdu, diye cevap verdim. Efendimiz (a.s.)

- *O koyunlardan yeyiniz ve bize de yediriniz*, buyurdu.”¹⁰⁸

Ayrıca Resûlullah (a.s.) Efendimizin, Muavvezeteyn'i okuyup kendi üzerine üflediğini Hz. Âişe (R.A.) bildirmiştir.¹⁰⁹

Şu ayet de onun şifa kaynağı olduğunu ifade eder:

“De ki: O, inananlar için doğru yolu gösteren bir kılavuzdur ve şifadır. İnanmayanlara gelince, onların kulaklarında bir ağırlık vardır ve Kur'an onlara kapalıdır. (Sanki) onlara uzak bir yerden çağırılıyor (da Kur'an'da ne söylendiğini anlamıyorlar.)”¹¹⁰

Kur'an'da Tedavi

Kur'an hastalıkların tedavisini tabî ve fitrî bir olay olarak görüp teşvik etmiştir:

¹⁰⁸ Dârekutnî - Ashab-ı Sünen - Tefsîr-i Kurtubî : 10/ 316.

¹⁰⁹ Buharî/Fezâil-i Kur'ân: 14-Ahmed: 6/114, 124, 166, 181 - Taberânî/ayn: 10- Kurtubî, 10/317.

¹¹⁰ Fussilet, 44.

“Artık gözünüzü açın! Ne zaman ki can köprücük kemiğine dayanır, "Tedavi edebilecek kimdir?" denir. (Can çekişen) bunun gerçek bir ayrılış olduğunu anlar.”¹¹¹

Demek ki tedavi edecek adam aramak tabii, fitrî bir olaydır. Bu da en azından yapılanın onaylanması demektir. Yine:

“Hastalandığım zaman bana şifâ veren O'dur”¹¹² ayeti bu konuda dolaylı yoldan olsa da şifa aramaya davettir. Çünkü Allah Teâlâ'nın kanunudur, kuluna verdiği her nimet ve rızık doğrudan gökten zembille indirmemiş, bir sebep ile vermiştir. O sebeplere tabi olup sıkı sarılmayı da emretmiştir.¹¹³

Sağlık en büyük nimettir. Onun değerini bilmek, korumak ve sağlıklı yaşam için Allah'a hamd ve şükür etmek gerekir. Hastalık durumunda da tedâviye başvurulmalıdır. Hz. Peygamber, aşağıdaki yazılacak olan sözleriyle insanları tedaviye yöneltmiştir. Kur'an'da geçen şu ayet, Müslüman tıp adamlarını ziyadesiyle hayran bırakmıştır. Koruyucu hekimlik konusunda bundan daha iyi bir öğüt verilemez:

“Yiyiniz ve içiniz, ancak aşırıya kaçmayınız! Gerçekten O (Allah), aşırıya kaçanları sevmez.”¹¹⁴

Yine Kur'an'da Eyyûb Peygamber'le ilgili olarak anlatılan kıssada¹¹⁵ kaplıca suyu ile tedaviden söz edilmektedir. Müfessir Taberî'ye göre tedavi edici iki ayrı su kaynağı mevcuttu: Eyyûb (AS), bunlardan birinde duş alarak yıkandı ve hastalığı iyileşti; diğlerinden ise içme suyu olarak yararlandı.

Kur'an'ın şer'î hükümleri arasında yer alan oruç¹¹⁶ üzerinde

¹¹¹ Kıyamet, 26-28.

¹¹² Şuarâ: 47/80.

¹¹³ “Ona (muhtaç olduğu) her şey için bir yol öğrettik. O da bir yol tutup gitti”. (Kehf, 84-85) Bu ayetin tefsirinde Elmalılı der ki: “Çünkü sebep olmak, eşyanın aslına ait değildir, Allah'ın bir tahsisidir.”

¹¹⁴ A'râf, 31.

¹¹⁵ Sâd, 42.

¹¹⁶ Bakara, 183.

özellikle durulması gerekmektedir: Orucun tıbbî bakımdan sağladığı yararlar günümüzde giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Öyle ki, bugün gelişmiş birçok ülkede özellikle bazı kronik rahatsızlıkların, her biri muhtelif süreleri kapsayan oruç tedavisiyle iyileştirildiği başlı başına bir tedavi ekolü bulunmaktadır. Oruç tutan kimselerin mide hastalıklarına pek az yakalandığı kuşkusuzdur. Orucun askeri, manevî vb. yönden sağladığı faydalar ise buradaki konumuzun dışında kalmaktadır.¹¹⁷

Kur'an-ı Kerim'de hastalara dair birçok ayetler vardır. Bu ayetlerde Allah Teâlâ hasta kullarından bazı teklifleri ya tamamen kaldırmakta, mesela cihat gibi veya sağlık zamanlarına kadar ertelemekte, mesela oruç veya hac gibi, ya da bazı kolaylıklar getirmektedir, mesela hasta namazı gibi. Hasta olan namazını ayakta duramıyorsa oturarak kılar. Oturamıyorsa yatarak kılar. Abdest alamıyorsa, teyemmüm eder. Bu konuyu ayetlerden örnekler getirerek uzatmak istemiyorum.

Kur'an Ve Şifa

Bu konuda Âdem Yerinde, DİA. için yazdığı “Şifa” maddesinde çok güzel bir özet çıkarır. Biz önce o özeti sunarak genel bir bilgi vermek istiyoruz. Sonra da bazı gerekli konularda tekrar ayrıntıya gireceğiz:

“Kur'an'da şifa kelimesi türevleriyle birlikte dört yerde dinî-ahlâkî (et-Tevbe 9/14; Yûnus 10/57; el-İsrâ 17/82; Fussilet 41/44), iki yerde bedenî (en-Nahl 16/69; eş-Şuarâ 26/80) hastalıkların tedavisi ve ilâcî mânasında yer almaktadır. Bu âyetler Abdülkerîm el-Kuşeyrî'den nakledilen bir keşfe atıfla şifa âyetleri diye anılmıştır (Zerkeşî, I, 435-436). Bunların ikisinde (el-İsrâ 17/82; Fussilet 41/44) Kur'an'ın inananlar için, birinde ise (Yûnus 10/57)

¹¹⁷ Bkz. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, 2/104-105. Hamidullah bu eserinde tıbb-ı nebevi hakkında geniş ve güzel bilgiler vermektedir. Bkz. İrfan y. İst. 1972, 2/ 100-109.

göğüslerde bulunan hastalıklar için şifa olduğu belirtilir. Son âyette şifa mev'iza, hidayet ve rahmet kelimeleriyle birlikte ve onlarla yakın anlamda kullanılmıştır.

Cehalet hastalığına ilâç anlamında ise besâir (cehaleti ve basîret körlüğünü gideren deliller, nurlar; el-En'âm 6/104; el-A'râf 7/203; el-Câsiye 45/20) ve burhan (en-Nisâ 4/174) kelimeleriyle benzer bir kapsama sahiptir. Fiil kipiyle geçtiği Tevbe sûresinin 14. âyetinde “içi ferahlatma, öfke, intikam vb. duyguları teskin etme” mânasındadır. Tefsirlerde kaydedildiğine göre âyet, Hudeybiye Antlaşması'na dayanarak Hz. Peygamber'le ittifak kuran Huzâalılar'a Bekiroğulları'nın antlaşmayı bozarak saldırması ve Kureyşliler'in de onlara yardım etmesi üzerine tecavüzkâr müşriklere karşı müminleri cihada teşvik etmek için inmiştir (Kurtubî, VIII, 87; Süyûtî, ed-Dürrü'l-menşûr, IV, 138).

Şifa kelimesi hadislerde de Kur'an'daki kullanımıyla paralellik arzedecek şekilde geçmektedir (Wensinck, el-Mu'cem, “şfy” md.). Şifanın karşısı olan maraz (hastalık) Kur'an'da genellikle inkâr, şirk, nifak; vehim ve kuşku gibi dinî-itikadî hastalıkları, bir yerde de “shevî zaaf” anlamında ahlâkî hastalığı (el-Ahzâb 33/12) anlatır. Bedensel hastalıklara ise daha çok marîz (hasta) kelimesi kapsamında işaret edilmiştir. İnanç, düşünce ve karakterdeki sapmayı, bozulmayı ifade eden hastalıkların kaynağı kalb/kulûb ve sadr/sudûr kelimeleriyle belirtilirken itikadî-fikrî ve ahlâkî hastalıklara yakalanmamış ya da yakalandıktan sonra mârifet/yakîn (tevhid) ve tövbe ilâcıyla şifa bulmuş kalpler için “kalb-i selîm” tabiri kullanılır (eş-Şuarâ 26/89). Yûnus sûresinin 57. âyetinde, “Size, ...göğüslerdeki hastalıklara şifa olan Kur'an geldi” buyurularak dinî ve ahlâkî hastalıkların ilâcının Kur'an olduğu bildirilirken bedenî hastalıkların tedavisi bağlamında balın şifa verici özelliğine dikkat çekilir (en-Nahl 16/69). Hz. İbrâhim'in diliyle, “Hastalandığımda O bana şifa verir” âyetiyle de (eş-Şuarâ 26/80) İslâm'ın ulûhiyyet ve tevhid anlayışına göre asıl şifayı verenin Allah Teâlâ olduğu vurgulanır. Nitekim “eş-şâfi” (şifa

veren) hadislerde Allah'ın isimleri kapsamında geçmektedir (Buhârî, “Tıb”, 38; Ebû Dâvûd, “Tıb”, 17; Tirmizî, “Cenâ'iz”, 4).

Müfessirler Kur'an'ın şifa oluşunu dönemlere göre farklı şekillerde yorumlamışlardır. Kur'an'ın bedenî hastalıklar için de şifa olduğu düşüncesi eskiden beri bulunmakla birlikte ilk devir müfessirleri Kur'an'ın şifa niteliğini daha çok cehalet, inkâr, şirk, nifak, tereddüt ve fâsıklık gibi hastalıklara şifa diye yorumlamışlardır. Tıpla da uğraştığı bilinen Fahreddin er-Râzî ile birlikte Kur'an'ın cismanî hastalıklara şifa olabileceği dile getirilmeye başlanmıştır. Ruhanî/mânevî hastalıkların en zararlısının ulûhiyyet, nübüvvet, âhiret, kazâ ve kader konusundaki yanlış inançlar olduğunu belirten Râzî, Kur'an'ın doğru inancı ortaya koyup bâtil inançları çürüterek itikadî hastalıklara, kötü ahlâktan menedip güzel ahlâka ve erdemli davranışlara yönelterek ahlâkî hastalıklara ve Allah'ın yüceltilip azgın şeytanların lânetlendiği âyetlerinin okunmasıyla da cismanî hastalıklara şifa olduğunu söyler (Mefâtîhu'l-ğayb, XXI, 29). Kur'an'ın bedenî hastalıklara şifa oluşuyla ilgili yorumun daha sık zikredilmesinde, Hz. Peygamber'in ve ashabın bedenî hastalıkların şifası için Kur'an'la rukye yaptıklarına dair bir kısım rivayetlerin etkisi olduğu anlaşılmaktadır (bk. Havâssü'l-Kur'ân; Rukye).

Sosyal bilimlerin bağımsız disiplinler haline gelerek kendi sistemlerini kurmaya çalıştıkları son devirlerde müfessirler Kur'an'ın şifa oluşunu, genellikle İslâm'ın fert ve cemiyetin istikamet ve ıslahı için getirdiği ilkeler temelinde sosyolojik bir bakışla açıklarlar. Buna göre Kur'an, İslâm'ın fert ve cemiyetin salahı için koyduğu kurallara bağlılığı engelleyen şehvî hastalıklarla kesin bilgiye ulaşmayı önleyen şüpheleri yok eden bir ilâçtır (Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'dî, I, 367; krş. Ahmed Mustafa el-Merâgî, XI, 122-123; XV, 82). Mevdûdî bunu kısaca Kur'an'ın bütün zihinsel, psikolojik, ahlâkî ve toplumsal hastalıklara şifa olduğu şeklinde ifade eder (Tefhîmü'l-Kur'ân, III, 70; krş. Elmalılı, IV, 3195). Kur'an'ın hangi alanlarda şifa verdiği konusundaki farklı

yaklaşımların yanı sıra onun ne türden bir şifa kabul edildiği konusunda da çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu bağlamda Kur'an'ın helâl ve haramı açıklayan bir beyan (Mukâtil b. Süleyman, II, 269), dini hurafe ve bid'atlardan arındırıp aslına döndüren bir ölçü (Mâtürîdî, VII, 82) olduğu yolundaki görüşler dikkate değerdir. İmâmiyye Şîası'nın müfessirlerinden Tabersî'ye göre Kur'an cehalet ve şüpheleri yok eden bir beyan, belâgat ve fesahatiyle Resûl-i Ekrem'in doğruluğunu gösteren bir mucize, ihtiva ettiği tevhid ve adalet ilkeleri, hükümleri, emsal ve hikmetleriyle insanlar için hem dünyada hem âhirette bir şifadır (Mecma'u'l-beyân, V, 673).

Fussilet sûresinin 44. âyetinde Kur'an'ın inananlar için mutlak mânada şifa oluşundan bahsedilmesi, ayrıca muhtelif âyetlerde kötü yaratıkların ve şeytanın şerrinden Allah'a sığınmanın öğütlenmesi yanında (en-Nahl 16/98; el-Mü'minûn 23/97-98; Fussilet 41/36; el-Felâk 113/1-5; en-Nâs 114/1-6) Hz. Peygamber'den, ashap ve tâbiinden gelen rivayetleri dikkate alan İslâm âlimleri sözlerinin anlaşılması, faydanın Allah'tan umulması ve şirke sebep teşkil etmemesi kaydıyla Allah'ın kelâmı, ismi veya sıfatları okunarak rukye yapılmasında bir sakınca görmezler. Bunun bir kâğıt üzerine yazılıp taşınmasını İmam Mâlik, Saîd b. Müseyyeb ve Muhammed el-Bâkır bazı şartlarla, İbn Sîrîn şartsız câiz kabul eder (bk. Muska). Bu şekilde hazırlanmış kâğıdın suya batırılıp suyunun şifa niyetiyle hastanın vücuduna dökülmesi, sürülmesi ya da ona içirilmesini de hastaya zarar verilmemesi şartıyla câiz görenler bulunmakla birlikte Hasan-ı Basrî ve İbrâhim en-Nehaî gibi âlimlerce uygun görülmemiştir (Kurtubî, X, 318-319; Âlûsî, XV, 146).

Ortaya koyduğu ilkelerle insanların beden sağlığının korunmasına önem veren Kur'an, "Onda -balda- insanlar için şifa vardır" âyetiyle (en-Nahl 16/69) bedensel hastalıkların tedavisi için tıbbî müdahale ve ilâç kullanımının gerekliliğine dikkat çeker. Fiziksel ve ruhsal hastalıkların tedavisinde izlenecek yöntemlere

dair işaretler taşıyan bu âyet hekimlere başvurularak hastalıkların iyileştirilmesi ve bu amaçla ilâç kullanılmasının İslâmiyet'in tevekkül, zühd ve takvâ anlayışına ters düşmediğini gösterir (Kurtubî, X, 138). Hz. Peygamber de Allah'ın ihtiyarlık ve ölüm dışında her hastalık için bir şifa yarattığını bildirmiş ve insanları tedavi olmaya teşvik etmiştir (Müsned, III, 156; IV, 278; Buhârî, "Tıb", 7; Müslim, "Selâm", 88, 89). Tıbbî gerçekleri dikkate alan müfessirler, bal hakkındaki âyetin umum ifadesini hususa yorarak balın ancak bazı hastalıklar için ilâç olabileceğini, hatta usulünce kullanılmadığı takdirde sağlığa zarar verebileceğini belirtirler (Semerkandî, II, 281; Zemahşerî, II, 418; İbn Atıyye, III, 406).

Kur'an'daki ifadelerden ve hadislerden bedenî hastalıkların ilâcının esas itibariyle maddî, ruhî hastalıkların ilâcının ise mânevî olduğu anlaşılmaktadır (Çetin, VII [1992], s. 73). Bu sebeple tıbbî müdahalenin gerektiği yerde sadece dua ve telkin yoluyla, rukye yapmakla yetinilmesi İslâmiyet'in hastalığa ve tedaviye yaklaşımına uygun düşmemektedir. Kur'an okumanın bazı fiziksel hastalıkların tedavisinde etkisinin görülmesi, sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde süreklilik arzeden fiziksel bir yasa (sünnetullah) niteliğinde değil Allah'ın meşîetine bağlı olarak gerçekleşen doğa üstü bir lutuf ya da imanın kazandırdığı yüksek moral gücünün fiziksel yansıması şeklinde değerlendirilmelidir. Dolayısıyla bugün tedavi edilebilen bedensel ve ruhsal hastalıkların tedavisi sürecinde şifanın Allah'tan olduğu inancıyla Kur'ân-ı Kerîm gibi kutsal sözlerin ruhanî şifa iksirinden de yararlanılabilir (bk. Tedavi).

Pozitif bilimlerin alanıyla ilgili âyetlerin yanında Hz. Peygamber'in hastalık ve tedaviye dair sözleri ve uygulamalarının, İslâmiyet'in erken dönemlerinden itibaren tıp biliminin ilgi görmesinin en önemli sebepleri arasında yer aldığı bilinmektedir. İslâm âlimleri konuyla ilgili naslardan hareketle bir literatür oluşturmuş (bk. Tıbb-ı Nebevî) ve tıbbî dinî ilimlerden sayan Süyûtî gibi âlimler, bazı Kur'an âyetlerinden koruyucu ve tedavi edici hekimliğin temel ilkelerine işaretler çıkarmışlardır (el-İtqân, IV, 2).

Kaynaklarda, Kur'an'ın hastalıkların tedavisinde tesirinin görülebilmesi için hastanın ruhî bir hazırlığının bulunmasının (niyet/teslimiyet) önemine işaret edilmektedir (İbnü'l-Arabî, III, 139; Kurtubî, X, 138). Nitekim Kur'an'ın inananlar için şifa, inanmayanlar için hüsrânlarını arttıran bir vesile (el-İsrâ 17/82) ya da kulaklarda sağırılık, gözlerde körlük (Fussilet 41/44) oluşu böyle bir hazırlığın bulunup bulunmamasıyla ilgilidir. Müfessirler bu durumu, aslında faydalı olan bir ilâcın bünyesi bunu kabul etmeyen kişi için fayda sağlamaması gibi Kur'an'ın da kendisine hürmet ve tâzim nazarıyla bakmayanlar için fayda vermeyeceği şeklinde izah ederler (Mâtürîdî, VIII, 345; krş. Zerkeşî, I, 280). Esasen Şuarâ sûresinin 80. âyetinde (yk.bk.), yaratıcılık sıfatının sadece Allah'a nisbet edilmesi gereğine işaretin yanı sıra tedavisine başlanmış bir hastalığın tedavisi sürecinde samimi bir iman ve tevekkül bilincinin sağlayacağı mânevî katkıya ima vardır.

Kur'ân-ı Kerîm tevhid öğretisiyle akla, gönüle ve davranışlara âhenk getirmesi, sağlam bir imanla tek yaratıcıya kulluğu öğretmesi, kalbi yanlış itikadlardan ve kişiyi kötü huylardan arındırması, insanı ruhsal bozukluklar ve cinsel sapıklıklardan koruması anlamında bir şifadır. Bugün materyalist ve septik felsefelerin etkisiyle yaygınlık kazanan fikrî ve dinî-ahlâkî sapmalar, sınırsız tüketim ve israf kültürünün yol açtığı sosyal hastalıklar ancak Kur'an'ın rehberliğinde tedavi edilebilir. Günah ve suçluluk psikolojisinden kaynaklanan korku, ümitsizlik, gerilim ve endişe gibi, bazan mâneviyatı zayıf kimseleri intihara kadar sürükleyebilen ruhsal rahatsızlıkların ve bunalımların tedavi yolu da günahkâr kullar için tövbe kapısının açık tutulduğunu bildiren ve her zaman ümitvar olmayı tavsiye eden Kur'an'da saklıdır.”¹¹⁸

¹¹⁸ Bkz. Âdem Yerinde, DİA. Şifa md. 39/ 129-131.

Sünnette Tedavi

Sağlığın ne büyük bir nimet olduğunu biliyoruz. Konu ile ilgili ayet ve hadisleri okuduğumuzda dinimizin bizden hastalandığımızda tedavi olmamızı istediğini anlamış oluruz. Bir imtihan gereği hasta olduğumuz zaman tedâvîye başvurmamız gerekir. Hiç şüphesiz hastalıklardan kurtulmak için ilaç kullanmak veya başka bir yolla tedavi olabilmek, Rabbimizin bu imtihanları kolaylaştırdığı bir rahmetidir. Bugün birçok hastalık, geliştirilen tedavi yöntemleri ve ilaçlar vesilesiyle tedavi edilebilmekte ve hasta kişilerin çeşitli hastalıkları kısa sürede geçirmeleri sağlanmaktadır. Hz. Peygamber Efendimiz, aşağıdaki sözleriyle insanları tedaviye yöneltmiştir:

*"Ey Allah'ın kulları, tedâvî olunuz. Çünkü Allah, koyduğu her hastalığın ilâcını da koymuştur. Yalnız bir derdin çâresi yoktur, o da ihtiyarlıktır."*¹¹⁹

*"Yüce Allah, hastalığı da, ilâcı da yaratmıştır. Tedâvî olunuz."*¹²⁰

*"Allah, indirdiği her hastalığın şifâsını da indirmiştir."*¹²¹

*"Her derdin bir devası vardır, ilâcına rastlayınca hastalık iyi olur."*¹²²

*"Allah, hiçbir hastalık indirmemiştir ki onun ilâcını (şifâsını) da indirmiş olmasın."*¹²³

*"Tedâvî olunuz. Çünkü Allah, sâ'm (ölüm) ve ihtiyarlık dışında her hastalığa bir ilâç indirmiştir."*¹²⁴

¹¹⁹ İbn Mâce, Tıb, h. no: 3456; Tirmizî, Tıb, bâbu mâ câ'e fi'd-devâ'i ve'l-Hassi aleyhi, no.: 2038; İbn Hanbel, Müsned, İbn Hibbân, Müstedrek, Üsâme ibn Serik'ten.

¹²⁰ İbn Hanbel, Müsned, Enes'ten.

¹²¹ İbn Mâce, Tıb: 1, h. 3438,3439.

¹²² Müslim, Selâm, h. no.: 2204.

¹²³ İbn Mâce, Tıb, h. no.: 3439; Ebu Nu'aym, Tıb.

¹²⁴ Heysemî, Mevâridü'z-zam'ân, Tıb, b. Tedâvî, h. no: 1395.

*"Ey insanlar, tedâvî olunuz. Çünkü Allah ölüm ve ihtiyarlık dışında, yarattığı her hastalığın şifâsını da yaratmıştır."*¹²⁵

*"Hastalığı indiren, şifâsını da indirmiştir."*¹²⁶

*"Hastalığı indiren, şifâyı da indirmiştir. O, indirdiği her hastalığın şifâsını da indirmiştir. Yalnız ihtiyarlığın çaresi yoktur."*¹²⁷

Bu emirleriyle insanları tedâvîye yönelten Peygamber (s.a.v.), şu hadîsleriyle de hastalığın bir yerden başka yerlere taşınmasını önlemeyi amaçlamış, yani bir karantina tedbiri koymuştur:

*"Bir yerde veba çıktığını duyarsanız oraya girmeyiniz. Sizin bulunduğunuz yerde veba çıkarsa oradan çıkmayınız."*¹²⁸

Bilindiği gibi sağlıkta önemli olan, hasta olmamak için çabalamaktır. Buna hıfzussıha ve koruyucu hekimlik diyoruz. İşte dinimiz buna dikkat etmiş, mikropların esas barındığı yerler olan saç, tırnak araları, koltuk altları ve benzeri gizli ve kirli kalan yerlerin temizliğini hep tavsiye etmiştir. İşte bakınız, Sevgili Peygamberimiz (sav)'in şu emirlerine uyulursa mikropların üremesi önlenmiş olur:

*"Beş şey, yaratılış (fıtrat) gereğidir: Sünnet olmak, edep yerlerinin kıllarını traş etmek, koltuk altı kıllarını yolmak -yahut traş etmek -, tırnakları kesmek, bıyıkları kısaltmak."*¹²⁹

"Aşağıdaki on şeyin yapılmasına doğal ihtiyaç vardır: Bıyığı kısaltmak, sakal bırakmak, misvak kullanmak (dişleri fırçalamak), burnu su çekerek yıkamak, tırnakları kesmek, (elleri güzelce yıkayıp)

¹²⁵ Taberânî, İbn Abbâs'tan; Ebû Nu'aym, Tıb, Ebû Hüreyre'den.

¹²⁶ Ebu Nu'aym, Ebû Hüreyre'den.

¹²⁷ Taberânî, Safvân ibn Assâl. Bu hadîsler için bakınız: Kenzu'l-Ummâl: 10/3-7.

¹²⁸ Buhârî, K.76,b.30,31.

¹²⁹ Buhârî, Libâs: 63,64.

parmak boğumlarını temizlemek, koltuk ve kasıklardaki kılları gidermek, istincâ (gaita çıkan yeri temizlemek).¹³⁰

İnsan kendi sağlığını korumak için bu kurallara uymasına rağmen diyelim ki yine de hasta oldu. İşte o zaman hastalıktan kurtulmak için şifa arayıp tedavi yollarına başvuracaktır.

Tedavi Olmak

Konuyla ilgili hadisleri görelim:

“Ey Allah’ın kulları! Tedâvi olun, çünkü Allah, yarattığı her hastalık için mutlaka bir şifâ veya devâ yaratmıştır. Ancak bir dert müstesnâ; o da ihtiyarlıktır.”¹³¹

“Her derdin bir devâsı vardır. Onun için, derdin devâsı bulunduğu zaman o dert iyi olur.”¹³²

“Allah Teâlâ hastalığı da ilâcı da indirmiş ve her hastalığa bir ilâç var etmiştir. Öyleyse tedâvi olun. Ancak, haram olan şeyle tedâvi olmayın.”¹³³

Yaralanıp kanı kesilmeyen bir adam için Hz. Peygamber Benû Enmâr kabilesinden iki kişiyi çağırıp *“Tıp ilmini hanginiz daha iyi biliyor?”* diye sorunca, birisi *“tıbbın faydası var mıdır?”* diye sormuştu. O zaman Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *“Derdi veren dermânını da vermiştir.”¹³⁴*

“Ümmetim içinde yetmiş bin kişi, hesapsız cennete girecektir. Onlar: Şûm tutmayan, yaralarını dağlamayan, afsun yapmayan ve yalnız Allah’a tevekkül eden kimselerdir.”¹³⁵

¹³⁰ Müslim, Taharet: 56; Ebû Dâvûd, Taharet: 29; Nesâ’î, Zînet: 1.

¹³¹ Tirmizî, Tıb 2; Ebû Dâvud, Tıb 1; İbn Mâce, Tıb 1; Ahmed bin Hanbel, III/156.

¹³² Buhârî, Tıb 1; Müslim, Selâm 69, Fedâil 92; Ebû Dâvud, Tıb 1.

¹³³ Ebû Dâvud, Tıb 11.

¹³⁴ Muvattâ, Ayn, 16.

¹³⁵ Buhârî, Tıb 42.

“Birinizin yemeğine yahut içeceğine sinek düşerse onu yemeğine yahut içeceğine daldırsın da sonra atsın. Çünkü sinek bir kanadında hastalık taşıyorsa diğerinde de şifâ taşıyor.”¹³⁶

“Kim tiptan anlamadığı halde tabîblik (doktorluk) yapmaya kalkarsa, zararı kendisine ödettirilir.”¹³⁷

Hadislerde Hastalıklar ve Tedâvi Yolları

a) Perhiz:

Perhiz ve mideyi sağlıklı kullanma en eski tedavi yollarından birisidir ve sünnette de teşvik görmüştür. Peygamber Efendimizin (sav) şu hadisleri buna örnektir:

“Hastanızı yemeye (ve içmeye) zorlamayın. Çünkü onlara Allah Teâlâ yedirir ve içirir.”¹³⁸

İbrahim Canan bu hadisin şerhinde şu bilgileri verir: “Resulullah (sav) burada hastalara onların iştahları olmadıkça bir şey yiyip içmek hususunda zorlamamayı tavsiye etmektedir. Bu hususta ikna için “onları Allah'ın yedirip yitirdiğini” beyan buyurur.

Tababete giren bu hadisi de Resul-i Ekrem Efendimizin mucizelerinden biri sayabiliriz. Zira günümüz tababeti de iştahı kesilen hastaya zorla yedirmenin ona fayda değil zarar vereceğini belirtir. Bir Batılı, oruçla tedavi metodu geliştiren Doktor Dewey'in çalışmalarını anlatırken şöyle der:

“O zamandan beri hayati kimya (biokimya) ortaya çıkarmıştır ki vücut harareti 38 dereceyi aşar aşmaz sindirim sistemindeki guddeler enzim (sindirim mayası) salgısını durdurmakta ve taze sıkılmış meyve suyu dışındaki bütün gıdalar, hazmı sağlayacak hiç bir enzim ile karşılaşmamaktadır. Binnetice bu halde alınan gıdalar bağırsaklarda çürdüğü için zehirlenme hasıl etmekte, herhangi bir fayda temin etmemektedir. Dewey ispatladı ki ateşli hastaların kilo kaybı onları aç bıraktığımız zaman, zorla getirdiğimiz zamana

¹³⁶ (Buhârî, Bed'u'l-Halk 17, Tıb, 58; Ebû Dâvud, Et'ime 48; İbn Mâce, 31; Ahmed bin Hanbel, II/229, 246; Dârimî, Et'ime 12.

¹³⁷ Ebû Dâvûd, Diyet 23.

¹³⁸ Tirmizî, Tıb 4; İbn Mâce, Tıb 4.

nispette daha fazladır. Üstelik Hazım ameliyesinin gerektirdiği muayyen enerji sarfı bünyenin hastalığa karşı mücadele edebilmek için muhtaç olduğu hayatî gücü o nisbette azaltmaktadır.”¹³⁹

*"Telbîne (bulamaç şeklinde sütlü gıdâ) hastanın kalbine rahatlık verir, üzüntüleri de giderir."*¹⁴⁰

Ümmü'l Münzir'den şöyle rivâyet edilmiştir:

"Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Ali ile bana geldi. Bizim de asılı hurma salkımlarımız vardı. Rasûl-i Ekrem onlardan yemeye başladı. Hz. Ali de onunla beraber yiyordu. Rasûlullah Hz. Ali'ye şöyle dedi:

- Ali, sakın ha! Yeme, çünkü sen nekâhet devresindesin.

Bunun üzerine Hz. Ali oturdu. Rasûlullah ise yemeye devam ediyordu. Sonra onlara pancar ve arpa ekmeği pişirdim; o zaman Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:

- Ey Ali, bundan çekinmeden ye. Bu senin için en münâsip yemektir.”¹⁴¹

*"Hastanız bir şey isteyince, onu (iştahını çeken, kendisine zarar vermeyen şeylerden) yedin!"*¹⁴²

*"Zeytinyağı yiyin ve sürünün. Çünkü o, mübârek bir ağacın ürünüdür."*¹⁴³

*"Mü'min karnını tamamen doyurmaz."*¹⁴⁴

Hacamat

Rasûl-i Ekrem, kan aldırmanın en iyi bir tedâvi şekli olduğunu¹⁴⁵ söyler, Aç karnına kan almayı tavsiye eder¹⁴⁶, Kendisi

¹³⁹ Bkz. Kütüb-ü Sitte Tercüme ve Şerhi, 11/260-261.

¹⁴⁰ Buhârî, Tıb 8, Et'ime 24; Müslim, Selâm 90.

¹⁴¹ Tirmizî, Tıb 1; İbn Mâce, Tıb 3.

¹⁴² İbn Mâce, Tıb 2, Cenâiz 1.

¹⁴³ İbn Mâce, Et'ime 34.

¹⁴⁴ Dârimî, Vesâyâ 1, hadis no: 108.

¹⁴⁵ Buhârî, Tıb 13; Müslim, Mûsâkât 62.

¹⁴⁶ İbn Mâce, Tıb, 22.

her ayın 17, 19 ve 21'inde¹⁴⁷ ensesinin yan iki damarından ve iki omurga arasındaki damardan kan aldırır¹⁴⁸.

*"Kan alan (hacamatçı) köle ne iyidir. Kan almak sulbün (yükünü) hafifletir ve gözleri kuvvetlendirir."*¹⁴⁹

İbn Mes'ud (r.a.)'dan şöyle rivâyet edilmiştir:

"Hz. Peygamber isrâ ve mi'râc gecesini anlattı: Meleklerden hangi topluluğa uğradı ise kendisine 'ümmetine kan almayı emret' dediler."¹⁵⁰

Su ile Serinletme

*"Hummâ (ateşli hastalığın harâreti) Cehennem'in şiddetindendir. Sizler o harâreti su ile serinletin."*¹⁵¹

Hava Değişikliği, Tebdîl-i Mekân

*"Yolculuğa çıkın, sıhhat bulursunuz."*¹⁵²

*"Hz. Peygamber bahçelerde namaz kılmayı severdi."*¹⁵³

*"Biriniz güneşte oturur da ona gölge gelirse, yerini değiştirsin (vücudunun bir kısmı güneşte, bir kısmı gölgede kalmasın)."*¹⁵⁴

İlâçla Tedâvi

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)'den şöyle rivâyet edilmiştir:

"Rasûl-i Ekrem'e bir kişi gelerek

- Yâ Rasûlallah, kardeşimin karnı ağrıyor (ishal oldu) demişti.

Rasûl-i Ekrem de:

- *Bal şerbeti içir*, buyurdu.

¹⁴⁷ Tirmizî, Tıb 12; Ebû Dâvud, Tıb 5; Ahmed bin Hanbel, I/354.

¹⁴⁸ İbn Mâce, Tıb 21.

¹⁴⁹ Tirmizî, Tıb 12; İbn Mâce, Tıb 20.

¹⁵⁰ Tirmizî, Tıb 12; İbn Mâce, Tıb 20; Ahmed bin Hanbel, I/354.

¹⁵¹ Buhârî, Tıb 28; Müslim, Selâm 78.

¹⁵² Ahmed bin Hanbel, II/38.

¹⁵³ Tirmizî, Salât 136.

¹⁵⁴ Ahmed bin Hanbel, II/383.

Sonra bu adam ikinci defa gelerek hastalığının geçmediğini söyledi. Hz. Peygamber yine

- *Bal şerbeti içir*, buyurdu.

Adamın üçüncü gelişinde de Hz. Peygamber yine

- *Bal şerbeti içirin* dedi. Adam, dördüncü gelişinde;

- *İçirdim*, (fakat ishali ve ağrısı geçmedi, arttı) deyince, Hz.

Peygamber:

- *Allah sözünde doğrudur, fakat kardeşinin karnı yalancıdır, haydi yine bal şerbeti içir*, buyurdu.

Hasta, dördüncü defa içince iyileşti.”¹⁵⁵

*"Şifâ üç şeydedir: Bal şerbeti içmek, kan aldırarak, vücudu ateşle dağlamak. Fakat ümmetimi ateşle dağlamaktan men ederim."*¹⁵⁶

"Şu kara tane (çörek otu) sâ'm'dan başka her hastalığa şifâdır." Hz. Âişe sordu: *'Sâ'm nedir?'* Rasûl-i Ekrem: *"Ölümdür"* diye cevap verdi”¹⁵⁷.

*"Kim sabahleyin acve denilen hurmadan yedi tane yerse, o gün zehir ve sihir ona zarar vermez."*¹⁵⁸

*"Yer mantarının (kem'e) suyu göze şifâdır."*¹⁵⁹

Gözü ağrıyan kimse için Hz. Peygamber (s.a.s.) *"Gözlerini sabir ile tedâvi et"* buyurmuştur.¹⁶⁰

Rasûlullah, ramed denilen göz ağrısı için sürme taşı tavsiye ederek şöyle buyurmuştur:

*"Sürme taşı (ismid) ile sürme çekin. Çünkü ismid, gözü açar ve kirpikleri besler."*¹⁶¹

¹⁵⁵ Buhârî, Tıb 4, 24; Müslim, Selâm 91.

¹⁵⁶ Buhârî, Tıb 3, 4, 10; Müslim, Selâm 71.

¹⁵⁷ Müslim, Selâm 88.

¹⁵⁸ Buhârî, Et'ime 43, Tıb 52.

¹⁵⁹ Tirmizî, Tıb 22; Ahmed bin Hanbel, V/346, 351.

¹⁶⁰ Müslim, Hacc 89; Ebû Dâvud, Menâsik 36; Tirmizî, Hacc 104.

¹⁶¹ Ebû Dâvud, Libâs 13; Tirmizî, Libâs 22.

*“Niçin boğaz hastalığını çocuklarınızın boğazını elle sıkıştırıp dürtmek sûretiyle tedâvi ediyorsunuz? Şu ûd-i Hindîyi kullanmaya devam edin. Çünkü bu Hint bitkisinde yedi türlü şifâ vardır. Bu, aynı zamanda zâtü'l-cenb hastalığının da ilâcıdır. Uzre hastalığı için burundan, zâtü'l-cenb hastalığı için de ağızdan verilir.”*¹⁶²

Umeys'in kızı Esmâ'ya Rasûlullah (s.a.s.):

- *Müşil olarak ne kullanıyorsun?* diye sorduğunda Esmâ:
- *Şubrum kullanıyorum, diye cevap verince Hz. Peygamber:*
- *O keskin ve ağırdır, buyurdu.*

Esmâ diyor ki: ‘Sonra senâ otu (sinameki) kullandım, bunun üzerine Rasûl-i Ekrem:

- *Kendisinde ölüme karşı şifâ bulunan bir ilâç olsaydı senâda (sinamekide) olurdu”* buyurdu.”¹⁶³

Duâ

Dua da başlı başına bir tedavi şeklidir. Yukarıda Kur'an ve sünnette şifayı anlatırken bunun değerine dikkat çekmiştik. Yine yukarıda hastanın kendisine ve başkalarına duasının makbul olduğunu yazmıştık. Burada kısaca hatırlatalım istedik. Hastayı ziyaret edenler de ona dua etmelidirler. Bu duada da şifa olur inşallah. Nitekim Sevgili Peygamberimiz (sav)'in şu hadisini biliyoruz:

*“Kim, henüz eceli gelmemiş bir hastayı ziyâret eder de onun başucunda yedi kere; ‘Es’elullahe’l-azîm Rabbe’l-arşe’l-azîm en yeşfiyeke (Büyük arşın sahibi Yüce Allah’tan seni iyi etmesini dilerim)’ diye duâ ederse, Allah o hastayı iyi eder.”*¹⁶⁴

Resul-i Ekrem Efendimiz (s.a.v.) hasta bir bedevîyi ziyâret etti. Her hastayı ziyâret ettiğinde yaptığı gibi ona da şöyle buyurdu:

¹⁶² Buhârî, Tıb 10, 23, 26; Müslim, Selâm 86, 87)

¹⁶³ Tirmizî, Tıb 30; Ahmed bin Hanbel, II/369.

¹⁶⁴ Ebû Dâvud, Cenâiz 8; Tirmizî, Tıb 32.

“Geçmiş olsun, hastalığın günahlarına keffâret olur inşâallah!”¹⁶⁵

Hz. Âişe (r.a.) şöyle diyor: "Rasûlullah hastalandığında kendi üzerine muavvizât sûreleri (İhlâs, Felak, Nâs sûreleri) okumak âtiyadında idi. Hastalığı şiddetlendiği zaman ona ben okur ve elinin bereketini ümit ederek kendi eliyle kendisini meshederdim."¹⁶⁶

Konu hakkında tedavi ve şifa bahsinde yeterli bilgi verileceği için şimdilik bu kadarla yetiniyoruz.

Bitkiler Ve Balda Şifa

Ağaçlar, bitkiler, çiçekler ve meyvelerde şifalar vardır. Bal arısı da üretimini bunlardan sağlar. Bu yüzden balın yararlarından bahseden şu ayetler de son derece ilginçtir:

“Rabbin bal arısına: Dağlardan, ağaçlardan ve insanların yaptıkları çardaklardan kendine evler (kovanlar) edin. Sonra meyvelerin her birinden ye ve Rabbinin sana kolaylaştırdığı yaylın yollarına gir, diye ilham etti. Onların karınlarından renkleri çeşitli bir şerbet (bal) çıkar ki, onda insanlar için şifa vardır. Elbette bunda düşünen bir kavim için büyük bir ibret vardır.”¹⁶⁷

Balın her biri farklı özelliklere sahip çeşitli çiçeklerden meydana geldiğini gören tıbbî tedavi uzmanları, çeşitli bal türlerini ya da bunların karışımlarını esas alan ayrı bir bilim dalı geliştirmişlerdir. Ancak bu, son dönemlerde ortaya çıkmış, yani modern bir yöntemdir. Oysa Resulullah (AS), çeşitli hastalıkların tedavisi için balı tavsiye etmiş ve rivayetlerden de anlaşıldığına göre, bu tedavi yöntemi başarılı sonuçlar vermiştir.

Kur'an, hastalıklara karşı sabırlı olmamızı öğütler:

¹⁶⁵ Buhârî, Tevhid 31, Menâkıb 25, Merdâ, 10, 14.

¹⁶⁶ Müslim, Selâm 51.

¹⁶⁷ Nahl, 68-69.

“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaplara, peygamberlere inanır. (Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekât verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Müttakiler ancak onlardır!”¹⁶⁸

Hastalara Moral

Süleyman Ateş, “**Ve hased ettiği zaman hasedcinin şerrinden (sıgımırım)**”¹⁶⁹ ayetinin yorumunda şunları söyler:

“Hased maddesinde ayrıntı ile yazdığımız üzere Şeyh Tantâvî, bu âyetin tefsiri münasebetiyle, telkinin, moral vermenin ruh üzerindeki etkisi hakkında şunları yazmıştır: ‘Bu çağda ortaya çıkan ruh bilimleri, insanlara çok ruhsal yarar sağlamıştır. Ruhçulukla uğraşanlar, bazı ruhların dirilere yardım ettiğini söylüyorlar. Bu da şöyle olmaktadır:

“İnsanda 'es-sâilul-mıknâtîsî: manyetik sıvı (perisperî)' denen bir şey vardır. Ruh, bu manyetik sıvıyı, kendinde bulunan elektrige, mıknatısa benzer bir sıvı ile karıştırır. Ruhun sıvısı, dirinin sıvısıyla karışınca bundan hastaların iyileşmesi, bazı işlerin olması, ışıkların görünmesi, masaların hareketi, sandalyelerin kalkması, evlerin sallanması gibi şeyler olur. Şayet bu işler şerli ruhlar tarafından yapılmış ise zarar vermek veya dirilerle alay etmek için olur. Eğer iyi ruhlar tarafından yapılırsa öğretmek ve yarar vermek içindir. Yapılan birçok deney, (bu seanslarda) hastaların iyi olduğunu göstermiştir. Meselâ birine günde birkaç dakika 'Ben hasta değilim, sağlamım' cümlesini yinelemesi söylenmiş, birkaç gün sonra adamın

¹⁶⁸ Bakara, 177.

¹⁶⁹ Felak, 20/5.

iyi olduğu görölmüştür. Bazı doktorlar bunu sadece ruh hastalıklarında kullanmışlar, bazıları da bütün hastalıklara uygulamışlardır. Ruhun insan üzerindeki etkisini anlamak için şöyle bir işlem yapılmıştır:

İdam mahkûmu olan bir adamı getirip gözlerini bağlamışlar, ona başını kestikleri sanısını vermek için boynuna sıcak su dökmüşler ve ona boynunun kesilip kan aktığı zannını vermişler, adam ölmüş.

Ruhsal uyutmanın çok örnekleri vardır. Uyutulan her insanda bunun izi görülür. Uyutan, uyutulana ne emretse uyutulanda o olur. Bu, sırf onun öyle inanmasından olmaktadır. Uyutulanın inancı, kendisinde hüzn, sevinç, güçlölük ve zayıflık meydana getirir. Çünkü onun ruhu, bu işleri yapacak biçimde (düşüncelerden) boşalmış, kendisini yalnız bu işlere tahsis etmiş ve uyutanın emrine vermiştir. Ruhu belli işlere yöneltmenin etkileri bilinmektedir. Sevginin, buğzun, ruhlar üzerindeki etkileri de açıktır. İnsan, kalbini birini sevmeye yöneltse o insanı sevmeye; sevmemeğe yöneltse ondan nefret etmeye başlar."¹⁷⁰

Tedaviyi Teşvik

Bütün bunlardan sonra insan şayet hasta olursa ona, her hastalığın devasının da olacağını bildirip ümitlendirerek tedaviye teşvik etmiş, kendisi de o zamanda bilinen perhiz, kan aldırma, soğuk su ile serinletme, hava değişikliği ve birçok bitkilerden oluşan ilaçlarla tedavi olmuş ve etmiştir. İslamın diğer esaslarıyla beraber bu esaslara da uyan müminlerin hasta olma ihtimali çok çok azdır.

Konu ile ilgili ciltler dolusu kitaplar vardır. “Tıbb-ı Nebevî” bizde özel bir bilgi alanıdır. Değerli bir özet ve yukarıdaki bilgilerin ana kaynaklardan bulunup incelenebilmesi ve değerlendirilebilmesi

¹⁷⁰ Prof. Dr.Süleyman Ateş, Kur'an Ansiklopedisi, Kuba Yayınları: 18/293-295.

için, Mehmet Denizkuşları'nın "Peygamberimiz ve Tıp" adlı eserine bakılabilir.¹

Bunlardan başka bütün bu hastalıkların tedavisi için gerekli doktor, ilaç, bina ve diğer personel istihdamından kaynaklanan maddi harcamalar ve çalışamayan hastalardan dolayı kaybedilen iş gücü ve onların bakımı da hesaplanırsa, bunun kaybedilen huzur ve mutluluktan öte ekonomik açıdan ülke için ne kadar pahalıya malolduğu da ayrıca anlaşılır. Büyük ekonomik kayıplardır bunlar ve çoğu da imanlı insanlarda olmayacaktır. Yani temiz olan, zina yapmayarak çeşitli vücut ve zührevi hastalıklara yakalanmayan, alkol, uyuşturucu ve sigara kullanmayan, düzenli bir hayat yaşamakla dengeli ve sağlıklı olan insanlar. Dolayısıyla zengin, kalkınmış, müreffeh ve mutlu bir ülke... İşte bunlar imanın kazandırdığı iyi korunması gereken değerleridir, kıymetleridir.

Ayrıca birçok trafik kazalarında ölüm veya sakat kalmalar, suçlar ve cinayetlerle yine ölüm, sakat kalma veya hapiste çürümeler, alkol, uyuşturucu ve fuhşun kol gezdiği pislik yuvalarında yaşarken ölmeler, kaldırımlarda izzetsizce sürünmelerle bir ömrü heder etmeler ile imansızlık arasında, imanın gerektirdiği hayatı yaşamama arasında doğrudan ilişkiler vardır. Hatta savaşlarda ölme, yaralanma ve sakat kalmalar ile yine iman veya imansızlığın çok yakından ilişkileri vardır.

Biz bütün bunlar için müstakil bahisler açmağa ve uzun istatistikler sunmaya gerek görmüyoruz. Sanırım buna işaret etmemiz, üstünde düşünüp değerlendirmemize ve imanın kıymetini idrak etmemize yetecektir.

Tedâvînin Hükmü

İslam'da hükmü olmayan bir konu yoktur. O yüzden hayatın her alanını İslam kanunları doldurur. Bu yüzden başka dinlerden ve sistemlerden kanun almaya gerek yoktur Müslümanlar için. Zaten

¹ M. Denizkuşları, Marifet y. İst. 1981

haramdır, vebaldır, gûnahtır, zulümdür, ayıptır. Bu yüzden “İslam’da laiklik yoktur” diyoruz. Haliyle sağlığın da, hastalığın ve tedavinin de birçok hükümleri vardır. Müslümanların bunları bilmeleri gerekir. Bu konular fıkıh kitaplarında ayrı kısımlarda da olsa genişçe işlenmiştir. Şimdi bu konuda bazı özet bilgiler sunalım.

Abdullah Kahraman bu konuda şu bilgileri verir: “Konuya ilişkin deliller ışığında fakihlerin çoğunluğu genelde tedavinin sünnet, mendup veya müstehap, iyileşmenin kesin görüldüğü durumlarda ise vâcip olduğu kanaatine varmıştır. Bu husustaki değerlendirmelerde tevekkülle ilgili açıklamaların da önemli bir yer tuttuğu görülür.

Birçok fakih tedaviyi terkedip tevekküle sığınmanın dinin ruhuna, hikmete ve tevekkülün özüne ters düşen ve acziyeti meşrulaştırmaya yol açan bir tutum olduğuna, saf tevhid inancının ancak meşrû sebeplere gerektiği kadar başvurularak korunabileceğine dikkat çekmiştir (a.g.e., IV, 15).

Buna karşılık, “Hastalandığım zaman bana şifa veren O’dur” âyetinin (eş-Şuarâ 26/80) ve dağlama, okuma usulleriyle tedaviyi tevekküle aykırı sayan hadislerin (Müslim, “Îmân”, 371; Tirmizî, “Tıb”, 14) lafzını dikkate alan bir grup ulemâ tedaviyi tevekkül anlayışına aykırı görerek mekruh saymıştır. Bu âyet ve hadisler çoğunluk tarafından şifanın Allah’tan geldiği inancının terkedildiği, tedavide İslâm inancına aykırı sözler sarfedildiği ve tedavi yönteminin hastalığa şifa vereceği ihtimalinin zayıf olduğu durumlarla açıklanmıştır.

Bazı fakihler tedavi-tevekkül ilişkisi konusunda şöyle bir ayırma gitmiştir: Hayatî tehlike içinde bulunup fayda vereceği kesin görülen tedavi yöntemlerine başvurmamak haramdır, zira bu tutumun tevekkülle ilgisi yoktur. Kan aldırma ve müşhil kullanma gibi hastaya faydası kesinlik taşımayan yollarla tedavi tevekküle aykırı değildir. Dağlama ve okuma gibi faydası vehme dayalı yöntemleri terketmek ise tevekküle daha uygundur (el-Fetâva’l-Hindiyye, V, 355).

Tıbbın gelişmesine paralel olarak tedavi yöntemleri farklılık arzetsse de masaj ve dağlama gibi doğal, bitki ve çeşitli karışımlardan ilâç yapma gibi kimyasal ve okuyup dua etme şeklindeki mânevî ve dinî yöntemlerle tedavi eskiden beri uygulanagelmıştır. Modern tıbbın gelişmesiyle birlikte kemoterapi, psikoterapi, fizik tedavi, organ nakli ve cerrahî müdahaleler sıkça başvurulmuş tedavi yöntemleri haline gelmiştir. Dinen yasaklanmayan ve yasaklanmış madde içermeyen her türlü gıda, bitki ve ilâç kullanımı, masaj, kan aldırma, perhiz vb. tabii yollarla tedavi ve uzmanlarca gerekli görülen cerrahî müdahalelerin câiz olduğu hususunda görüş birliği vardır.

Tüketimi, giyimi veya kendisinden faydalanılması dinen yasaklanmış şarap, alkol, uyuşturucu madde, domuz eti, kan, altın, ipek ve necis maddelerin tedavide kullanımıyla kan, doku ve organ nakli ve mûsikiyle tedavinin hükmü tartışılmıştır (bk. Kan; Organ Nakli). Fakihler, haram ve necis maddelerin yerini tutacak helâl ve temiz maddelerin varlığı ve hayatî tehlike bulunmaması durumunda bu tür nesnelerle tedavinin câiz olmadığı hususunda görüş birliğine varmıştır.

Zaruret ve ihtiyaç durumunda haramla tedavi konusundaki görüşler ise şöyle özetlenebilir:

1. Câiz değildir. Bu görüş sahipleri şarap vb. zararlı ve necis şeyleri haram kılan âyetlere (el-Mâide 5/90; el-A'râf 7/157), şarap ve haramla tedaviyi yasaklayan hadislerle (Müslim, "Eşribe", 12; Ebû Dâvûd, "Tıb", 11) dayandıkları gibi dönemlerindeki tıbbî gelişmeleri ve tedavi usullerini dikkate alarak necis ve haramla tedavide şifanın kesin olmadığını ve onun yerine helâl maddelerin bulunabileceğini gerekçe göstermişlerdir. Onlara göre hastalıkla (maraz) çaresiz kalma hali (ıztırar) birbirinden farklıdır. Açlıktan veya susuzluktan ölecek duruma gelmiş bir kimsenin haram bir maddeyi yemesi veya içmesi helâl kılınmıştır; zira bu maddenin onun durumuna çare olacağı kesindir ve bundan başka bir seçeneği yoktur. Hastalık halinde ise haram maddelerle tedavinin sonuç

vereceği kesin bilinmediği gibi başka helâl madde elde etme imkânı da bulunabilir. Başta Hanbelîler olmak üzere genel olarak Mâlikî, Zeydî ve Ca'ferîler'le bazı Hanefîler bu görüşü benimsemiştir.

2. Câizdir. Hastalığı zaruret kapsamında değerlendiren fakihler haram maddelerin ıztırar halinde yenilmesi ve içilmesine ruhsat veren âyetlerle (el-Bakara 2/173; el-Mâide 5/3; el-En'âm 6/119) bazı durumlarda necis bir nesne ile tedaviye (Buhârî, "Tıb", 5-6; Müslim, "Kaşâme", 9-11), altın ve ipek kullanımına (Tirmizî, "Libâs", 2, 31) izin veren hadislerle ve, "Zaruretler memnu olan şeyleri mubah kılar"; "Meşakkat teysîri celbeder" (Mecelle, md. 17, 21) gibi genel fıkıh prensiplerine dayanarak haramla tedaviye cevaz vermişlerdir. Bu âlimler, haram maddelerle tedaviyi yasaklayan hadislerin bir kısmını zayıf bulurken bir kısmının, hastalığın bu maddeyle tedavisinin zaruri sayılmadığı veya uzman doktor önerisinin bulunmadığı yahut bunun yerine helâl maddenin mevcut olduğu durumlarla ilgili bulunduğu yorumunu yapmışlardır (Aynî, III, 33-35; Şevkânî, VIII, 229). Başta Zâhirîler'ce savunulan bu görüşün bazı Hanefîler tarafından da benimsendiği kaydedilir.

3. Farklı durumları ayırmak gerekir. Bu grupta yer alan fakihler değişik ölçülere göre haram nesne ile tedavi durumları arasında ayırım yapar. Meselâ Şâfiî mezhebinde sarhoşluk veren maddeler (müskirat) ayrı ele alınmış, belirli şartlar dahilinde müskirat dışındaki her çeşit necis ve haram madde ile tedavinin cevabına hükmedilmiştir. Ancak bazı Şâfiî fakihleri başka maddelerle karışık olması, sarhoşluk vermeyecek ölçüde kullanılması ve uzman bir tabibin başka helâl madde bulunmadığına ve bunun hastalığı iyileştireceğine dair kanaat bildirmesi durumunda sarhoşluk veren maddeyle de tedaviye cevaz vermiş, hatta bazıları hayatî tehlikenin varlığı durumunda bu yolla tedavinin farz olduğunu söylemiştir. (Nevevî, IX, 45-48)

Bir diğer ölçü şifa verip iyileştireceği yönünde tecrübe vb. ile kesin veya kesine yakın kanaat bulunması durumudur. Özellikle son dönem Hanefî fakihleri hastalığın hayatî tehlike arzemesi, helâl

maddelerle tedavi imkânının olmaması, uzman bir doktorun o ilâcı kullanmanın büyük ihtimalle fayda vereceğini söylemesi ve ilâcın zaruret miktarınca alınması gibi şartlarla haramla tedaviyi câiz görmektedir (İbn Âbidîn, I, 210). Onlara göre Ebû Hanîfe'nin necis maddelerin kullanılmasını câiz kabul etmemesi şifa vereceğinin kesinlikle bilinmediği durumlarla ilgilidir (Kâsânî, I, 61-62; İbn Âbidîn, I, 210). Mâlikîler'in bir kısmı da zaruret halini ayırt ederek bu durumda necis ve haram maddelerle tedaviyi câiz görmüş, bazı Hanbelîler yeme ve içme yolu dışında necis ve haram maddelerle tedaviye ve büyük ihtimalle fayda vereceği bekleniyorsa daha büyük zararı defetmek için zehirli madde içeren ilâç içmeye de cevaz vermiştir.

İslâm Konferansı Teşkilâtı'na bağlı Uluslararası İslâm Fıkıh Akademisi'nin 11-16 Ekim 1986 tarihlerindeki toplantısında alınan kararda alternatif ilâç bulunmadığı ve güvenilir uzman doktorun gerekli gördüğü durumlarda alkollü ilâcın kullanılmasının câiz olduğu bildirilmiştir. Öte yandan insan psikolojisi üzerindeki etkileri konusunda bilimsel tesbitler bulunan duaya öteden beri bir tedavi yöntemi olarak başvurulduğu bilinmektedir (Carrel - Şeriati, s. 62)¹⁷¹.

Hayrettin Karaman'ın Yazdıkları

Ülkemizin son devirde yetiştirdiği değerli fakihlerden Hayrettin Karaman'ın tedavi hakkında değişik yerlerde verdiği bilgiler ve fetvalar vardır. Ondan konuyla ilgili bazı görüşlerini iktibas edelim:

“İlâç ve tedâvi: Hastalık insana zarar veren, sağlığını bozan bir haldir; bu halin izâlesi, yeniden sıhhate kavuşmak için maddî-manevî çarelere başvurmak tedâvidir. Hastalığın sebepleri daima maddî değildir; mikrobik hastalıklar yanında rûhî, manevî sebep ve âmillere bağlı hastalıklar da vardır. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) "Göz

¹⁷¹ Bkz. DİA. Abdullah Kahraman, Tedavî md. 40/ 254-256.

değmesi gerçektir" diyerek bir manevî faktöre işaret buyurmuştur¹⁷². Hastalığın tedavisinin hükmünü, fıkıh bilginlerinin şu üçlü taksiminden alabiliriz:

Zararı gideren şeyler üçe ayrılır: Birincisi kesin olandır; açlık için ekmek, susuzluk için su gibi. İkincisi muhtemel (maznûn) olandır; tıbbî tedâvilerin bir kısmı gibi. Üçüncüsü yüzde elliden az ihtimalli olandır; okuyarak tedavî gibi. Zararı gidereceği kesin olanı kullanmak farz, terketmek haramdır. Muhtemel olanı yapmak iyidir; ancak terketmek haram değildir. Üçüncü nev'i yapmak ise tevekküle aykırı sayılmıştır¹⁷³. Buna göre tıbbî tedavî kesin ise farz, ihtimalli ise mübah, hatta mendub olmaktadır. "Tedâvi olunuz, çünkü derdi yaratan Allah, devâyı da yaratmıştır"¹⁷⁴ hadisi bunu göstermektedir.

Okuyup yazmak suretiyle tedâvi: Yukarıdaki üçlü taksimde bu çeşit tedâvinin mübah olduğunu, fakat tevekküle aykırı telakki edildiğini gördük. Okumak suretiyle tedâvi hem Hz. Peygamber, hem de ashâb tarafından yapılmış, caiz ve müessir olduğu bu tatbikat ile anlaşılmıştır. Buhârî'nin tıb bölümünde ve diğer bölümlerde verdiği hadisler, bu nevi tedâvide daha ziyâde Fatiha, İhlâs, Felâk, Nâs sûreleri ile bazı duâların okunduğunu ifade etmektedir. Bu sûreler ve duâlar nazar değmesi gibi manevî sebepli hastalıklara okunduğu gibi, yılan ve akrep sokması kabîlinden maddî sebepli hastalıklara da okunmuş ve netice alınmıştır. Bazı âlimler okuma gibi yazıp hastanın bir yerine asmak, tasa yazıp suyunu içirmek suretiyle yapılanı da caiz görmüşlerdir¹⁷⁵.

Okuma ve yazma suretiyle tedâvinin caiz olabilmesi için bazı şartlar vardır:

¹⁷² Buhârî, K. et-Tıb, 36; Müslim, K. es-Selâm, 41.

¹⁷³ Elmalılı, ag. eser, s. 6396 (Sirâciyye, İmadiyye ve Hindiyye'den naklen.)

¹⁷⁴ Buhârî, K. et-Tıb, 4, 12, 24; Muvatta', K. el-Ayn, 12, Ahmed, Müsned, 1/413, 446; 3/156.

¹⁷⁵ Elmalılı, ag. esr., s. 6397.

a) Okunan ve yazılan âyet, hadis veya mânâsı anlaşılan duâ olacaktır.

b) Mânâsı bilinmeyen bir takım isim, harf ve rakkamlar kullanılmayacaktır.

c) Tıbbî tedâvide olduğu gibi burada da şifâ verenin yalnız Allah olduğuna inanılacaktır.

d) Sevdirmek, nefret ettirmek gibi tedâvi ile alâkası bulunmayan, gayr-i meşrû maksatlarla yapılmayacaktır¹⁷⁶.

Cumhûr, meşrû ve şartlarına uygun olan okuma ve yazma yoluyla tedaviden (rukye) ücret almanın da caiz olduğu hükmünü benimsemişlerdir¹⁷⁷.

Nazarlık, nal, muska vb. kullanmak: Birden ortaya çıkan veya sebebi bilinmeyen hastalıklara yakalanmamak veya tedâvi etmek üzere başvurulmuş bir takım tedbirler vardır; nazarlık, at nalı, at kafası, çeşitli muskalar takma, kurşun dökme, tütsü yapma bunun bazı örnekleridir. Bunlar, tıp yönünden bir faydası olmadığı, üstelik bâtil inançları devam ettirdiği için haram kılınmışlardır¹⁷⁸. Peygamberimiz (s.a.v.) nazarlık kullanmayı menetmiş,¹⁷⁹ bu gibi şeyleri asan kimselerin bey'atlerini kabul etmemiştir¹⁸⁰.

Kader İlâç Ve Şifâ

Hastalık bir imtihan olduğuna göre demek ki bir kaderdir. Bir hastalığa yakalanacaksa, kaderimizde bu varsa, bilelim ki, dünyanın bütün insanları onu önlemeye kalksa, ellerinden bir şey gelmez. Kaderde ne varsa o olur. Kaderi yazan kalemler kırılmış, mürekkebi kurumuştur. Şifa da aynen öyledir.

¹⁷⁶ Elmalılı ag. esr, s. 6397; A. Mahfûz, ag. esr, s. 424 vd.

¹⁷⁷ el-Aynî, Umdetu'l-qârî, C. V, s. 647.

¹⁷⁸ Ali Mahfuz el-İbdâ' fi madarri'l-İbtidâ', 4. B. s. 423 vd.

¹⁷⁹ Ahmed; Hâkim; Nesâî, K. Ez-Zineh, 17; İbn Mâce. K. et-Tıb, 39.

¹⁸⁰ Hayrettin Karaman, Günlük hayatımızda Haramlar Ve Helaller, Nesil y. İst. 1981. s. 116-119. Ayrıca bkz.

<http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/helalharam/0118.htm>

Ancak şunu unutmayalım, kader adalet eder. Allah Teâlâ o yazgının kula dönük yanlarını o kulun özgürce kullandığı cüz'î iradesi ile isteyip yapıp etmelerine göre yazmıştır. Burada bazılarının anlamadığı nokta, kulun özgür iradesi ile neyi yapmaya karar vermesini, Allah Teâlâ'nın onu yaratmadan önce biliyor olmasıdır. Allah Teâlâ'nın bilgisini aciz kulların bilgisine benzeten cahil kişi, elbette kaderi anlamaz. Burada bocalar ve nihayet çuvalayarak “kader varsa kulun suçu ne? Niye hesap var?” diye bidat cebriye mezhebinin hatasına düşer.

Kadere bir hastalık yazılmış ise, bunun bizim özgür irademizle ve yapıp ettiklerimizle bir alakası vardır. Yani biz bir hastalığa yakalanmışsak, bu mutlak bir imtihan olabileceği gibi, bizim niyet, irade ve amellerimizle de bir alakası vardır. Yani iyi kötü, helal haram davranışlarımız, yeme içmelerimiz ile ilgisi vardır. O hastalık öyle durup dururken değil, bizim yapıp ettiğimiz bir iş ile sebep oluşumuz sayesinde olabilir. O yüzden, hıfzussıha dediğimiz koruyucu hekimlik çok iş görüyor. Eğer biz, Allah Teâlâ'nın iradesi istikametinde bir hayat yaşarsak, sağlığımız korunmuş olarak yaşayabiliriz. Fakat bu ilâhî iradeye ters düşen bir hayat yaşarsak, bu kendimiz ve diğer mahlûkat ile bir çatışmaya götürür. Mesela bir insan çok yer, pis yer, haram yerse, alkol alırsa, zina ederse vs. hastalıklara davetiye çıkarmış olur. Bunu kendisi yaptığı için elbette bundan sorumlu olur. Kaderde yazılmış olması, Allah Teâlâ'nın ilminin büyüklüğünden gelir, icbar edişinden değil.

Yine insan Allah Teâlâ'nın kanunlarına ters bir hayat yaşarsa, onun kanunlarına itaat eden kâinat ve içindeki eşya ile ters düşer. İşte bu aykırı oluş ve ters düşüşün neticesinde bize hastalık bir uyarı, bir ceza veya bu tür günahlara bir keffaret olarak gelir ve bizi ahiretteki büyük azaplardan kurtarır.

Hasta olduğumuzda doktorların verdiği ilaçları kullanırız. Çoğu zaman da iyileşiriz. Acaba bizi ilaç mı iyi etti? Şifamızı ilaç mı yarattı?

Haşa! Allah Teâlâ'dan başka yaratıcı yoktur. Mutlak güç ve kuvvet sahibi de yoktur. Her zaman “la havle vela kuvvete illa billah” bu demektir. Hasta eden de Allah Teâlâ'dır, şifayı veren de. Hasta eden sebepler de vesiledir, iyi eden, şifa verenler de. Asıl yaratıcı Allah Teâlâ'dır. O yüzden Hz. İbrahim Allah Teâlâ'yı muhataplarına tanıtırken, “İyi bilin ki âlemlerin rabbi dışında taptıklarınız benim düşmanımdır; O, beni yaratan ve bana doğru yolu gösterendir. Beni yediren ve içirendir. Hastalandığım zaman bana şifa verendir. Canımı alacak olan, sonra beni yeniden diriltecek olandır.”¹⁸¹ Diyor.

Müfessirler burada Hz. İbrahim'in Allah Teâlâ'ya karşı edebine ve dil terbiyesine dikkat çekerler. **"Hastalandığımda bana şifa veren O'dur."** Diyor. Burada "hastalandığımda" demesi edebe riâyet olsun diyedir. Yoksa hastalık da, şifa da hepsi yüce Allah'tandır. Bunun bir benzeri de Hz. Musa (a.s) ile birlikte bulunan gencin söylediği: **"Onu hatırlamamı bana şeytandan başkası unutturmadı."** (el-Kehf, 18/63) sözleridir. Çünkü aslında unutturan Allah Teâlâ'dır ama edepliği ona hoş gitmeyen bir şeyi isnat etmek istememiştir. Ne güzel değil mi?

Kurtûbî buna dikkat çektikten sonra ayet için şu üç yorumu sunar:

“Ben ona muhalefet etmek suretiyle hastalanacak olursam, rahmetiyle beni şifaya kavuşturur.”

“Mahlukatın katılıkları sebebiyle hastalanacak olursam, hakka müşahede ile bana o şifa verir.”

Cafer b. Muhammed es-Sadık da dedi ki: “Günahlarla hastalanırsam, tevbe ile bana şifa verir.”

Her ne ise, şifadaki tesiri yaratan Allah Teâlâ'dır. Görmez misiniz, aynı hastalığa aynı ilaçlar bazısına fayda verirken, kimisine de vermez. Bu yüzden doktorlar her zaman mütevazı ve alçak

¹⁸¹ Şuara, 26/77- 81.

gönüllü olarak şöyle derler: “Biz elimizden geleni yaptık. Gerisi Allah Teâlâ’ya kalmış. Ondan umut kesilmez.”

Tatlı Bir Hatıra

Bir zamanlar bir muhterem insanın yanına doktor götürüyorlardı. Fakiri de davet ettiler. Gittik. Doktor aletleriyle hastaya yaklaşırken ona dedi ki:

- Evladım, kalbini halis ve niyetini sahih kıl. Hasta eden de, şifayı veren de Allah’tır. Sen bir vesilesin. Tedavi emredildiği için buyur işini yap, hürmetimiz var. Ama dediğimi de unutma.

Doktorumuz imanlı birisiydi. Güldü ve:

- Aynen ben de öyle iman ediyorum” dedi.

Biz ilacı yutarken besmeleden sonra şöyle söyleriz. “Rabbimiz, bu ilaçlar birer vesiledir. Asıl şâfi sensin. Şifayı sen verirsin. Bu ilaçlar vesilesi ile bana şifa ver”.

Kur’an’daki şifa ayetlerini de okuyunca, onlar vesilesi ile şifa isteriz. Yoksa o ayetler, o ilaçlar şifa yaratacak değıllerdir.

İlaç Ve İnanç

Şifa biraz da inanç ve kanaat işidir. Moral işidir. Bunu anlatmıştık, tekrar etmeyelim. Birçok insandan benzer hikâyeler dinledim. Birçok bilimsel makaleler okudum; ilaç ile hasta inancının, şifa bulacağına kanaatin çok yakın ilişkisi vardır.

Rahmetli dostum Haydar Erşahin Bey anlatmıştı. Annesi durmadan ilaç yutar, ama hastalığı geçmezmiş. Tam bir hastalık hastasıdır. Bir gün Arif Şekerlemeden o zamanlar yeni çıkan bonibon şekeri almış. Hala var mıdır bilmiyorum, o mübarek şeker hap gibi renkli drajeler halindeydi. Annesine, “Bu yeni çıkan bir haptmış çok tesirliymiş. Doktorlar çok övüyormuş. Buyur anam, bunu kullan, sen de şifa bulursun inşallah” demiş.

Rahmetli kadıncağız sabah akşam hap niyetine şekerleri yutmaya başlamış. Hamdolsun şifa bulmuş. Bütün şikâyetleri bitmiş. Hatta diğere poşet dolusu hapları da terk edip atmış. Hastalık

filan kalmamış. Haydar bey de çifte sevinç yaşıyormuş. Bir yandan ana duası alırken, öbür yandan da ikide bir doktora götürme zahmetinden kurtulmuş.

Aradan böyle mesut bahtiyar dört beş ay geçince hayatî bir hata yapmış ve durumu anasına anlatmış. “Ben sana bir şeyin yok diyorum, inanmıyorsun. Şu şekeri yiyince iyileştin. Yahu bu bakkalda satılan bir şekerdir” demiş.

Hay demez olsaymış! Anası hem kızmış, kötü söylemiş, hem yeniden hasta olmuş, yeniden bir sürü ilaç yutmaya başlamış.

Plâsebo / Kandırmaca İlaç

Bunun ilmi bir izahı varmış. Okuduğumda ben de şaşırılmıştım. Doktor Sefâ Saygılı anlatıyor: “Şifânın ilâçta olup olmadığı sorusunun bilimsel cevabını plâsebo'da bulabiliriz. Plâseboyu sözlükler "hastayı tatmin etmek için verilen etkisiz madde" veya "hastanın faydasına olmaktan çok, onu memnun etmek için uygulanan madde" olarak târif ederler. Yeni bulunan bir ilâcın başarılı olup olmadığı denenirken plâsebolardan faydalanılır. Hastaların bir kısmına, tesir ettiği iddiâ edilen madde; diğer kısmına ise içinde bir şey olmayan, tatlandırılmış boyalı su veya haplar verilir. İşte bu sahte ilâcın adı plâsebodur. Plâsebo, diğer maddeyle aynı ambalâj ve görünüşle sunulur. Ve aradaki tedâvi farkı değerlendirilerek, yeni ilâcın tesirli olup olmadığı ispat edilir.

Baş ağrısı, uykusuzluk, anksiete (yersiz endişe), çeşitli ağrılar, korku, sıkıntı, deniz tutması gibi pek çok rahatsızlıkta, plâsebo ile oldukça iyi sonuçlar alındığı dikkati çeker. Plâsebo verilen 10 hastadan 6'sının başağrısı geçmişse, analjezis (ağrı dindirici) alan 10 hastadan yine 6-7'sinin düzeldiği hayretle müşâhede edilir. (Bu durum, halk arasında "grip ilâçla bir haftada, ilâçsız yedi günde geçer" şeklinde dile getirilir.)

Doktorlar, uykusuzluk şikâyeti ile gelen hastalara, alışkanlık yaptığından dolayı uyku ilâcı vermek istemezler. Bunun yerine verilen plâsebonun genellikle ilâçlar gibi iyi sonuçlar verdiği

görülür. Yani, tıbben uykuyu kolaylaştırıcı hiçbir tesirli maddeye sahip olmayan haplar, hastayı mışıl mışıl uyutabilmektedir. Tabii hasta, hapların kendini uyutacağına iknâ edilmiş ise!

Âcil servise bazen şiddetli sıkıntı, başağrısı, sancı gibi bir krizle ve "falanca" iğnenin kendisine vurulduğu zaman düzeldiğini söyleyen hastalar gelir. Bunlara, kendilerine iyi gelen iğnenin o olduğu söylenerek, "serum fizyolojik" adlı plâsebo enjekte edildiği zaman, hastanın gerçekten düzeldiği dikkat çeker. Krizi ilâç değil; hastanın inancı yenmiştir. Şu tip hastalarla sık sık karşılaşılır: Hastanın iddiasına göre, bir doktorun verdiği ilâç yaramazken, bir başka doktorun yazdığı ilâcı "bu beni iyi etti" diye gösterirler. İki ilâç karşılaştırıldığında, sadece piyasa isimlerinin farklı olduğu ve içlerinde aynı maddeyi taşıdıkları görülür.

Plâsebonun tesiri üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Başarıda; tedâviye olan inançla, iyi olma arzusu ve irâdesi büyük bir rol oynar. Plâsebonun tesir edişinde, doktora güvenmenin veya hastaya bakan hemşirenin davranışlarının da rolü büyüktür. Meselâ hekimin öğretim üyesi olması, hastasını bıkmadan dinlemesi ve özenle muâyene ederek ona güven vermesi, tedâvinin başarısını büyük ölçüde arttırır.

Reçeteyi Yutan Hastalar

Köylünün biri müzminleşen hastalığı için, ünlü bir doktora gitmişti. Doktor, hastasını muâyene etti ve reçeteyi yazarak:

- Bu ilâcı kaynatıp suyunu günde üç kere içeceksin, bir şeyin kalmayacak, dedi.

Bir süre sonra iyileşen köylü, doktora teşekkürle gelerek,

- Doktor bey, dedi. Tavsiyenize aynen uydum ve verdiğiniz kâğıdı (reçeteyi) kaynatıp günde üç kere suyunu içtim. Tamamen düzeldim, sağolun.

Bunun aynısını Afşin’de müftülük, şehrimizde vaizlik yapan merhum Abdullah İlhan Hocamız anlatmıştı. Kendisi Yahyalı’nın bir köyünden kalkıp Suriye’ye tahsile gittiği bir zamanda annesi

fena hasta olmuş. Bir komşu kızı onu köyden şehire götürmüş. Doktor muayeneden sonra reçeteyi uzatmış ve

- Bunları günde üç kere iç, iyi olursun inşallah, demiş.

Köye dönünce reçeteyi küçük parçalara ayırmış ve her gün üç parçasını su ile içmiş. Bir şeyi kalmamış maşallah!

Ağrı veya ıstırapların plâsebo ile birdenbire kaybolmasının, kuruntudan ibâret olmadığı da gösterilmiştir. Plâsebolar ve daha başka yardımcı araçlar, vücutta ölçülebilen tesirlere sebep olurlar. Plâseboya inanç, birtakım ağrı hafifletici maddeler (beyindeki endorfinler gibi) üretilmesine sebep olmaktadır. Bugün vücuttaki hastalıkların hepsinin % 50-80 oranında rûhî sistemimizle alâkalı olduğu kabul edildiğine göre, plâseboların bu geniş ölçüdeki tesirleri de şaşırtmamaktadır.

Plâsebonun bu kadar etkili oluşu, bize şifânın ilâçlardan olmadığını ve Allah'tan geldiğini göstermektedir. İlâç sadece vesiledir. Cenâb-ı Hak şifâ murâd ettimi, boyalı su bile faydalı olmakta, etmediğinde ise hasta için ne yapılsa fayda etmemektedir.”¹⁸²

Evet, Şâfi olan, şifâ veren sadece Allah’tır. O, hastalanan kimseye şifâ verendir (Şuarâ, 26/80). Kur’an sûreleri ve âyetleri de, mü’minler için şifâ ve rahmete vesiledir. (İsrâ, 17/82).

Kalpleri Hasta Olanlar

Hastalık ve Kur’an-ı Kerîm deyince geriye bir konu kaldı: Kalbi hasta olanlar. Bunlar çoğunlukla münafıklar, bazen de imanı zayıf mü’minler olarak zikredilir. Bu tip insanları tanımak, şerlerinden korunmak için elzemdir. O yüzden Kur’an-ı Kerîm’de onlarla ilgili duygu, düşünce ve davranış kalıpları bir ilke bütünlüğü içinde başta, ortada ve sonda olmak üzere hemen her yere serpiştirilmiş âyetlerde verilmiştir. Hatta müstakil bir “Münafikûn”

¹⁸² Sefâ Saygılı, Şifâ İlâçta mı? Merak Ettiklerimiz, s. 181-183. Bkz. Kavram Ansiklopedisi, Hastalık md.

isimli sure bile vardır. Kur'an-ı Kerim'i okumaya başlayanlar, daha bakara suresinin ilk ayetlerinde onlarla karşılaşır, sonra da hemen her surede izlerini görürler. Şimdi bu konuyu Süleyman Ateş'in Kur'an Ansiklopedisi isimli eserinden alarak biraz açalım.

İşte peş peşe gelen bazı ayetler şöyledir:

"İnsanlardan öyleleri de var ki, inanmadıkları halde "Allah'a ve âhiret gününe inandık" derler. Allah'ı ve mü'minleri aldatmağa çalışırlar, halbuki yalnız kendilerini aldatırlar da farkında olmazlar. Onların kablerinde hastalık vardır. Allah da hastalıklarını artırmıştır. Yalan söylemelerinden ötürü onlara acı bir azâb vardır. Onlara: "Yeryüzünde bozgunculuk yapmayın," dendiği zaman: "Biz sadece düzelticileriz," derler. İyi bilin ki, onlar bozgunculardır; fakat anlamazlar. Onlara: "İnsanların inandıkları gibi siz de inanın" dense, "O beyinsizlerin inandığı gibi inanır mıyız?" derler. İyi bilin ki, asıl beyinsizler kendileridir; fakat bilmezler. İnanmış olanlara rastladıkları zaman; "İnandık," derler. Fakat şeytânlarıylayalnız kaldıkları zaman; "Biz sizinle beraberiz, biz sadece (onlarla) alay ediyoruz," derler. Allah da kendileriyle alay eder ve onları bırakır; taşkınlıkları içinde bocalayıp dururlar."¹⁸³

Bu âyetlerde bazı insanların, Allah'a ve âhiret gününe inanmadıkları halde inandıklarını söyleyip Allah'ı ve mü'minleri aldatmağa çalıştıkları, oysa kendilerinden başka kimseyi aldatamayacakları, gönüllerinde hastalık bulunan o kimselerin, acı bir azaba uğrayacakları belirtilmektedir. Onlar kendilerinin iyi kimseler olduklarını, iyi işler yaptıklarını sanırlar ama gerçekte ortalığı karıştırdıklarının farkında değiller. **"Biz, şu akli ermez, beyinsiz kimseler gibi inanır mıyız hiç?"** diyerek gerçek mü'minleri küçümseyen, aslında kendileri beyinsiz olan, inananlara karşı mü'min görünen, fakat kendilerini bu tür davranışlara yönelten

¹⁸³ Bakara, 8-15.

şeytânlarıyla yalnız kaldıkları zaman da: **"Biz sizdeniz, 'İnandık' demekle onlarla alay ediyoruz"** diyen bu adamlar, Allah'ın çetin cezasına uğrayacaklardır. Davranışlarına uygun ceza olarak Allah da onlarla alay eder. Yani davranışlarıyla, hiç farkında olmadan kendi canlarına azâblar hazırlayan o adamların üstüne güler ve onlara bir süre fırsat verir; azgınlıkları içinde bocalayıp dururlar.

Kur'ân'ın "hasta yüreklilikle" nitelendirdiği bu kimseler, tam hâlis münâfık değil, fakat münâfıkların ve inkârcıların aldatmalarına, düşüncelerine çabuk kanan, kişiliksiz kimselerdir. **"Onların durumu, tıpkı şuna benzer ki, (aydınlanmak için) bir ateş yakmak istedi. (Ateş) Çevresini aydınlatır aydınlatmaz, Allah onların nurunu giderdi ve onları karanlıklar içinde bıraktı, artık görmezler."**¹⁸⁴ âyetinde belirtildiği üzere bunların içinde zaman zaman iman ışığı yanıyordu, fakat kişiliksiz insanlar oldukları için insan şeytânlarının etkisinde kalarak küfür rüzgârlarına kapılıyorlar, inkâra sapıyorlardı. İmân ile inkâr arasında bocalıyorlardı. **"Arada yalpalayıp duruyorlardı. Ne tam inananlara bağlanıyorlar, ne de tam kâfir oluyorlardı."**¹⁸⁵

Âyetlerden, gerek mü'minlerin, gerek kâfirlerin, gerek münâfıkların ikiye grupla ayrıldıkları anlaşılmaktadır: Mü'minler mukarrebûn (Allah'a çok yakın olanlar) ve ebrâr (iyiler, sâlihler) gruplarına; kâfirler: du'ât (küfür liderleri, küfre çağırıcılar) ve taklîdciler gruplarına; ikiyüzlüler de hâlis münâfık ve hastayürekliler gruplarına ayrılırlar.

Hz. Peygamber hâlis münâfıkı şöyle tanımlamıştır:

"Dört huy vardır ki bunların kendisinde bulunduğu adam, hâlis münâfıktır. Ama bunlardan sadece biri bulunan kimse ise o huydan vazgeçinceye kadar kendisinde biraz münâfıklık bulunan insandır. Bu huylar şunlardır: Kendisine güve-nildiği, bir emânet

¹⁸⁴ Bakara: 92/18.

¹⁸⁵ Nisa: 98/143.

verildiği zaman hiyânet etmek; konuşunca yalan söylemek; söz verip sözünde durmamak; tartıştığı, çekiştiği zaman aşırı gitmek."¹⁸⁶

Ahzâb Suresi 60-62. Ayetler şöyledir:

“Andolsun, ikiyüzlüler, kalblerinde hastalık bulunanlar, şehirde kötü haberler yayanlar (bu yaptıklarından) vazgeçmezlerse seni onların üstüne süreriz (onlarla savaşmanı ve onları şehirden sürüp çıkarmanı sana emrederiz); sonra orada, senin yanında ancak az bir zaman kalabilirler. La'netlenirler; nerede rastlamalar yakalanır; öldürülürler. Allah'ın önceden geçen (millet)ler arasında (uygulanan) yasası budur. (Peygamberlere karşı ikiyüzlülük edenler öldürülürler). Allah'ın yasasını değiştirme(ğe imkan) bulamazsın.”

Bu âyetlerde, münafıklar, kalblerinde hastalık bulunanlar ve kentte kötü haber yayıp karışıklık çıkarmağa çalışanlar; bu davranışlarından vazgeçmedikleri takdirde Allah'ın, peygamberini onların üstüne salacağı ve artık Medine'de tutunamayacakları, her yerde la'netlenecekleri ve nerede bulunsalar yakalanıp öldürülecekleri; bunun, ötedenberi uygulanan İlâhî bir yasa olduğu, Allah'ın yasasının değişmeyeceği belirtilmektedir.

Bu âyetler, Peygamber'e, yaydıkları dedikodu haberlerle toplumun huzurunu bozan edepsiz kişileri cezalandırma yetkisi vermektedir. Toplumun selâmeti için gerektiğinde toplumun birlik ve dirliğini bozan bozguncular şiddetle cezalandırılır, hattâ öldürülebilir. Bu, Peygamber'e verilen bir yetkidir. Bu tür bozguncu haberleri yayanlar münafıklar ve onların etkisinde kalan hastayürekli kişilerdi. Bunlar, fütursuzca şunun bunun nâmûs ve şerefini lekeleyecek asılsız haberleri yaymaktan çekinmi-yor ve bu suretle toplumda büyük huzursuzluklara neden oluyorlardı. Âyette, Peygamber'e bu tür bozguncuları şiddetle cezalandırma yetkisi verilmekle beraber, Peygamber'in, bu insanları cezalandırıp öldürdüğüne dair bir rivayet yoktur. Tersine, bunlardan sonra inen

¹⁸⁶ Buhârî, İmân: 24; Müslim, İmân: b. 25, h. 106.

âyetlerden, Hz. Peygamber'in, bu ikiyüzlü, hastayürekli kişilere yumuşak, hoşgörülü davrandığını öğrenmekteyiz. Onların bütün olumsuz davranışlarına rağmen Peygamber (s.a.v.) onlara karşı yumuşak davranmış, tevbe kapısını daima açık tutmuştur. Çünkü onlar da insandırlar. İnsan hatâ edebilir. Bir gün gelir, yaptığına pişman olur, döner.

Kaldı ki bunların içinde hâlis münafıklar olduğu gibi, onların etkisinde kalan hastayürekli, kişiliği zayıf insanlar da vardı. Bu hastayürekli, uslanabilirlerdi. Onun için Peygamber Aleyhisselâm, bu hastayürekli insanlara tevbe kapısını açık tutmuş, onların üstüne şiddetle gitmemiş, onlara şefkatle muamele etmiştir. Gerçekten de münafık diye bilinen birçok kimse sonra tevbe etmiş, samîmi Müslüman olmuştur. Çünkü nifak da insandan hiç ayrılmayacak bir huy değildir. Eğitimle bu hastalık da her ruh hastalığı gibi tedâvî edilebilir¹⁸⁷.

Engellilerin Değeri

Allah Teala, insanları bir erkek ve dişiiden yaratmıştır. Hepimiz Hz. Adem ve Havva'nın çocuklarıyız. Renklerimizin, ırklarımızın, dillerimizin, coğrafyamızın değişikliği, insan olarak değerimizi farklı kılmaz. İnsan ahseni takvim¹⁸⁸ üzere yaratılan eşrefi mahlukattır. Allah Teâlâ'nın katında insanın değeri iman ve takva ileidir:

“Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.”¹⁸⁹

¹⁸⁷ Prof. Dr.Süleyman Ateş, Kur'an Ansiklopedisi, Kuba Yayınları: 18/293-295.

¹⁸⁸ Tin, 4.

¹⁸⁹ Hucurat, 13.

Takva, iman, ibadet, salih amel ve güzel ahlâktan meydana gelir. İnsanın değeri işte buradadır. Onu değerli kılan ne güç kuvveti, ne mal mülkü, ne şan şöreti, ne de makam mansıbıdır. Sadece iman ve itâatıdır. Değersiz kılan da inkâr, şirk, nifâk, isyanıdır.

*“Allah sizin sûretlerinize ve servetlerinize bakmaz. Fakat kalplerinizdeki iman veya inkâr hâlinize ve amellerinize bakar”*¹⁹⁰

Fakat ne yazık ki insanlar bunu pek nazara almazlar. Kendi aralarında güç ve kuvvete, mal ve mülke, makam ve mansıba değer verirler. Bütün bunların bir imtihan olduğunu anlamakta zorlanırlar. Bu da onların zalim ve cahil taraflarıdır. Bu yüzden maalesef bu açılardan ne de olsa eksik olan engelli ve özürllülere karşı yanlış bir bakış ve değerlendiriş içindedirler. Kur'an ise zaman zaman bizlere görme, işitme, konuşma, ortopedik ve zihinsel engellilerden ve bazı hastalıklardan bahseder. Bunların da birer imtihan vesilesi olduğunu biliyoruz. Ancak hemen dikkat çekelim, bu tür engelliler genellikle mecazi bir mana içerirler. Asıl bunlar kınamayı hak ederler. Yoksa maddi engelli olmak, kişinin elinde değildir ve bu yüzden aşağılanmak ahmaklıktan başka bir şey değildir.

Kur'an'da Engelliler

Şimdi bunlardan sırasıyla bahsedelim.¹⁹¹ Görme engelliliği, Kur'an'da 28 ayette geçmektedir. Bunlardan sadece on tanesi fiziksel anlamdadır. Altısı dünya hayatı, dördü ise âhiret hayatı ile ilgilidir. Hakikî anlamda körlük; Kur'an'da sorumluluk, benzetme, değer verme ve tedavi bağlamında geçmektedir.

Sorumluluk bağlamında; İslâm, insanları ancak güçleri nispetinde sorumlu tutar¹⁹². Dolayısıyla görme özürllü insanlar dinî görevlerle ilgili olarak ancak güçlerinin yettiği şeylerden

¹⁹⁰ Müslim, Birr, 32.

¹⁹¹ Diyanet'te Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi İsmail Karagöz Diyanet Aylık Dergi'de (2004 Mayıs sayısında) bu başlık altında bir yazı yayınlanmıştır. Biz bu yazıdan oldukça faydalandık.

¹⁹² Bakara, 284

sorumludurlar. Allah yolunda cihat yapma ve savaşa katılma ile ilgili olarak, **“Köre güçlük yoktur”** buyurulmaktadır¹⁹³. Bu ayet, ortopedik özürliülerin savaşa katılma zorunluluğunun olmadığını ifade etmektedir. Benzetme bağlamında; Allah, inkâr edip isyan edenler ile iman edip sâlih amel işleyenleri, kör ve sağır ile işiten ve gören insanlara benzetmektedir: **“Bu iki zümrenin durumu kör ve sağır ile gören ve işiten kimseler gibidir. Bunların durumları hiç birbirlerine denk olur mu? Hâlâ düşünmez misiniz?”**¹⁹⁴. Bu ayette, sadece bir durum tespiti ve benzetme yapılmaktadır, yoksa görme ve işitme engelliler yerilip aşağılanmamaktadır.

Değer verme bağlamında; Allah’a ve peygambere yönelen görme özürliü insan, inkâr edip isyan eden zengin ve itibarlı insandan daha değerlidir. Bu husus, Abese suresinin ilk on iki ayetinde açıkça bildirilmektedir. Peygamber Efendimiz, Mekke’nin zengin ve ileri gelenlerinden Ebu Cehil, Ümeyye ibn Ebi Halef, Abbâs İbn Abdülmuttalib ve Utbe ibn Ebi Rebi’a ile özel bir görüşme yapar, bunları İslâm’a davet eder. İslâm’ın güçlenmesi açısından bu kimselerin Müslüman olmalarını çok arzu eder. Peygamberimiz, Ümeyye ibn Halef ile konuşurken Fihri oğullarından Abdullah İbn Ümmi Mektum adında görme özürliü biri gelir ve Peygamberimizden kendisine Kur’an’dan bir ayet okumasını ister. ‘Ey Allah’ın Peygamberi! Allah’ın sana öğrettiklerinden bana öğret’ der. Peygamberimiz (s.a.s.), sözünün kesilmesinden hoşlanmaz, yüzünü ekşitir, başını çevirir ve diğerlerine döner. Peygamberimiz sözünü bitirip kalkacağı sırada vahiy gelir, Abese suresinin konu ile ilgili ayetleri iner ve peygamberimizi uyarır. Bunun üzerine Peygamber efendimiz (s.a.s.), kalkar Abdullah İbn Ümmi Mektum’a ikram eder, onunla konuşur, hatırını ve bir ihtiyacının olup olmadığını sorarak onunla ilgilenir. Hayatının sonuna kadar da bu ilgiyi devam ettirir.

¹⁹³ Nur, 61; Fetih, 17.

¹⁹⁴ Hûd, 24.

Tedavi bağlamında; Kur'an'da iki ayette Hz. İsa'nın Allah'ın izni ile doğuştan körleri (ekmeh) iyileştirildiği bildirilmektedir: **“Körü ve alacayı iyileştiririm”**¹⁹⁵. Mecâzî anlamda körlük, gözlerin varlıkları görememesi değil, insanın gerçekleri görememesi yani "kalp körlüğü"dür. Kur'an'a baktığımız zaman kâfir, müşrik ve münafıklara kör denildiğini görmekteyiz.¹⁹⁶ Kur'an'da dört ayette âhirette görme özürlerinden söz edilmektedir.

“Kim bu dünyada kör olursa, o âhirette de kördür”¹⁹⁷.

“Kim benim zikrimden (Kur'an'dan) yüz çevirirse mutlaka ona dar bir geçim vardır ve onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz. O, ‘Rabbim! Dünyada ben gören bir kimse idim, beni niçin kör olarak haşrettin’ der”¹⁹⁸. bu körlüğün mecazî anlamda olduğunu söyleyenlere göre¹⁹⁹ körlükten maksat; kendilerini sevindirecek şeyleri görememeleridir. Körlüğün hakikî anlamda olduğunu söyleyenlere göre ise kâfirler, Müminûn suresinin 108. ayetinde zikredilen Allah'ın emrinden sonra kör sağır ve dilsiz olacaklardır.

Kur'an'da işitme engelliler ile ilgili 11 ayet vardır. Bu ayetlerden 10'u dünyada sağırlık, biri de âhirette sağırlık ile ilgilidir. Dünyada sağırlık ile ilgili ayetlerin sadece biri hakikî, diğerleri mecazî anlamdadır. Hakikî anlamdaki sağırlık; benzetme bağlamında geçmektedir. Allah, inkâr edip isyan edenler ile iman edip sâlih amel işleyenleri, kör ve sağır ile işiten ve gören insanlara benzetmektedir (Hûd, 24). Mecazî anlamdaki sağırlık; Allah ve peygamberin çağrısını duymazlıktan gelmek, ilâhî gerçeklere kulak tıkamaktır. Kâfir, müşrik ve münafıklar, Kur'an'da “sağır” olarak nitelendirilmektedir: **“(Münafıklar), sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık onlar hakka dönmezler”** (Bakara, 18),

¹⁹⁵ Âl-i İmrân, 49.

¹⁹⁶ Bkz. Ra'd, 16; Bakara, 18; İsrâ, 72.

¹⁹⁷ İsrâ, 72.

¹⁹⁸ Tâhâ, 124-12; bk İsrâ, 97.

¹⁹⁹ Kehf, 53; Fûrkân, 12; Mülk, 7.

“Ayetlerimizi yalanlayanlar, karanlıklar içerisindeki sağır ve dilsizlerdir” (En’âm, 39). Görüldüğü gibi ayetlerde münafıklar ve ayetleri yalanlayan kâfirler, yerilme bağlamında körler ve sağır olarak nitelenmektedir.

Âhirette sağır; Kur’an’da bir ayette kâfirlerin âhirette sağır olarak haşredileceği bildirilmektedir: **“Onları kıyamet günü, körler, dilsizler ve sağır olarak yüz üstü haşredeceğiz, varacakları yer cehennemdir”** (İsrâ, 97) Kur’an’da kâfirlerin kulaklarının duyması ile ilgili ayet bulunması (bk. Mülk, 7) sebebiyle müfessirler, kâfirlerin ilk haşrolundukları andan kıyamet mevkiine gelinceye kadar sağır olacakları veya kendilerini sevindirecek sözleri işitemeyecekleri şeklinde sağırlığın hakikî veya mecazî anlamda olabileceği görüşünü serdetmişlerdir (Taberî, IX, 15/155-156).

Kur’an’da 5 ayette konuşma özrürlüğünden söz edilmektedir. Bunlardan dördü dünya hayatı, biri âhiret hayatı ile ilgilidir. Dünya hayatı ile ilgili olan ayetlerden biri hâkikî anlamda, diğerleri mecazî anlamdadır. Hakikî anlamda dilsizlik; benzetme bağlamında geçmektedir:

“Allah, (şöyle) iki adamı misâl verdi: Onlardan biri dilsizdir, hiçbir şeye gücü yetmez, efendisine sadece bir yükür. Nereye göndersen olumlu bir sonuç alamaz. Bu, adalet ile emreden ve doğru yol üzere olan kimse ile eşit olur mu?” (Nahl, 76).

Mecazî anlamda dilsizlik; gerçekleri konuşmayan, hak sözü söylemeyen kimsedir. Allah Kur’an’da kâfir, müşrik ve münafık kimseleri dilsiz olarak nitelemektedir: **“(Münafıklar), sağırdılar, dilsizdirler, kördürler. Artık onlar hakka dönmezler”** (Bakara, 18; En’âm, 39). Ahirette dilsizlik; Kur’an’da bir ayette kâfirlerin âhirette sağır olarak haşredileceği bildirilmektedir: **“Onları kıyamet günü, körler, dilsizler ve sağır olarak yüz üstü haşredeceğiz”** (İsrâ, 97).

Kur'an'da iki ayette ortopedik engellilerden söz edilmektedir. Bu ayetler, yürüme engeli olan insanlara Allah yolunda cihada ve savaşa katılmamaları ile ilgilidir: **“Topala güçlük yoktur”** (Nur, 61; Fetih, 17).

Kur'an'da zihinsel engellilik hakikî ve mecazî anlamda kullanılmıştır. Hakikî anlamda zihinsel engellilik Kur'an'da “mecnûn” (deli) ve “sefih” (akılsız) kelimeleri ile ifade edilmektedir. Deli kelimesi, Mekkeli müşriklerin Peygamber efendimize, Firavun'un Mûsâ (s.a.s.)'a, Nuh kavminin Nuh (s.a.s.)'a ve diğer kavimlerin peygamberlerine “deli” diyerek iftira etmeleri sefih kelimesi, aklı ermeyenlerin korunması (Nisâ,5) bağlamında geçmektedir. Peygamberlerin deli olması mümkün değildir, bu itham onlar için bir iftiradır. Meczâî anlamda zihinsel özürlülük, aklın ilâhî gerçekleri anlamada kullanılmamasıdır. Bu anlamda kâfir, müşrik ve münafıklar, Kur'an'da “gerçekleri anlamayan insanlar” olarak nitelenmişlerdir. Cehennemlikler için, **“Onların kalpleri vardır fakat onlar kalpleriyle (gerçeği) anlamazlar”** buyurulmuştur (A'râf, 179).

Kur'an'da hastalık, ruhsat bildirme bağlamında geçmektedir: **“Hastaya güçlük yoktur”** (Nur, 61; Fetih, 17). İki ayette Hz. İsa'nın alaca hastalarını iyileştirdiği bildirilmektedir: **“Körü ve alacayı iyileştiririm”** (Âl-i İmrân, 49).

Engelli Olmanın Sebepleri

Doğuştan veya sonradan insanlar niçin engelli oluyorlar? Bunun sebebi nedir?

Kur'an'a baktığımızda insanların görme, işitme, duyma, konuşma, düşünme ve anlama gibi zihinsel veya bedensel engelli olmalarında temel iki faktörün olduğunu görüyoruz: İlâhî irade ve imtihan ile insanların ihmal ve kusurları. Şimdi bunları görelim.

İlâhî İrade Ve imtihan

İnsanların mallarına ve canlarına maddî veya manevî isabet eden az veya çok herhangi bir musibet ancak Allah'ın izni ve iradesi ile meydana gelir. Allah'ın izni ve iradesi olmadan bir kimsenin istemesi ve çalışması ile hiç kimseye kaza, belâ, âfet ve musibet isabet etmez. **“Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet başa gelmez”** (Teğâbün, 11) anlamındaki ayet bu gerçeği ifade etmektedir.

İnsanı üzen her şey musibettir. Dolayısıyla insanların herhangi bir uzvundaki arıza ve hastalık birer musibettir, bu musibet Allah'ın izni, iradesi ve takdiri ile olmuştur. Allah'ın izni, iradesi ve takdiri olmadan bırakın insanın bedeninde veya organlarında herhangi bir arıza ve hastalık olmasını insanın ölmesi bile mümkün değildir (Âl-i İmrân, 145). İnsanların başına gelen her musibetler birer ilâhî imtihandır:

“Yemin olsun ki sizi biraz korku, biraz açlık, mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz noksanlaştırmak suretiyle imtihan ederiz” (Bakara, 155),

“Her can ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak hayır ve şer ile deniyoruz” (Enbiyâ, 35).

Şunu kesin olarak bilmek ve iman etmek gerekir ki; kâinatı ve içindeki canlı ve cansız bütün varlıkları yaratan (En'âm, 102), yaşatan (Hadîd, 2), rızık veren (Rum, 40), düzene koyan (Fürkân, 2), öldüren ve diriltten, güldüren ve ağlatan Allah'tır (Necm, 43-44). Allah, dilediğini yapar. Doğumlar, ölümler, tabiat olayları, âfetler ve musibetler, kısaca iyi veya kötü, hayır veya şer her şey O'nun izni ve iradesi ile meydana gelir. Dolayısıyla insanların canlarına ve mallarına zarar veren âfetler, her türlü musibet, ancak Allah'ın izni ve takdiri ile meydana gelmektedir. İnsanın sağlığını, canını ve malını koruması, tehlikelerden sakınması, tedbirli olması, Allah'ın bir emridir. Bütün tedbirlere rağmen insan musibete maruz kalabilir. Çünkü imtihan edilmektedir.

Diğer taraftan insanın başına gelen musibetler ilâhî bir takdirdir. Bu hususu Kur'an'ın birçok ayetinde görmekteyiz. Şu ayetler bu konuya yeterince ışık tutmaktadır:

“(Ey Peygamberim! İnsanlara) de ki: Bize ancak Allah’ın yazdığı (takdir ettiği) şey isabet eder” (Tevbe, 51), “Ne yeryüzünde, ne de kendi canlarınızda meydana gelen hiçbir musibet yoktur ki biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazılmış olmasın. Doğrusu bu, Allah’a kolaydır” (Hadîd, 22).

Bu ayetlerde; gerek yeryüzüne, gerekse, canlara isabet eden musibetlerin önceden bir Kitap’ta, ilmi ilâhînin nakşedildiği, “Levh-ı Mahfuz”da yazılı olduğu bildirilmektedir. Her şeyin önceden bir Kitap’ta yazılmasının gerekçesini ise, yüce Allah şöyle bildirmektedir:

“Elinizden çıkana, kaybettiğiniz şeylere üzülmeyesiniz ve Allah’ın verdiği şeyler ile sevinip şımarımayasınız” (Hadîd, 23).

Bu ayette Allah, açıkça musibetler karşısında insanların üzülmemelerini, feryâd ü fîğan etmemelerini istemektedir. Çünkü bütün olup bitenler Allah’ın izni ve takdiri ile olmuştur. İnsanın, “niçin bunlar oldu, niçin bunlar başıma geldi” diye üzülmesinin bir faydası yoktur. İnsanın, “musibetler, Allah’ın takdiri ile olmuştur” deyip sabırlı ve metanetli olması gerekir. Sabırlı olmak musibet karşısında tedbir almamak, musibetlerden sonra gerekenleri yapmamak anlamına gelmez. Biliyoruz ki Allah “çok merhametlidir” (Fatiha, 2) ve “insanlara zerre kadar zulmetmez” (Nisa, 40)

Acaba mala ve cana zarar veren musibetlerin meydana gelmesinde ilâhî irade, takdir ve imtihanın tecellisinde, insanların davranışlarının etkisi de var mıdır?

Kur'an'a baktığımızda bu soruya “evet” diyebiliyoruz.

İnsanların Hata Ve Kusurları

Musibetlerin meydana gelmesinde insanların kusurlarının da bulunduğunu yüce Allah, birçok ayette bildirmektedir. Meselâ

“Başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizin yaptığı (işler, kusurlar) yüzündendir. Allah yaptıklarınızın çoğunu affediyor (de bu yüzden size musibet vermiyor)” (Şura, 30) anlamındaki ayet, bu gerçeği açıkça ifade etmektedir. Ayet ve hadisler, insanların başına gelen musibetlerin sebebi olarak, insanların işledikleri, hata, kusur ve kötü amelleri göstermektedir. Mümin insan da dünyada ilâhî yasalara, evrensel ve toplumsal kurallara uymazsa sözgelimi, sağlığına, gıdalarına ve temizliğe dikkat etmezse hasta olabilir, trafik kurallarına uymazsa kaza yapabilir, hastalık ve kaza sonucu sakat kalabilir. Burada kusuru insanın kendisinde araması lâzım. Mümin açısından bunu, her ne kadar Allah’ın izni ile meydana gelmiş ise de ilâhî bir ceza olarak düşünmek doğru değildir.

Yüce Allah Kur’an’da; **“İnsanların yaptığı amellere göre (Allah katında) dereceleri vardır”** buyurmuştur (En’âm, 132). Müminler, bu derecelerine yaptıkları ibadetleriyle ulaşamazlarsa Allah onlara bir musibet verir, sabır ihsan eder, böylece hesapsız derecede sevap verir (Zümer, 10). Musibeti sebebiyle günahları bağışlanır. Bu şekilde Allah katındaki manevî derecesine ulaşır (Ahmed, V, 272. Ebu Davud, Cenâiz, 1. III, 470). Peygamberler de musibetlere maruz kalmışlardır (bk. Tirmizi, Zühd, 56. IV, 601, İbn Mace, Fiten, 23).

Niçin Engelliler Var?

Dilin kemiği yoktur, şöyle diyebilir: “Niçin engelliler var? Hiç olmasa, kimse üzülmese, acı çekmese olmaz mıydı?

Hatta nefis ve şeytan insanı Allah Teâlâ’dan soğutmak için de böyle vesvese verebilir. “Engellinin suçu neydi?” diye söyletebilirler. Bir hatıramı anlatayım. Dindersi öğretmeni olarak çalıştığım 1978 li yıllarda bir ara sosyalistler hükümet olmuşlardı. Okulun idaresi onlara geçti. Sağcı öğretmenlerin çoğu sürgüne gönderildi. Bu arada Marksistler çok şımarık hareket ediyorlar, okullarda anarşi ve terörü açıktan destekliyorlar, okulun ve kentin

huzurunu bozuyorlardı. Okulumuzun müdürünün bir oğlu vardı. Bu küçük yavru bazen okula gelirdi. Öğretmenler de onu severdi. Bir ateist, tanrı tanımaz öğretmen vardı. Bir gün bu çocuğa yaklaştı ve “Allah senin elini niçin eksik ve aksak yaratmış? Herkesin eli sağlam da seninki neden sakat? Sana düşmanlığı nedir o Allah’ın? Hadi ona bir söv de intikamını al!” demesin mi?

Etrafındaki solcu öğretmenler gülmeye başladılar. Kendisi de sosyalist olan, ama bana son derece saygı gösteren müdüre öfkeyle baktım. Bu bakışlarım ona diyordu ki; “Sen de kâfir değilsen, kendi çocuğunun Allah Teâlâ’ya sövmesine izin verme! Hem bu köpeğe benim müdahale etmem sorun çıkarır, sen müdahale ederek kavgayı önle! Yoksa bu Müslüman memleketinde sen rezil olursun.”

Müdür anladı ve o köpeğe “bırak çocuğa küfür öğretme, keyfimizi kaçırma!” dedi.

Çocuk o yaşta anlamaz belki, ama Allah mülkün malikidir. Kâinatı dilediği gibi yaratır ve yarattığı mülkünde dilediği gibi tasarruf eder. Kim karışabilir? Kimin haddinedir bu?

Sonra Allah Teâlâ dilediğini dilediği gibi yaratır.

“Rabbin, dilediğini yaratır ve seçer. Onların ise seçim hakkı yoktur. Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır ve yücedir.”²⁰⁰

“Allah, bütün canlıları sudan yarattı. İşte bunlardan bir kısmı karnı üzerinde sürünür, kimi iki ayak üzerinde yürür, kimisi dört ayak üzerinde yürür. Allah, dilediğini yaratır. Çünkü Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir.”²⁰¹

“Dilediğini mutlaka yapandır.”²⁰²

Öyleyse kimse O’na karışamaz. Soru sormaz. Anlamaya, kavramaya çalışır, o kadar. Hangi hakla neyi istiyorsun? Haksızlık,

²⁰⁰ Kasas, 68.

²⁰¹ Nur, 45.

²⁰² Buruc, 16

ödenmeyen bir haktan gelir. Senin ne hakkın var ki, yerine getirilmedi de haksızlık yapılmış olsun!

Yaratıcının İsbatı

Kaldı ki dinsizler, “her şeyi tabiat yarattı” diyorlar. Eğer arada bir farklı yaratılış olmasa, “işte tabiat mecburen böyle yaratıyor, yaratacak. Sizin dediğiniz gibi bir tanrı yok” diyeceklerdir. Ama şimdi görüyorlar ki, mecburen öyle yaratan bir tabiat yok. Her yarattığını özel, kendi istediği gibi ve farklı yaratan bir yaratıcı var. “Tabiat” deyip işin içinden çıkmaları mümkün değildir. Evet, Allah Teâlâ dilediğini dilediği gibi mutlaka yaratandır.

Öyleyse işin başı sahih bir imandır. Allah Teâlâ’yı ve işlerini, ondaki hikmetleri bilen, dünyada her verilen ile imtihan olunma sırrını kavrayan, verilen her eksikliğe sabır ve şükür ile karşılandığında çok çok fazlasıyla mükâfat almaları düşünenler, asla engelli olmaktan dolayı merhametli Allah Teâlâ’ya küsmez, kırılmaz, aksine bunu haklarında hayırlı sayarak rıza ile karşılarlar.

Allah Teâlâ’nın vergisi bambaşkadır. Bir yerden alırsa, başka bir yerden çok vererek onu telafi eder. Gözünü alırsa, başka bütün organlarına daha güçlü hassasiyetler verir. Mesela hafızası güçlüdür. Akli keskindir. İradesi çeliktir. Zevki selimi fazladır. Diyelim dili söylemez, kulağı duymaz. Ama bedeni taş gibi sağlamdır, dert çekerek inlemez. Kendini göstermek ister. Görmez misiniz, birçok dahi engelliler arasından çıkar.

Bir şey daha var, düşünürse bu vesile ile birçok musibetlere, günahlara karşı korunmuştur. Cehennemden kurtulmuştur. Öyleyse bunlar hakkında birer nimet olmuştur. Öyle ya, herkesin bir çeşit imtihanı vardır. Onun zamanını, zeminini, şartlarını Allah Teâlâ belirler. Hiç talebe hocasına “beni şu soruları sorarak imtihan et” diyebilir mi?

Çok duyduğumuz bir hikâye vardır. Bir çocuk, ayakkabısı olmadığı için ağlayıp dururken, birden bire gözüne iki ayağı bulunmayan bir çocuk ilişir. Dehşetle irkilir ve ağlayarak der ki: "Yâ

Rabbî, Sana şükürler olsun ki, benim ayaklarım var; meğer ben ne kadar şanslıymışım”.

Nimetin Kıymetini Bilmek

Sanki insan her nimetin kadrini bilip de hakkıyla değerlendirebiliyor mu? Farkında olmadığımız nice nimetler bizi mutlu etmeye yetmez mi? Ne dersiniz, gördüğümüz kimi engelliler, bize böyle bir ders veremezler mi?

İnsan, nimetin farkında olmalı, kadrini bilmeli, haline şükretmelidir. Bugün insanların çoğu ellerindeki nimetlerin kıymetini bilemedikleri için mutsuzdurlar. Oysa onların değerini bilseler, padişah gibi yaşarlar. Şu bir türlü mala doymayan haris insan, daha çok kazanacağım diye kendini yormasa, düşman kazanmasa, kıskançlık ateşiyle kavrulmasa ve elindeki ile yetinip yaşamasını bilse, ondaki keyf ve mutluluk belki çok zengininde olmayacaktır. Bunu iyi anlamak için dünya cihetinden kendimizden aşağı olanlara bakıp tesellî bulmalıyız. Ahiret cihetinden ise bizden üstün olanlara bakarak amelimizin azlığından korkmalı ve gayrete gelerek çok çalışmalıyız.

Kusurlarımızı Görmek

Burada bir meseleye daha dikkat çekelim. Acaba engelli oluşumuzda insan olarak bizim, ana babamızın ve toplumun bir kusuru var mıdır? Varsa, bundan ders ve ibret alarak daha büyük bela, musibet ve felaketlerden kurtuluşa vesile olamaz mı?

Daha önce görmüştük, ellerimizle işlediğimiz günahlar yüzünden karalar ve denizler kirleniyor, bozuluyor. Sonra bu bozukluk bize hastalık, kuraklık, ekolojik dengesizlik, çevre felaketi vs. olarak geri dönüyor. Bunu iyi düşünüp değerlendirmeliyiz.

Sonuç Ve Değerlendirme

Sonuçta ahsen-i takvîm üzere en güzel biçimde yaratılan insanın fizikî ve ruhî varlığını sağlıklı olarak, sürdürmesi temel

görevidir. Bu görevin ihmali, insanda birtakım özürlerin meydana gelmesine sebep olabilmektedir.

Öte yandan insan, ölümü ve hayatı ile imtihan hâlinindedir. Bazen nimetlerle bazen de musibetlerle imtihan olur. Dolayısıyla başına gelen her sıkıntının müsebbibi bizzat kendisi olmayabilir. İlâhî imtihanın yanı sıra, anne-baba ve toplumun da ihmal ve kusurları olabilir.

İster ilâhî bir imtihan sonucu, isterse kendisi ve diğer insanların kusuru sebebiyle olsun bir musibetle karşılaşsa, insanın her şeyden önce metanet ve sabır gösterebilmesi gerekir. Bu sabır ve metanet, sıkıntılarından kurtulmak için maddî ve manevî çarelere başvurulmasına engel değildir. Çarelere başvurulur, ancak “musibet illaki Allah’ın izni ve takdiri ile olmuştur, O, izin vermeseydi olmazdı, bunda da bir hayır vardır diyerek” rahat olma bilincini kazanabilmesi, insanın Allah’a olan imanının sonucudur.²⁰³

Deme niçin şu şöyle
Yerindedir ol öyle
Sen sonunu seyreyle
Mevla görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.

Son bir hatırlatma yapalım, bu kitabımızın devamı var. O kitap bunun ikinci cildi sayılır. O bilgileri de bu kitaba alsaydık, kitabın hacmi büyür, okunması zor gelebilirdi. O sebeple ayrı bir kitap olmasını arzu ettik. Orada hayat imtihanı karşısında hastalık veya sair musibetler karşısında şikâyet ve isyan etmeden sabretmenin gereği ve mükâfatı, ölüm veya hastalığa karşı Hz. Peygamber Efendimizin (sav) ve ashâb-ı kiramın sabırları, hastalığın gerek günahlara keffaret oluşu, gerekse dünya sevgisini

²⁰³ Bkz. İsmail Karagöz, Engelli ve Özürlülerin Değeri, Diyanet Aylık Dergi, 2004 Mayıs sayısı.

giderip gözden perdeyi alışı gibi insana kazandıran tarafları, büyük küçük sevdiklerini kaybedenlere Allah Teâlâ'nın verdiği ödüller, dereceler ve manevi makamlar, düşük çocukların ana babalarına sağladığı kazançlar, böylece hastalığın azap olmaktan çıkıp bir rahmet ve ikrama dönüşmesi, hastalara bakmanın ve ziyaret edip dua edip duasını almanın kıymeti ile nihayet hastaların ibadetler ile ilişkisi, ayet, hadis, eser ve hikâyelerle anlatılmıştır. Bu yüzden o kitabı da okumanızı salık veririrm. Allah Teâlâ hayırlara vesile eylesin.

SONSÖZ

Yüce Allah bir ayet-i kerimede şöyle buyurmaktadır:

“Nerede olursanız olun ölüm size ulaşır; sarp ve sağlam kalelerde olsanız bile.”¹

Bu dünya şirindir, tatlıdır, güzeldir, zevk ve sefa doludur, insana çok şehvet ve lezzet verir. Baktıkça “maşallah, sübhanallah” dedirtecek ve yaratıcısına şükrettirecek bir harikadır. Fakat bütün bunları yok saydıracak ve kendinden bıktıracak iki şeyi de hep içinde barındırır. Birincisi musibetler, felaketler, belalar, hastalıklar ve insanların elleriyle işledikleri zulümler, fitne ve fesatlar. Bunlar bu güzel dünyayı bozar atarlar ve yaşanmaz kılarlar. Adamı tatlı canından usandırır. İkincisi de ölümdür. Bütün zevkleri bitiren, lezzetleri gideren, şehvetleri kırıp yok eden ölüm gerçeği. Gerçek şudur ki dünya ve içindeki hayat fanidir, geçicidir, biticidir. Her doğana bir ömür biçilmiştir. Ecel onun bittiği andır. Vadesi gelen mutlaka ölecektir.

O zaman akla şu soru geliyor; niçin? Bu kadar emek ve zahmet niçin? Bu dünyayı böyle mamur kılmak, üstünde medeniyetler inşa etmek, iştahla yaşamak niçin? Bunu sağlayacak duygular, güdüler, hevesler, arzular, emeller niçin? Kısa bir misafirliğe değer mi?

Bizi yaratan ve bu dünyaya gönderen imtihan için göndermiştir. Amacımız dünyada O’na karşı kulluk görevimizi en iyi şekilde yerine getirebilmek ve imtihanı kazanabilmektir. Bunu başarırız, bu dünyanın ötesinde bundan çok daha güzel, hatta dönüp de bu dünyaya bakmaya tenezzül bile etmeyeceğimiz başka

bir dünya var. O dünya bambaşka. Üstelik içinde hiçbir musibet, felaket, acı, korku, keder, yokluk ve zulüm de yoktur. Ve sıkı durun, o dünya fânî de değildir. Orada ölüm de yoktur. Orada saadet sonsuzdur. İmtihani başarılanlara elbette.

Ya başaramayanlar?

Gelin keyfiniz kaçırmamak için bundan hiç bahsetmeyelim. Sadece bir ateşte yanacaklar diyelim, yeter. Ne yerler, ne içerler, hiç konuşmayalım bunları. Allah Teâlâ hepimizi korusun o cehennemden.

Bu hususları bildiren ayetler çoktur. İşte birisi:

“Hükümrânlık elinde olan Allah, çok yücedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir. O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.”²

Biz insanlara düşen, bu güzel, bu harika dünyayı, Allah Teâlâ’nın kanunlarına uyarak mutluluk yurduna çevirmektir. Birlik ve yardımlaşma içinde musibetleri yenmek, felaketleri savmak, barış ve huzuru koruyarak savaş ve zulümleri engellemektir. İnsanca yaşamaktır. Sağlığımızı korumak bunun önde gelen şartlarından. Hastalık ve ıstırap ne kadar şiddetli olursa olsun asla ölümün temenni etmeden elden geldiğince dinimizi yaşayarak ecelimizi sabırla beklemek ve bu dünya sınavından yüzakıyla başarılı çıkmaktır. İşte emir:

“Sizden hiç kimse maruz kaldığı bir zarar sebebiyle ölümü temenni etmesin. Mutlaka bunu yapmak mecburiyetini hissederse bari şöyle söylesin; 'Rabbim! Hakkımda hayat hayırlı ise yaşat. Ölüm hayırlı ise canımı al.'”³

Böyle bir başarıyı sağlayabilmek için mutlaka yapmamız gereken bir şey daha vardır; her an ölümü hatırlamak ve ona ne zaman gelirse gelsin, hazır olmak ve müslümanca ölebilmek.

Bu mutluluk kaynağı olan İslam’ın, yani Allah Teâlâ’nın kanunlarının sağladığı barış ve adalet düzenini huzur ve istikrar içinde devam ettirebilmek için, azgınlığa, sapkınlığa, zulme asla

düşmemek için, ölümü sık hatırlamak ve ona her an hazırlıklı olmaktır. Allah'ın razı olduğu iman, ibadet ve ahlakta O'nun emir ve yasaklarına bağlı olduğumuz kadar, sosyal hayatımızda da İslam hukukuna bağlı kalarak, ölüme her an hazır olmaktır. Kusurlarımızı tövbe suyuyla yıkayarak onun rahmet kapısını çalmak, Allah'ın rahmetinden asla ümit kesmemektir.

O gün geldiğinde şu gerçeği bilmek, bize yardımcı olacaktır:

“İnsan ölünce onu üç şey takip eder; ailesi ile eş dost ve yakınları, malı ve ameli. Bunlardan ikisi geri döner. Sadece ameli onunla kalır.”⁴

İşte dünya hayatı böyle bir şeydir. Bir acaip imtihandır. Hele aradan bir yüz yıl geçsin, bir varmış bir yokmuş olacaksın. İhtimal ki seni torunların bile tanımaz olacaktır. Toprağın altı ise bambaşka bir dünya. Buradan daha geniş, daha güzel, imkanı daha bol.

Ama kime?

Yukarıda geçti, tekrar etmeyelim şimdi. Çünkü vakit nakittir. Zaman önemlidir. Sınav sürmektedir. Saniyelerle yarışıyoruz. Faydasız boş söz ve işlerin ne hayrı var? Biz kazancı olan hayırlı ve bereketli işlere bakalım. Bunun için sağlığınıza koruyalım. Olurda hasta olursak, nasıl tedavi olup tekrar sağlığınıza kavuşmaya bakalım. Bir de hayrını görmek, ödülünü almak, nimet oluşundan faydalanmak için onu sabırla, rıza ile karşılamaya bakalım. Bunun için şikayetçi olmamaya, imtihana itiraz etmemeye, sızlanıp mızızlanmamaya, oflayıp puflamamaya bakalım. Hastalık ve musibetleri kazancı dönüştürüp mutlu olmaya bakalım. İşte bu konular da başlı başına bir kitap konusu. Az önce hatırlattığımız gibi çok şükür onu da yazdık. Kitabı çok büyültüp okumasını zorlaştırmamak için o bilgileri buraya ekleme yerine ayrı bir kitapta derlemeyi düşündük. Adını da ileride değişmezse şimdilik “Hastaların Kazancı” koyduk. Rabbim insanlara sunmayı nasip etsin ve faydalı kılsın.

Emeği geçenlere tekrar teŖekkür ederken sözlerimi alemlerin Rabbi Allah Teâlâ'ya hamd-ü senalar ve Ŗükürlerimi sunarak bitiriyorum. O ne güzel Mevla ve ne güzel yardımcıdır.